

Sisällys

PÄÄKIRJOITUS

- Poliittisen ja henkilökohtaisen suhde muuttuvassa maailmassa
Eeva Puumala, Leena Vastapuu & Anitta Kynsilehto 3

ARTIKKELI

- 📰 Kohti kilpailevien järjestysten tragediaa? Yhdysvaltojen, Kiinan ja Venäjän visiot maailmasta kiihtyvän suurvaltakilpailun aikakaudella
Ville Sinkkonen, Veera Laine & Matti Puranen 7

KATSAUSARTIKKELI

- 📰 Kiinan, Venäjän ja Yhdysvaltain välinen suurvaltakamppailu – Keskustelut YK:n turvallisuusneuvostossa Syyrian sisällissodasta vuosina 2011, 2016 ja 2021
Peppi Heinikainen 33

KESKUSTELUA

- Ukrainan sodan vaikutukset, konfliktit ja kehitys globaalissa Etelässä
Zahra Edalati, Violeta Gutiérrez-Zamora, Bonn Juego, Gutu Wayessa & Tiina Seppälä 53
- Suomen ulkopoliittinen muutos moniulotteisen ulkopoliitiikan viitekehyksen valossa
Vilho Harle 63

KIRJA-ARVIOITA

- Kansainvälisen politiikan tarkastelua englantilaisen koulukunnan kautta (V. Harle)
Kimmo Elo 72
- Sosiologinen katsaus EU-eliitin työelämään (R. Heiskala ym.)
Teemu Rantanen 74
- Holorefleksiivisyydellä kohti globaalia keynesiläisyyttä (H. Patomäki)
Mikael Wigell 78

- Ohjeita kirjoittajille 80

Poliittisen ja henkilökohtaisen suhde muuttuvassa maailmassa

Henkilökohtainen on poliittista. Tämä ajatus on tullut tutuksi ja tunnetaan feministisenä sloganina, jonka alkuperä jäljitetään usein Carol Hanischin vuonna 1969 julkaistun esseeseen otsikkoon. Hanisch (2006) itse tosin on todennut, että otsikointi ei ollut hänen omaa käsi-alaansa vaan lehden toimittajien Shulie Firestonen, Anne Koedtin sekä Kathie Sarachildin keksintö. Iskulause on alkanut elää omaa elämäänsä saaden eri muotoja ja mukaelmia. Yksi näistä on kansainvälisten suhteiden tutkimuksessa tunnettu Cynthia Enloen (2014) muotoilu ”henkilökohtainen on kansainvälistä”.

Haluamme pääkirjoituksessamme pohtia henkilökohtaisen politisoitumista, sillä politisoimista ja politikointia ilmiöinä sekä havainnoida niiden seurauksia yhteiskunnallisesti. Koska aihe on kiistanalainen ja vahvoja näkemyksiä herättävä, korostettakoon, ettemme ota kantaa siihen, mitä näistä kysymyksistä pitäisi ajatella ja miten niitä pitäisi lähestyä. Keskustelu liikkuu siis ilmiötasolla.

Alkujaan henkilökohtainen on poliittista -ajatuksen keskeinen tavoite oli emansipatorinen. Iskulause lähti liikkeelle siitä ajatuksesta, että jako julkisen ja yksityisen välillä on keinotekoinen ja mahdollistaa naisten rakenteellisen alistamisen ja sorron. Myöhemmässä käytössä lause on alkanut saada toisenlaisia tulkintoja ja sitä on käytetty vähemmistöjen oikeuksien ajamiseen ja rakenteellisen väkivallan sekä syrjinnän esilletuomiseen.

Toisaalta lausetta on myös alettu tulkita tavoilla, joiden yhteensopivuutta alkuperäisen ajatuksen kanssa voi kyseenalaistaa tai ainakin pohtia kriittisesti. Näissä myöhemmissä käytöissä lauseen merkityssisältö kääntyy usein näennäisen helposti muotoon: poliittinen on henkilökohtaista. Tämä pieni muutos ei ole ongelmaton, sillä se mahdollistaa henkilökohtaisen elämän politisoimisen läpeensä. Näin arjen valinnoista, teoista, tekemättä jättämisestä ja sanomisesta tulee lähes automaattisesti poliittisia kannanottoja ja sellaisina mahdollisesti kiistanalaisia tekoja. Yhtäältä tämä voi innostaa ihmisiä toimimaan ja tukea heidän osallisuuttaan poliittisina toimijoina. Toisaalta se antaa tilaa identiteettipolitiikalle, jossa asioiden politisoitumista hyödynnetään henkilökohtaisella politikointiin.

Ilmiöinä politisointi ja politikointi leimaavat nykyistä poliittista keskustelua ja muuttavat myös sitä tapaa, jolla politiikkaa tehdään ja jolla siitä puhutaan. Tämä on kuluvana keväänä näkynyt paitsi kotimaisessa vaalikeskustelussa ja hallitusneuvottelujen viestinnässä, myös kansainvälisillä areenoilla, joilla poliittiset kysymykset henkilöityvät vahvasti ja niistä tehdään kysymyksiä ’meistä’ ja ’muista’. Pahimmillaan identiteetteihin liittyvät kysymykset lavastetaan voimakkaan vastakkainasettelullisiksi, jolloin syntyy vaikutelma, että jonkun toisen oikeudet ovat automaattisesti itselle vahingollisia tai johtavat yhteiskunnan sellaiseen muutokseen, joka on omalta kannalta haitallista.

Kun jokin asia politisoituu, se aletaan nähdä ja sitä aletaan myös kohdella kiistanalaisena ja jännitteisenä (Mazzuca & Santarelli 2022). Politisoituminen itsessään ei ole hyvä tai huono asia: parhaassa tapauksessa se avaa tien muutokselle ja kohti tulevaisuutta, jossa erilaiset äänet on otettu huomioon ja niitä on kuultu. Sen sijaan politisoituneessa ilmapiirissä

henkilökohtaisella politikointi, eli se että asioista tehdään kysymyksiä identiteeteistä tai laajat yhteiskunnalliset ja poliittiset kehityskulut pelkistetään kysymyksiksi henkilökohtaisista mielipiteistä tai valinnoista johtaa helposti polarisoitumiseen.

Henkilökohtainen on edelleen poliittista. Mutta poliittinen ei aina yksiselitteisesti ole henkilökohtaisesta elämästä juonnettavissa. Henkilökohtainen ei siten ole yhtä kuin, sama kuin, poliittinen – käsitteet eivät tyhjenny toisiinsa. Tätä eroa on itse kunkin hyvä tehdä omassa ajattelussaan ja myös, kun seuraa päivänpoliittista tai kansainvälispoliittista keskustelua.

Yhtäältä itsevaltaisissa maissa ja toisaalta sotatilassa olevissa maissa politiikan henkilöityminen on ymmärrettävää, joskaan vain harvoin demokraattisia prosesseja edistävää. Joidenkin tutkijoiden mukaan meidän tulisi kuitenkin olla erityisen huolissamme yhä enenevässä määrin tapahtuvasta politiikan henkilöitymisestä myös demokraattisissa valtioissa. Tutkijoiden mukaan henkilöitynyt politiikka johtaa yhteiskuntien yhä syvenevään polarisaatioon ja toimii siksi demokratiaa vastaan (Kendall-Taylor ym. 2021). Poliitiikan asioista ja teemoista keskustelun sijasta painopiste valuu helposti henkilöihin. Asioiden kannattamisen tai niistä keskustelun sijasta puhutaan siitä, kuka mitäkin asiaa edistää ja voidaanko kyseisen henkilön taakse asettua.

Poliitiikan tekemisen ja politiikasta puhumisen tavat elävät. Tällä hetkellä niin maailmanpolitiikassa, kansainvälisissä suhteissa kuin esimerkiksi Suomen ulkopoliitikassa eletään murosiaikaa. Omalla tavallaan kaikki *Kosmopoliksen* tässä numerossa julkaistavat tekstit peilaavat ja yrittävät hahmottaa erilaisia muutoksia suurvaltasuhteissa ja -politiikassa, Suomen ulkopoliitikassa sekä Ukrainan sodan heijastevaikutuksia niin kutsutussa globaalissa Etelässä. Henkilökohtaiseen keskittymisen sijasta tekstit tarkastelevat muutoksia historiallisen kehityksen, instituutioiden ja toimintakulttuurien näkökulmista.

Numeron avaa Ville Sinkkosen, Veera Laineen ja Matti Purasen artikkeli ”Kohti kilpailevien järjestysten tragediaa? Yhdysvaltojen, Kiinan ja Venäjän visiot maailmasta kiihtyvän suurvaltakilpailun aikakaudella”. Artikkelitarkastelee sitä, miten muutokset maailman valtasuhteissa ja kansainvälisen järjestelmän kriisiytyminen ovat heijastuneet suurvaltojen välisiin suhteisiin ja huonontaneet niitä. Kirjoittajat katsovat Ukrainan sodan olevan järjestelmän valtatasapainon liikkeen viimeisin ilmentymä sekä osoitus nykyisen kansainvälisen järjestyksen vuosien pituisesta kriisiytymisestä ja suurvaltasuhteiden tulehtumisesta. Artikkelitarkastelee lisää ymmärrystä Kiinan, Yhdysvaltain ja Venäjän visioista maailmasta sekä valtioiden itselleen hahmottelemasta asemasta nykyisessä ja tulevassa kansainvälisessä järjestelmässä. Visioiden osalta kirjoittajat omaksuvat historiallisen perspektiivin ja tarkastelevat paitsi nykyhetkeä, myös sitä, miten maiden visiot kansainvälisestä järjestyksestä ovat muuttuneet viime vuosikymmeninä. Lopputulemana kirjoittajat päätyvät toteamaan, että perusta sellaiselle pitkäjänteiselle ja laajalle yhteistyölle, jota eksistentiaalisten globaalien haasteiden ratkaiseminen vaatisi, ei tule kilpailevien maailmanjärjestysten kaudella olemaan otollinen. Lopulta uudesta järjestyksestä kärsii koko kansainvälinen yhteisö.

Peppi Heinikaisen katsausartikkeli ”Kiinan, Venäjän ja Yhdysvaltain välinen suurvaltakamppailu – Keskustelut YK:n turvallisuusneuvostossa Syrian sisällissodasta vuosina 2011, 2016 ja 2021” jatkaa suurvaltapoliitiikan tarkastelua. Teksti analysoi retoriikan näkökulmasta suurvaltain muuttuvaa suhtautumista toisiinsa turvallisuusneuvoston työskentelyssä. Tarkas-

telun kohteena on, näkykö Yhdysvaltain, Venäjän ja Kiinan välinen suurvaltakilpailu retorikan tasolla niiden kokoontuessa keskustelemaan ja päättämään asioista turvallisuusneuvoston pysyvinä jäsenmaina. Näin Heinikaisen artikkeli osallistuu keskusteluun turvallisuusneuvoston toimintakyvykkyydestä maailmanpoliittisesti jännittyneessä ja vastakkainasettelullisessa tilanteessa. Päätöslauselmaehdotuksia ja niistä käytyä keskustelua analysoituaan Heinikainen toteaa, että ”avoimen vihamielisyyden lisäksi maat keskustelivat myös neutraalisti ja jopa positiivisesti, joten liennetystä oli nähtävissä erityisesti yksimielisissä äänestyksissä”. Laineen, Purasen ja Sinkkosen artikkeli sekä Heinikaisen teksti tarjoavat vaihtoehtoiset perspektiivit suurvaltakamppailun tematiikkaan ja siihen, miten se vaikuttaa valtioiden kykyyn tehdä yhteistyötä heijastuen välitöntä ympäristöään laajemmalle.

Keskustelua-osion avaa Zahra Edalatin, Violeta Gutiérrez-Zamoran, Bonn Juegon, Gutu Wayessan sekä Tiina Seppälän kirjoitus, joka pohjautuu Kehitystutkimuksen päivillä järjestettyyn paneelikeskusteluun. ”Ukrainan sodan vaikutukset, konfliktit ja kehitys globaalissa Etelässä” -teksti avaa syvällisesti sotien ja konfliktien yhteyttä kehitykseen. Teksti on dialogimuotoinen keskustelu kirjoittajien välillä avaten näin moniulotteisia tulokulmia sodan, rauhan, kolonialismin ja turvallisuuden kysymyksiin globaalista näkökulmasta. Teksti on painava puheenvuoro epistemologisista, maantieteellisistä ja päivänpoliittisista etäisyyksistä ja läheisyyksistä sekä niiden vaikutuksesta omaan ajatteluun. Dialogin myötä käy selväksi, miten Ukrainan sota tekee epäoikeudenmukaisuuden ja eriarvoisuuden näkyväksi paikallisesti, temaattisesti ja globaalisti paljastaen tiheät ja tiiviit yhteydet asioiden välillä.

Keskustelua-osion toisessa tekstissä ”Suomen ulkopolitiittinen muutos moniulotteisen ulkopoliittikan viitekehysten valossa” Vilho Harle pohtii, mitä vakiintunut puhe Suomen ulkopoliittikan linjoista on pitänyt sisällään ja millaisessa muutoksessa ulkopoliittikka mahdollisesti nyt on. Harlen kirjoitus soveltaa hänen kehittämänsä moniulotteisen ulkopoliittikan viitekehystä, joka pohjautuu englantilaisen koulukunnan tekemään jaotteluun ”kansainvälisen järjestelmän”, ”kansainvälisen yhteisön” ja ”maailmanyhteisön” välille. Kiinnostuksen kohteena tekstissä on, miten ulkopoliittikan areenoiksi katsottavat kansainvälisen toiminnan kentät ilmentyvät Suomen ulkopoliittikassa ja mitä muutosta kullakin ulottuvuudella ja niiden keskinäisissä suhteissa tapahtuu. Harle päätyy toteamaan, että ulkopoliittikan pääpaino vaikuttaa asettuneen kansainväliseen järjestelmään, erityisesti asevaraiseen turvallisuuteen. Samalla puolueettomuuspolitiikka on korvautunut liittoutumisella. Samalla Harle korostaa, että maailma muuttuu jatkuvasti, eikä ulkopoliittikkakaan pysy paikallaan sen paremmin kuin pelkästään valtion käsissä. Asetelma painottaa moniulotteista ymmärrystä ulkopoliittikasta, sen toimijoista ja prosesseista.

Numerossa julkaistaan myös kolme kirja-arviota. Näistä ensimmäinen on Kimmo Elon arvio Vilho Harlen kirjoittamasta teoksesta *Moniulotteinen ulkopoliittikka: Jobdatus ulkopoliittikan tutkimukseen ja pohdintaan* (BoD, 2023). Harlen kirjan liikkeelle sysäävänä voimana toimii näkemys, jonka mukaan ulkopoliittikan tutkimus on jäänyt pitkälti kansainvälisen politiikan ja suhteiden tutkimuksen varjoon. Tältä pohjalta Harle lähtee kehittämään moniulotteisen ulkopoliittikan viitekehystä, jota kirjassa sovelletaan presidentti Tarja Halosen ja presidentti Sauli Niinistön puheiden analyysissä sekä Ukrainan sodan kirvoittaman maa-

ilmanyhteisön problematiikan avaamisessa. Elon mukaan teoksen kiinnostavinta antia on selkeiden eri tasoja erottavien jakolinjojen hämärtyminen ja tätä kautta avautuva uusi näkökulma ulkopoliitiikan tutkimukseen.

Teemu Rantanen arvioi Risto Heiskalan, Jari Aron, Olli Herrasen sekä Riku Viitamäen teoksen *Suomen kolmas tasavalta. Hallitsemistapa EU-aikakaudella* (Gaudeamus, 2022). Niimensä mukaisesti Heiskalan ja kollegoiden kirja tarkastelee Suomen EU-jäsenyyden implikoimaa siirtymää maailmansotien jälkeisestä toisen tasavallan ajasta kolmannen tasavallan aikaan. Kirja muun muassa pohtii, miten unionin sisäisestä hajaannuksesta juontuu perustava dilemma, jota leimaa tasapainoilu arvoista kiinni pitämisen ja toimintakyvyn säilyttämisen välillä. Rantanen arvioi kirjan olevan kokonaisuutena kiinnostava esitys suomalaisen poliittis-hallinnollisen eliitin sosiaalisesta kulttuurista Suomen kolmannen tasavallan aikana.

Heikki Patomäen teoksen *The Three Fields of Global Political Economy* (Routledge, 2022) on *Kosmopolikselle* arvioinut Mikael Wigell. Wigell toteaa Patomäen kirjan ilmestyneen aikana, jolloin suurvaltojen välinen valtakamppailu näkyy yhä selvemmin myös taloudellisten kamppailujen ja taloudellisen vallankäytön välityksellä. Kansainvälispoliittinen talous elää muutoksen aikaa, kun taloudellinen realismi, johon liittyy selkeitä nationalistisia elementtejä, tekee paluuta osaksi suurvaltojen välistä strategista vallankäyttöä. Wigell pitää Patomäen teoksen vahvuutena tapaa, jolla se luo aiempaa kompleksisemmän ja holistisemmän lähestymistavan globaalin poliittisen talouden ymmärtämiseen. Näin Wigell toteaa Patomäen teoksen luovan suhteessa valtavirtaistuvaan talousrealismiin ”käsitteellisesti ja metodologisesti innovatiivisen ja omaperäisen” jännitteen. Tämä, kuten Wigell esittää, puolestaan avaa mahdollisuuksia luoda puitteita ja polkuja kohti kestävämpää talousajattelua.

Tämän numeron myötä toivotamme kaikille *Kosmopoliksen* lukijoille mukavaa ja rauhanomaista kesää. Lomien jälkeen elokuun puolivälissä voi myös tavata ja keskustella toisten rauhasta ja rauhantyyöstä kiinnostuneiden kanssa Uudessakaupungissa järjestettävässä Rauhansymposiumissa (rauhansymposium.fi). Muodollisen seminaariohjelman ohessa on mahdollisuus keskusteluihin myös rauhanliikkeen toimijoiden kanssa ja suunnitella yhdessä tulevia tapahtumia.

Tampereella ja Turussa 19.6.2023

Eeva Puumala, Leena Vastapuu & Anitta Kynsilehto

Lähteet

- Enloe, Cynthia (2014/1989): *Bananas, beaches and bases: Making feminist sense of international politics*. Oakland: University of California Press.
- Hanisch, Carol (2006/1969): The personal is political. [Http://www.carolhanisch.org/CHwritings/PIP.html](http://www.carolhanisch.org/CHwritings/PIP.html), 1.6.2023.
- Kendall-Taylor, Andrea, Erika Frantz & Joseph Wright (2021): ”All politics is personalized”. *Foreign Policy*, 9.3.2021. <https://foreignpolicy.com/2021/03/09/all-politics-is-personalized/>, 7.6.2023.
- Mazzuca, Claudia & Matteo Santarelli (2022): ”Making it abstract, making it contestable: Politicization at the intersection of political and cognitive science”. *Review of Philosophy and Psychology*. DOI: 10.1007/s13164-022-00640-2.

Kohti kilpailevien järjestysten tragediia? Yhdysvaltojen, Kiinan ja Venäjän visiot maailmasta kiihtyvän suurvaltakilpailun aikakaudella

Ville Sinkkonen¹, Veera Laine² & Matti Puranen³

Maailman valtasuhteet ovat muutoksessa, ja kansainvälisen järjestyksen kriisiytyminen on huonontanut suurvaltojen välisiä suhteita entisestään. Tässä artikkelissa vertaillaan Yhdysvaltojen, Kiinan ja Venäjän viimeisen vuosikymmenen kuluessa tuottamia visioita niille kullekin ihanteellisesta maailmanjärjestyksestä. Analyysi perustuu kolmeen ulottuvuuteen, jotka ovat keskeisiä kansainvälistä järjestystä koskevassa tutkimuskeskustelussa: 1) vallanjakoon, 2) arvoihin ja 3) instituutioihin. Tavoitteena on selvittää, ovatko nämä kolmen keskeisen valtion visiot maailmanjärjestyksestä yhteensopittavissa ja voidaanko niiden pohjalta löytää ratkaisuja kansainvälisen politiikan vallitsevaan kriisiin sekä tulevaisuuden globaaleihin haasteisiin.

Avainsanat: Kiina, maailmanjärjestys, Venäjä, visiot, Yhdysvallat

Johdanto

Yhdysvaltojen kansallinen turvallisuusstrategia viivästyi lähes vuodella Venäjän helmikuussa 2022 aloittaman hyökkäyssodan vuoksi. Lokakuussa 2022 julkaistu dokumentti maalaa rujan kuvan kansainvälisen politiikan nykytilasta: aikaamme määrittävät eksistentiaaliset globaalit haasteet, kuten ilmastokriisi ja rajat ylittävät pandemiat sekä suurvaltasuhteiden kriisiytyminen. Maailma on ”käännepisteessä”, kylmän sodan jälkeinen aika on ”peruuttamattomasti ohi” ja seuraavia vuosikymmeniä leimaa kamppailu kansainvälisen areenan herruudesta demokraattisten ja autoritaaristen hallintomallien välillä (Biden 2022, 6–9).

”Todistamme parhaillaan oikeudenmukaisemman maailmanjärjestyksen muotoutumisen vaikeaa prosessia”, Venäjän presidentti Vladimir Putin puolestaan sanoi syyskuun 2022 lopulla puhuessaan IVY-maiden turvallisuuspalveluiden johtajille. Putinin mukaan länsi kieltäytyy hyväksymästä yksinapaisen hegemonian romahtamista ja painostaa siksi kaikin keinoin niitä suvereneja maita, jotka pyrkivät kehittymään oman kulttuurinsa viitoittamalla tiellä (Kremlin.ru 2022). Puhe oli kuin tiivistys Venäjän 2000-luvun kuluessa kehittämästä ulkopoliittisesta linjasta, jonka mukaan kollektiivinen ”länsi” on syyllinen epävakautteen ja konflikteihin, kun taas Venäjä esitetään sen ylivaltaa vastustavien maiden äänitorvena ja kansallisen suveriniteetin puolustajana. Hyökkäyssodan kontekstissa puheet asettuvat irvokkaaseen ristiriitaan sen kanssa, miten Venäjä käytännössä yrittää edistää näitä tavoitteitaan.

Kiinan kommunistisen puolueen puoluekokouksessa lokakuussa 2022 Xi Jinpingin pitämän puheen sävy oli samankaltainen: vaikka Xi tulkitsti syvien historiallisten pohjavirtausten

1 OTT, tutkijatohtori, Ulkopoliittinen instituutti, <ville.sinkkonen@fiia.fi>

2 VTT, erikoistutkija, Ulkoministeriö (virkavapaalla), <veera.laine@gmail.com>

3 YTT, erikoistutkija, Maanpuolustuskorkeakoulu, <matti.i.puranen@mil.fi>

kuljettavan ihmiskuntaa yhä kohti tiiviimpää yhteistyötä, oli pandemia käynnistänyt epävaakaan muutoksen aikakauden, jonka seurauksena erilaiset konfliktit ja vaikeasti ennakoitavat ”musta joutsen” -ilmiöt lisääntyivät. Ja vaikka globaali voimatasapaino oli kehityksessä moninapaisempaan suuntaan, aiheutti hegemonisten toimijoiden voimapolitiikka (eufemismi Yhdysvalloille) edelleen ennennäkemättömiä haasteita kansainvälisen yhteiskunnan tavoitteille rauhasta, kehityksestä ja globaalista hallinnasta. Kokonaisuutena Xi arvioi maailman saapuneen historialliseen tienristeykseen, ja sen tulevaisuus riippui valtioiden nyt syvästi pohdimista kehitysvaihtoehdoista. (Xi 2022.)

Nämä lyhyet suurvaltajohtajien ajattelua avaavat esimerkit osoittavat, että sota Euroopan sydämessä on kaikessa traagisuudessaan viimeisin ilmentymä järjestelmän valtatasapainon liikkeestä, vallitsevan kansainvälisen järjestyksen jo vuosia kehkeytyneestä kriisiytymisestä ja suurvaltasuhteiden tulehtumisesta. Muita konkreettisia esimerkkejä on useita. Yhdysvallat ja Kiina ovat pitkittyneessä kauppasodassa, Taiwanin tilanne on jännitteisin vuosikymmeniin, kansainvälinen koordinaatio koronaviruspandemian raivotessa epäonnistui, eivätkä globaalit pyrkimykset puuttua ilmastokriisiin vastaa tilanteen vakavuutta.

Suurvalloilla on kuitenkin ollut perinteisesti tärkeä rooli kansainvälisen järjestyksen ohjaamisessa kriisien läpi ja uudistamisessa niiden jälkimainingeissa (Ikenberry 2001; Kahl & Wright 2021). Tällaisen ”järjestäjän” roolin omaksuminen vaatii suurvalloilta materiaalisia kyvykkyksiä sekä halukkuutta ottaa vastuuta järjestyksen tulevaisuudesta, mutta myös toiminnan suuntaa ohjaavan ja tulevaisuuteen katsovan ”järjestysvision”, joka samalla legitimoii suurvallan politiikkaa sekä kansalliselle että kansainväliselle yleisölle (vrt. Layne 2006; Reus-Smit 2007). Itse asiassa vision sanoittaminen on tärkeä osa suurvaltaidentiteetin muodostumista (Miller 2021). ”Järjestämisessä” ei siis ole kyse pelkästään vallan resursseista ja niiden käyttämisestä vaan myös suurvaltojen artikuloimien arvojen ja institutionaalisten vaihtoehtojen hyväksyttävyydestä sekä niiden yhteensovittamisesta keskenään (Cui & Buzan 2016). Nykytilanteessa ei kuitenkaan ole selvää, ovatko suurvaltojen näkemykset kansainvälisestä järjestyksestä tarpeeksi lähellä toisiaan, jotta ne voisivat sopia yhteiselon perusperiaatteista saati keskeisimpien globaaliongelmien ratkaisemisesta. Tässä vertailussa keskitymme kolmeen valtioon, jotka ovat kansainvälisen järjestyksen kannalta keskeisiä: Yhdysvaltoihin, Kiinaan ja Venäjään. Ne eivät toki ole ainoita merkittäviä suurvaltoja maailmassa nyt tai tulevaisuudessa, mutta Kiina ja Yhdysvallat ovat toistaiseksi globaalista johtajuudesta selvimmän kamppailevat suurvallat, joilla on kansainväliseen ”järjestämiseen” myös merkittävimmät resurssit. Venäjän toiminta olennaisesti vauhdittaa nykyisen kansainvälisen järjestyksen murenemista.

Artikkelimme tuo kansainvälisestä järjestyksestä käytävään keskusteluun arvokkaan lisän vertailemalla suoraan näiden kolmen valtion visioita maailmasta nyt ja tulevaisuudessa. Millaisena ne näkevät oman asemansa nykyisessä ja toiveidensa mukaisessa kansainvälisessä järjestelmässä, ja miten niiden visiot kansainvälisestä järjestyksestä ovat muuttuneet viimeisten vuosikymmenten aikana? Analyysia ohjaa kolmiulotteinen järjestelmäkirjallisuudesta johtamamme kehikko, joka koostuu kansainvälisen järjestelmän *vallanjaosta*, järjestyksen *arvopohjasta* sekä sen keskeisistä *instituutioista*. Lisäksi pohdimme, millaisia eroja ja yhtäläi-

syyksiä Yhdysvaltojen, Kiinan ja Venäjän järjestysvisioissa on, sekä luomme katseen tulevaisuuden kannalta ensiarvoisen tärkeään kysymykseen: miten pitkälle visioita on mahdollista yhteensovittaa niin, että kansainvälisen areenan tärkeimpiin haasteisiin on tulevaisuudessa mahdollista vastata?

Kansainvälinen järjestys: teoria, historia ja nykyisyys

Kansainvälisen politiikan oppialalla kansainvälisestä- ja maailmanjärjestyksestä on kirjoitettu paljon ja hartaasti.⁴ Hedley Bullin (1977, 8) kuuluisan määritelmän mukaan kansainvälinen järjestys ”ylläpitää kansainvälisen yhteisön perustavanlaatuisia tai ensisijaisia päämääriä”. Bullille (mt.) näistä tärkeimpiä olivat kansainvälisen yhteisön säilyttäminen, ulkoisen suvereniteetin ylläpitäminen, väkivallan rajoittaminen sekä lupausten ja omistusoikeuden kunnioittaminen. G. John Ikenberryn (2012, 47) uudemmassa määritelmässä kansainvälinen järjestys tarkoittaa ”vakiintuneita sääntöjä ja järjestelyjä, jotka ohjaavat valtioidenvälisiä suhteita”. Kansainvälinen järjestys ei siis ole *pelkästään* kuvaus tasapainon tilasta vaan myös normatiivinen käsite, joka minimissään tarkoittaa pyrkimystä ennustettaviin valtioidenvälisiin suhteisiin mutta mahdollisesti myös ylevämpiä tavoitteita, kuten rauha tai hyvä elämä (Acharya 2018, 5). Sikäli kun järjestyksellä pyritään johonkin lopputulemaan, se ei myöskään synny itsestään vaan vaatii tarkoituksenhakuista rakentamista, ylläpitämistä ja muokkaamista kansainvälisen yhteisön jäseniltä (Reus-Smit 2017, 854–855). Näin ollen valtioiden ympäröivää maailmaa koskevat käsitykset, jotka rakentuvat sekä sisäsyntyisesti että kanssakäymisessä kansainvälisen yhteisön kanssa (Wendt 1999), vaikuttavat lopulta siihen, millainen järjestys kansainvälisellä areenalla kulloinkin vallitsee (Kupchan 2014).

Richard N. Haass (2019, 22) kuitenkin muistuttaa, että laajaa yhteisymmärrystä kansainvälisen *järjestyksen* säännöistä on vaikea saavuttaa ilman vakiintunutta suurvaltojen välistä valtatasapainoa kansainvälisessä *järjestelmässä*, jota voidaan kuvata rakenteellisen realismin terminen yksi-, kaksi-, tai moninapaiseksi, riippuen suurvaltojen määrästä. Trine Flockhartia (2016, 15) mukaillen kansainvälinen järjestys pitää sisällään paitsi arvoista, normeista, säännöistä, käytänteistä ja organisaatioista koostuvan ”identiteetti- ja instituutiokomponentin”, myös ”valtakomponentin”. Jälkimmäinen nostaa keskiöön paitsi suurvaltojen (tai yksittäisen suurvallan eli hegemonin, ks. Ikenberry & Nexon [2019]) etuoikeutetun aseman, myös vastuun kansainvälisen järjestyksen rakentajina ja ylläpitäjinä (Loke 2016; Cui & Buzan 2016). Ensin mainittu taas siirtää huomion koko järjestyksen, sen keskeisten rakennuspalikoiden sekä johtavien valtioiden aseman oikeutukseen (Acharya 2018, 6–7).

Nykyisen kansainvälisen järjestyksen perustukset valettiin toisen maailmansodan jälkimainingeissa. Alan kirjallisuudessa vuoden 1945 jälkeen muotoutunutta järjestystä on kuvattu ”liberaaliksi” ja ”sääntöpohjaiseksi”. Yhdysvaltoja – tai paremminkin maan ulkopoliittista eliittiä – on pidetty tämän järjestyksen pääarkkitehtina (Ikenberry 2001; Wertheim 2020).

4 Artikkelin rakentuu klassisen kansainvälisen politiikan teorian, erityisesti kansainvälisen järjestyksen olemusta käsittelevän kirjallisuuden varaan. Luonnollisesti teoreettinen perusta näkyy siinä, mitkä ulkopoliittiset dokumentit ovat valikoituneet analysoitaviksi ja mitkä käsitteet näyttävät analyysin kannalta olennaisina. Käytämme tässä tekstissä sanoja ”kansainvälinen järjestys” ja ”maailmanjärjestys” toistensa synonyymeina. Käsitteiden määritelmällisistä rajoista ei kansainvälisen politiikan oppialalla ole konsensusta.

Liberaali sääntöpohjainen järjestys kattoi alun pitäen keskeisimmät kansainväliset *institutiot*, tärkeimpinä Yhdistyneet kansakunnat (YK), Kansainvälinen valuuttarahasto (IMF), Maailmanpankki sekä tulleja ja kaupankäyntiä koskeva GATT-sopimus, ja myöhemmin myös Euroopan yhteisön ja muut alueelliset organisaatiot. Järjestystä pönkittivät sen keskeiset *arvot*, tärkeimpinä YK:n peruskirjaan kirjatut valtioiden suvereniteetti ja alueellinen koskemattomuus. Tämä arvopankki on laajentunut vuosikymmenten varrella kattamaan paitsi vapaakaupan periaatteita myös keskeisiin ihmisoikeussopimuksiin ja Etyk-sopimukseen kirjattuja yksilön vapauksia sekä valtioiden vastuita suhteessa kansalaisiinsa. Erityisesti lännen näkökulmasta järjestykseen sisältyi myös turvallisuuskomponentti, joka rakentui Naton ja Yhdysvaltojen muiden liittolaissuhteiden ympärille (Brands 2016).

Toki kylmää sotaa leimasi myös *vallan* tasapaino kaksinaipaisessa kansainvälisessä järjestelmässä, ja tämä suurvaltapolitiikan parkkiintuminen mahdollisti osaltaan Yhdysvaltojen johtajuusaseman läntisen blokin sisällä (Ikenberry 2001, 170–172). Patoamispolitiikan aikakaudella Yhdysvaltojen takaama liberaali sääntöpohjainen järjestys ei siis ollut globaalisti kattava. Neuvostoliitto, Kiina ja muu kommunistiblokki sekä niin sanotut kolmannen maailman valtiot ankkuroituivat vain tiettyihin järjestyksen osiin – eritoten YK:hon – ja allekirjoittivat vain osan järjestyksen arvopohjasta (Acharya 2014, 37–39; Allison 2018). Tämä kuvaa osaltaan sitä ”huokoisuutta”, joka kansainvälisessä järjestyksessä vallitsi myös kylmän sodan aikana: historian tutkimus on muistuttanut, että kylmän sodan kaksijakoinen maailmanjärjestys oli itse asiassa paljon pirstaloituneempi kuin millaisena se suurvaltojen propagandassa esitettiin (Westad 2005).

Neuvostoliiton ja Euroopan kommunistihallintojen luhistuttua kansainvälinen järjestelmä siirtyi yksinapaisuuden aikakauteen (Brooks & Wohlforth 2008). Liberaalista sääntöpohjaisesta järjestyksestä sen keskeisine arvoineen ja instituutioineen tuli ainoa voimissaan oleva vaihtoehto valtioidenvälisten suhteiden, ja enenevässä määrin myös valtioiden ja niiden kansalaisten välisten suhteiden, järjestämiseksi. 1990-lukua ja 2000-luvun alkuvuosia leimasi optimismi liberaalien arvojen, demokraattisen rauhan ja neoliberaalin talouspoliittisen dogmin vääjäämättömästä voittokulusta (esim. Fukuyama 1989). Samalla lännessä Venäjän ja Kiinan oletettiin solahdavan liberaalin sääntöpohjaisen järjestyksen ”vastuullisiksi osallisiksi” (Zoellick 2005).

Viimeisen kahden vuosikymmenen aikana usko liberaaliin sääntöpohjaiseen järjestykseen ja demokratioiden voittokulkuun on asteittain hälvennyt. Kiinan sotilaallinen ja taloudellinen nousu on synnyttänyt Yhdysvalloille aidon suurvaltahaastajan. On perusteltua puhua Yhdysvaltojen ”yksinapaisen hetken” päättymisestä ja kansainvälisen järjestelmän asteittaisesta kaksi- tai moninapaistumisesta (vrt. Layne 2011; Ross ym. 2021). Viimeistään vuosien 2007 ja 2008 finanssi- ja talouskriisin jälkimainingit osoittivat, ettei lännen valama globaali talousjärjestelmä ollut vakaalla pohjalla, mikä lisäsi Kiinan taloudellista painoarvoa entisestään. Vallitsevaa järjestelmää nakersivat lisäksi syyskuun 11. 2001 terrori-iskuja seurannut Yhdysvaltojen reaktio, joka vei maan huomion vuosiksi suurvaltapolitiikasta Afganistanin ja Irakin sotilaallisiin interventioihin (Kitchen 2016, 14), sekä Venäjän lähialueillaan harjoittamat epävakauttavat toimet.

Levitessään lännen ulkopuolelle liberaali sääntöpohjainen järjestys on törmännyt ongelmiin sekä ”auktoriteetin” että ”hallinnan” saroilla (Ikenberry 2018). Suuri osa nykyjärjestelmän valtioista, mukaan lukien Kiina ja Venäjä, eivät olleet läsnä kaikissa niissä pöydissä, joissa kansainvälisen järjestyksen rakennuspalikoita aikoinaan sorvattiin. Vaikka näiden suurvaltojen sääntöpohjaiselle järjestykselle heittämät haasteet ovat luonteeltaan erilaisia (Cooley ym. 2019; Johnston 2019), molemmat ovat pyrkineet edistämään vaihtoehtoisia arvoja, instituutioita ja periaatteita osaksi kansainvälistä järjestystä (Cooley & Nexon 2020). Äärimmillään kiinalaisessa tutkijakeskustelussa koko järjestyksen ideologista perustaa ja sen ympärille rakentunutta akateemista teoretisointia on pidetty läntisten suurvaltojen ylläpitämänä ”hegemonisena maailmankuvana”, joka peittää alleen muiden kulttuurien perinteiset tavat hahmottaa kansainvälistä politiikkaa ja siinä tavoiteltavia arvoja (ks. Zeng 2015).

Samanaikaisesti Yhdysvalloissa ja lännessä laajemmin on havaittu, miten heikosti nykyinen järjestys suojaa tavallisia kansalaisia globalisaation kielteisiltä kerrannaisvaikutuksilta. Kansainvälisen järjestyksen kriisiytymisellä on ollut vaikutusta populististen liikkeiden nousuun Atlantin molemmin puolin (Traub 2017). Venäläisessä ajattelussa vakiintui 2010-luvun kuluessa käsitys siitä, että ulkopoliittikan perustana on pidettävä *kansallista erityisyyttä* (ven. *samobytnost*) (Tsygankov & Tsygankov 2021, 4–5). Sama ajatus heijastui Donald Trumpin ulkopoliittisessa retoriikassa. Trumpin presidenttikausi osoitti, että jopa järjestyksen pääarkkitehti voi nousta haastamaan sen vakiintuneita arvoja, periaatteita ja instituutioita (Ikenberry & Nexon 2019; Daalder & Lindsay 2018).

Visiot kansainvälisestä järjestyksestä

Tässä artikkelissa tarkastellaan niitä järjestysvisioita, joita Yhdysvallat, Kiina ja Venäjä tarjoavat nykyisessä kansainvälisen järjestyksen kriisissä. Yllä esiteltyjen määritelmien ja lyhyen historiakatsauksen pohjalta on mahdollista eritellä kolme keskeistä ulottuvuutta, joiden avulla Yhdysvaltojen, Kiinan ja Venäjän vallitsevia visioita on mielekästä vertailla.

Ensimmäinen analyysiulottuvuus on kansainvälisen järjestelmän *vallanjako*, joka muodostaa järjestyksen materiaalsen pohjan (vrt. Waltz 1979; Brooks & Wohlforth 2016). Tämän ulottuvuuden puitteissa analysoidaan, millaista valtatasapainoa tai hierarkiaa kukin valtio pyrkii edistämään. Kyse ei kuitenkaan ole pelkästään siitä, miten vallan materiaaliset rakennuskappaleet kuten sotilaalliset kyvykkyudet tai taloudelliset resurssit kansainvälisessä järjestelmässä jakaantuvat, vaan myös näiden rakennuspalikoiden merkityksestä sosiaalisessa kontekstissa (Reus-Smit 2004, 55–63; Nye 2021). Miten esimerkiksi suurvaltastatuksen tulisi määräytyä kansainvälisessä järjestyksessä, mitä etuoikeuksia ja velvoitteita suurvalloilla on kansainvälisen järjestyksen suhteen ja mitä legitiimi kansainvälinen johtajuusasema pitää sisällään?

Toinen analyysiulottuvuus on *arvopohja* eli ne normatiiviset sidosaineet, jotka ohjaavat kansainvälistä järjestystä. Charles Kupchan (2014) kuvaa, kuinka kansainvälisen järjestyksen normatiiviset rakennuspalikat ovat muovautuneet vastaamaan johtavan valtion sisäisiä arvoja, kun järjestelmässä on tapahtunut valtasiirtymiä. G. John Ikenberry ja Daniel Nexon (2019) puolestaan muistuttavat, ettei tämä suhde ole yksipuolinen: samalla kun johtavat val-

tiot muokkaavat kansainvälistä järjestystä, järjestys muokkaa johtavia valtioita. On siis tärkeää pohtia, millaisia vaihtoehtoisia arvoja suurvallat ajavat kansainvälisen järjestyksen keskiöön ja kuinka perustavanlaatuisesti nämä periaatteet poikkeavat vallitsevan kansainvälisen järjestyksen vastaavista.

Kolmas analyysiulottuvuus liittyy *instituutioihin*, jotka omalta osaltaan legitimoivat kansainvälisen järjestyksen arvopohjaa, valtarakennetta ja keskeisiä toimijoita. Suurvaltojen näkökulmasta instituutiot toimivat vallan välineinä ja luovat ennustettavuutta. Sikäli kun instituutioilla on taipumus muuttua ajan myötä vaikeasti muovattaviksi ”sosiaalisiksi faktoiksi” sääntöineen, työntekijöineen ja byrokraattisine kulttuureineen, ne myös jäädyttävät vallitsevia valta-asetelmia. Muiden valtioiden näkökulmasta instituutiot puolestaan toimivat tärkeinä yhteistyöfoorumeina, luovat mahdollisuuden vaikuttaa ajoittain suurvaltojen toimintaan ja suitsivat mielivaltaista vallankäyttöä (Ikenberry 2012, 79–117). Instituutioissa on kuitenkin suuria eroja paitsi jäsenistönsä myös sääntöpohjaisuuden osalta. Yleisesti ottaen suljetummat ja säännöiltään löyhemmät (ns. informaalit) instituutiot antavat suurvalloille enemmän liikkumavaraa, vapauksia käyttää valtaansa ja edistää omaa agendaansa sekä arvojaan (Krisch 2005, 391–394). Tässä analyysiulottuvuudessa käsittelemme sitä, millaisia instituutioita suurvallat suosivat osana kansainvälistä järjestystä. Pyrkivätkö suurvallat sitoutumaan vakiintuneisiin organisaatioihin kuten YK:hon tai WTO:hon, vai etsivätkö ja luovatko ne vaihtoehtoisia foorumeita omien tavoitteidensa edistämiseksi?

Analyysi perustuu kussakin maassa tuotettuihin keskeisiin politiikka-asiakirjoihin sekä niitä hyödyntäneeseen aiempaan tutkimukseen. Olemme valinneet 2010-luvulla ja sen jälkeen vuoteen 2022 asti tuotettuja virallisia tekstejä ja puheita, jotka olemme pyrkineet kontekstualisoimaan aiempaan kehitykseen. Yhdysvaltojen, Kiinan ja Venäjän poliittisissa kulttuureissa on merkittäviä eroja. Jotta näissä maissa kehitettyjä visioita kansainvälisestä järjestyksestä voidaan vertailla, tekstien on haluttu edustavan kunkin hallinnon virallista kantaa. Yhdysvaltojen osalta tämä tarkoittaa ensisijaisesti hallintojen keskimäärin kerran neljässä vuodessa julkistamia kansallisia turvallisuusstrategioita. Nämä dokumentit artikuloivat presidentinhallinnon näkemyksiä Yhdysvaltojen roolista maailmassa, yksilöivät keskeisimmät kansallisen turvallisuuden prioriteetit ja myös kanavoivat laajemman ulkopoliittisen eliitin piirissä käytävää keskustelua osaksi hallinnon politiikkaa. Venäjällä ulkopoliittikkaa ohjaa kansallisen turvallisuuden strategian ja ulkopoliittisen konseptin lisäksi muun muassa presidentin vuotuinen puhe liittoneuvostolle. Kiinan tapauksessa arvovaltaisimman ja tärkeimmän lähdeaineiston muodostavat virallisten turvallisuusstrategia-asiakirjojen puuttuessa Kiinan kommunistisen puolueen ylimmän johdon ja varsinkin pääsihteerin puheet ja kirjoitelmat. Sekä Venäjän että Kiinan järjestelmässä presidentti voi myös tehdä linjauksia, jotka kertovat sellaisenaan politiikan suunnanmuutoksista. Venäjän muodollisista instituutioista huolimatta autoritääriinen kehitys on syventynyt itsevaltaiseksi, ja keväällä 2022 kävi ilmi, että presidentin ympärillä vain hyvin harva keskeinen poliittinen päättäjä tiesi sotasuunnitelmista tai niiden laajuudesta.

Olemme lähestyneet tekstejä edellä kuvattujen kolmen analyysiulottuvuuden näkökulmasta ja esittäneet näitä avaavia kysymyksiä, tarkastellen kunkin maan visiota toivotusta

maailmanjärjestyksestä yhteisen kehikon avulla. On todettava, että visiot ovat aina jossain määrin ”utopistisia”: niiden suhde vallitsevaan todellisuuteen ei ole suoraviivainen. Poliittiset johtajat sekä autoritäärisissä että demokraattisissa maissa voivat kuvailla kansainvälisen järjestyksen periaatteita tietyllä tavalla ja toteuttaa käytännössä varsin erilaista politiikkaa. Olemme seuraavissa luvuissa pyrkineet huomioimaan myös kuilun, joka jää visioiden ja käytännön ulkopoliitiikan väliin.

Yhdysvallat: suurvaltavisio käymistilassa

Yhdysvaltojen toisen maailmansodan jälkeistä suhtautumista kansainväliseen areenaan on mahdollista käsitteellistää niin sanotun ”liberaalin hegemonian” suurstrategisen perinteen kautta (vrt. Brooks & Wohlforth 2016; Ikenberry 2012; Walt 2018; Nye 2019). Suuntaus on *hegemoninen*, koska Yhdysvallat on pyrkinyt varmistamaan sotilaallisella läsnäololla ja liittosuhtein, ettei mikään ”pahantahtoinen” suurvalta pääse hallitsemaan geostrategisesti keskeisiä maantieteellisiä alueita (eritoten Eurooppaa, Lähi-itää ja Koillis-Aasiaa). Toisaalta lähestymistapa on *liberaali*: maa on vahvistanut kansainvälistä sääntöpohjaista järjestystä, globaalia talousverkostoa, instituutioita ja Yhdysvalloille tärkeitä arvoja maan menestymisen sekä ennustettavan kansainvälisen yhteistyön takeina.

Kylmän sodan jälkeen George H. W. Bushin ja Bill Clintonin republikaani- ja demokraattihallinnot sorvasivat liberaalin hegemonian suurstrategian yksinapaiseen aikaan sopivaksi. Paras tie maan intressien edistämiseen ja ennustettavaan kansainväliseen järjestykseen olisi varmistaa, etteivät muut suurvallat nousisi haastamaan sen saavuttamaa johtoasemaa ”uudessa maailmanjärjestyksessä” (Brands 2018). Yhdysvallat sitoutuisi sotilaallisten investointien ylläpitämiseen, markkinaperusteisen talousjärjestelmän sekä liittolais- ja kumppanuusverkostojen laajentamiseen sekä liberaalin sääntöpohjaisen järjestyksen instituutioihin ja universaaleihin arvoihin. Visioon sekoittui myös vuosisatainen ajatus Yhdysvaltojen erityisyydestä (Restad 2014). Ulkoministeri Madeleine Albright (1998) kiteytti ajatuksen kuvamalla Yhdysvaltoja kansainvälisen järjestyksen ”korvaamattomaksi valtioksi”.

Liberaalihegemoninen konsensus on heikentynyt 2010- ja 2020-luvuilla kansainvälisen järjestelmän valtasiirtymän, liberaalin sääntöpohjaisen järjestyksen kriisiytymisen sekä Yhdysvaltojen tekemien valintojen vuoksi. Osana pyrkimystään rakentaa ”vapautta palveleva valtatasapaino” George W. Bushin (2002) hallinto halusi entisestään pönkittää Yhdysvaltojen hegemonista asemaa, mutta varasi myös oikeuden ennakoivaan voimankäyttöön. Interventioiden tervetullut sivutuote olisi demokratian ja liberaalien arvojen leviäminen läntisen arvoyhteisön ulkopuolelle (Dunn 2006). Samalla Yhdysvallat kuitenkin suhtautui penseästi monenvälisiin instituutioihin ja sopimuksiin, mikä nakersi maan globaalin johtajuusaseman oikeutusta (Reus-Smit 2004).

Afganistanin ja Irakin sotien pitkittyessä taloudelliset kustannukset ja henkilötappiot kuitenkin vähensivät amerikkalaisten kannatusta kansainvälisesti aktiiviselle ulkopoliittikalke (Kupchan 2020). Samalla Yhdysvaltojen syventynyt sisäpoliittinen kahtiajakautuminen demokraatti- ja republikaanileireihin vaikeutti johdonmukaista toimintaa kansainvälisillä areenoilla (Schultz 2017), ja myös maan ulkopoliittinen debatti moniäänistyi. ”Pidättyväis-

tä” suurstrategista suuntausta edustavien tutkijoiden mukaan maan sitoutuminen liberaaliin hegemoniaan oli johtanut Yhdysvallat harhaan korvaamalla perustavanlaatuiset kansalliset intressit ”höttöisillä” arvoilla (Walt 2018; Ashford 2021).

Vallanjako Yhdysvaltojen visiossa: suurvaltakilpailun maailma

Järjestelmä- ja järjestystason realiteettien muutokset sekä sisäpolitiikan ja mielipideilmas-
ton asettamat rajoitteet ovat näkyneet Yhdysvaltojen suurvaltavision muotoilussa jo Barack
Obaman presidenttikaudelta lähtien. Obaman hallinto halusi kääntää katseen Yhdysvaltojen
valta-aseman sisäisiin rakennuspalikoihin, keventää terrorismin vastaisen taistelun sotilaallis-
ta jalanjälkeä (Obama 2010, esipuhe) sekä vastata Kiinan kasvavaan vaikutusvaltiaan ”siirtymä
Aasiaan” -politiikallaan (Clinton 2011). Hallinto siis tunnusti Yhdysvaltojen rajalliset resurs-
sit sekä rajoittuneen kyvyn vaikuttaa monimutkaistuvassa maailmassa (Quinn 2011). Vuoden
2015 turvallisuusstrategia alleviivasi ”valtioidenvälisen vallanjaon kasvavaa dynaamisuutta”
(Obama 2015, 4).

Donald Trump hylkäsi Obaman kompleksisen luennan valtdynamiikoista. Pyrkimykset
yhteistyöhön Kiinan ja Venäjän kanssa eivät olleet tehneet näistä suurvaltahaastajista kan-
sainvälisen järjestyksen vastuullisia osallisia vaan rapauttaneet Yhdysvaltojen kilpailuetua ja
kykyä vaalia intressejään. Uudessa ”suurvaltakilpailun maailmassa” Yhdysvallat lisäisi pelote-
vaikutusta sotilaallisilla panostuksilla ja pakottamalla liittolaisensa tasapuolisempaan taakan-
jakoon. Tämä estäisi – hegemonisen ajattelun perinteitä kunnioittaen – epäedulliset valtata-
sainmuutokset indopasifisella alueella, Euroopassa ja Lähi-idässä. Samalla Yhdysvaltojen
tulisi varmistaa valta-asemansa taloudellinen ja teknologinen pohja investoinneilla sekä uu-
delleenarvioimalla kansainvälisiä kytköksiään (Trump 2017a; ks. myös Schadlow 2018).

Kiinan (ja Venäjän) haastaminen suurvaltakilpailun puitteissa on merkittävin jatkuvuus
Trumpin ja Joe Bidenin presidenttikausien välillä ja nauttii puoluerajat ylittävää kannatusta.
Bidenin (2022) turvallisuusstrategiassa Kiina yksilöidään pitkän aikavälin haasteeksi ja ai-
noaksi valtioksi, jolla on jatkossa kyky haastaa Yhdysvaltoja kokonaisvaltaisesti. Venäjä taas
nähdään alueellisena lyhyen aikavälin uhkana, jolta puuttuu Kiinan kokonaisvaltaiset kyvyk-
kydet. Yhdysvaltojen tulee ylläpitää kilpailuetunsa suurvaltahaastajiin investoimalla koti-
maassa, vahvistamalla liittolaisverkostojaan sekä Euroopassa että Aasiassa ja modernisoimal-
la sotilaalliset kyvykkyytensä, sillä ”strateginen kilpailu” tulee lopulta määrittämään tulevien
vuosikymmenten kansainvälisen järjestyksen suuntaviivat (mt.).

Arvot Yhdysvaltojen visiossa: hapuileva (liberaali) arvojohtaja

Obaman hallinto ei missään vaiheessa täysin allekirjoittanut George W. Bushin ajatus-
ta Yhdysvalloista aktiivisena vapauden ja demokratian airueena, vaikka presidentti pitikin
kiinni Yhdysvaltojen liberaalien arvojen universaaliudesta (Kitchen 2016, 16–17) – Yhdys-
vallat ”johtaisi esimerkillä” (Obama 2010, 10). Obaman teleologisessa maailmankuvassa
autoritaariset valtiot demokratisoituisivat ennen pitkää, koska ”historian kaari taipuu kohti
oikeudenmukaisuutta” (Goldberg 2016). Yhdysvallat ei myöskään halunnut sitoutua uusiin
sotilaallisiin interventioihin arvojen suojelemiseksi muuten kuin äärimmäisissä tapauksissa,

kuten Libyassa keväällä 2011. Samalla pakotteiden rooli ”roistovaltioiden” rankaisemiseksi (ja niiden suvereniteetin rajoittamiseksi) kuitenkin kasvoi.

Donald Trumpin kaudella ajatus vapauden, demokratian ja ihmisoikeuksien yleismaailmallisuudesta jäi taka-alalle. Vallankaappausyritykseen kulminoitunut skandaalien värittämä presidenttiys myös rapautti amerikkalaista demokratiaa ja maan uskottavuutta arvojohtajana. Toki hallinnon turvallisuusstrategia toteaa ylevästi Yhdysvaltojen pyrkivän edistämään ”uskonnon, kokoontumisen ja lehdistön vapautta [...] vapaakauppaa, oikeudenmukaisuutta ja jokaisen ihmiselämän arvokkuutta” (Trump 2017a, 41). Samaisen dokumentin esipuheessa Trump kuitenkin maalaa vision kansainvälisestä järjestyksestä, jossa ”vahvat, *suvereenit* ja *itsenäiset* valtiot, *omine kulttuureineen* ja *unelmineen*, menestyvät rinta rinnan vapaudessa ja rauhassa” (mt., ii, korostus lisätty). Presidentin puheissa esiintyi lisäksi konservatiivis- ja kristillisväritteisiä ajatuksia ”läntisestä sivilisaatiosta” (Trump 2017b), ja hän puhui YK:n yleiskokoukselle liberaalien arvojen sijaan patriotismin tärkeydestä ja globalistisen ajattelun hylkäämisestä (Trump 2017c; 2018). Hallinnon sitoutumista konservatiiviseen arvopohjaan ilmensivät esimerkiksi Trumpin asettama rajoitus aborttioikeuksia edistäville ei-valtiollisille organisaatioille myönnettäville avustuksille (Trump 2017d) ja pyrkimykset estää muunsukupuolisten asepalvelus.

Joe Bidenin hallinto on pyrkinyt palauttamaan liberaalit arvot Yhdysvaltojen ulkopoliittikan keskiöön. Yhtäältä Biden on puhunut Yhdysvaltojen ja laajemmin länsimaisen demokratian suojelemisesta sisäisiä uhkia vastaan (Biden 2021), toisaalta hallinto on kehystänyt suurvaltakilpailun kamppailuksi demokraattisten ja autoritaaristen hallintomallien välillä (Biden 2022, 8–9). Yhdysvallat näkee demokraattisen arvoyhteisön pönkittämisen sääntöpohjaisen kansainvälisen järjestelmän ja ”vapaan, avoimen, menestyvän sekä turvallisen” maailman takeena (mt., 6) mutta tunnustaa samalla tarpeen ylläpitää pienimmän yhteisen nimittäjän yhteisymmärrystä perustavanlaatuisista periaatteista kuten suvereniteetista ja itsemääräämisoikeudesta. Tämä pragmatismi kumpuaa keskeisen dilemman tunnustamisesta: kiristyvän suurvaltakilpailun maailmassa on pakko pyrkiä yhteistyöhön akuuttien globaalien haasteiden kuten pandemioiden sekä ilmasto-, ruoka- ja energiakriisien ratkaisemiseksi myös autoritaaristen valtioiden kanssa.

Instituutiot Yhdysvaltojen visiossa: valikoivaa monenvälisyyttä

Yhdysvaltojen suhdetta kansainvälisiin instituutioihin on jo vuosikymmeniä leimannut heiluriliike unilateraalimpien ja monenvälisyyttä korostavien kausien välillä (Daalder & Lindsay 2003, 12–14). Barack Obama halusi Yhdysvallat yhteistyöfoorumien keskiöön ja sitouttaa liittolaisia ja muita suurvaltoja tuottamaan globaaliyhdykkeitä sekä ratkaisemaan monimutkaistuvan maailman haasteita (Obama 2010; 2015). Yhdysvallat esimerkiksi valittiin ensimmäistä kertaa YK:n ihmisoikeusneuvostoon vuonna 2009. Lisäksi maa otti johtavan aseman Kööpenhaminan ja Pariisin ilmastoneuvotteluissa sekä globaalin terveyden saralla. Hallinto ajoi myös YK:n turvallisuusneuvoston uudistamista (Obama 2010), mutta se luopui kaavailuista havaittuaan, etteivät nousevat vallat kuten Brasilia, Intia ja Etelä-Afrikka todennäköisesti ottaisi vastuuta Yhdysvaltojen toivomalla tavalla (Patrick 2015, 119–120). Edeltäjänsä George W. Bushin ja Clintonin tapaan Obama kuitenkin päätyi, osittain sisä-

poliittisten rajoitteiden takia, hyödyntämään suljettuja foorumeja (G7, mutta myös G20), informaaleja sitoumuksia (ydinturvallisuuskokoukset) sekä ”harvainvälisiä” (engl. *minilateral*) instituutioita ja sopimuksia (Iranin ydinsopimus ja neuvottelut Tyynenmeren vapaakauppa- sekä TTIP-sopimuksista) (ma.; Kaye 2013).

Donald Trumpin ”Amerikka ensin” -ulkopolitiikan puitteissa Yhdysvallat vetäytyi useilta keskeisiltä yhteistyöfoorumeilta, kuten Tyynenmeren vapaakauppasopimuksesta, Pariisin ilmastopimuksesta, Unescosta, YK:n ihmisoikeusneuvostosta, Iranin ydinsopimuksesta ja – koronaviruspandemian raivotessa – myös maailman terveysjärjestö WHO:sta. Trumpin (2017a, 40) turvallisuusstrategia korosti vastikkeellisuutta: esimerkiksi YK:ssa Yhdysvalloilla tulisi olla suurimpana maksajana enemmän vaikutusvaltaa määrittää organisaation toimintaa. Vuoden 2018 puheessaan yleiskokoukselle Trump (2018) vannoi, ettei ”patriotismin doktriinin” ohjaama ”Amerikka koskaan luovuttaisi suvereniteettiaan [...] globaaleille byrokratioille”. Hallinnon keskeisimmät avaukset institutionaalisella kentällä olivat luonteeltaan informaaleja ja harvainvälisiä, keskeisimpänä Australian, Intian, Japanin ja Yhdysvaltojen välinen *Quadrilateral Security Dialogue* (Quad), jonka tavoitteena on ylläpitää ”vapaata ja avointa indopasifista aluetta” (U.S. Department of State 2019).

Obaman tapaan Bidenin hallinto on halunnut Yhdysvallat takaisin keskeisiin monenvälisiin pöytiin. Vahva tuki Ukrainan suvereniteetille ja Naton avoimien ovien politiikalle, paluu Pariisin ilmastopimukseen sekä WHO:hon ja Yhdysvaltojen valinta YK:n ihmisoikeusneuvostoon osoittavat, että Yhdysvallat haluaa jälleen ohjata liberaalin sääntöpohjaisen järjestyksen kehitystä. YK:n osalta Bidenin turvallisuusstrategia artikuloi pyrkimyksen uudistaa järjestelmää, ja hallinto on sitoutunut turvallisuusneuvoston laajentamiseen (Biden 2022, 12; U.S. Mission to the United Nations 2022). Samalla Yhdysvallat on kuitenkin pyrkinyt entisestään kehittämään harvainvälisiä kanavia ja informaaleja instituutioita osana strategista kilpailua. Esimerkiksi Yhdysvaltojen, Britannian ja Australian välinen suhde on syventynyt AUKUS-sopimuksen myötä, Quadia on kehitetty valtionjohtajien väliseksi foorumiksi ja Yhdysvallat on järjestänyt kaksi Covid-huippukokousta. Bidenin hallinnon monenvälisyys on lisäksi leimallisen arvopohjaista (vrt. Creutz 2022). Se näkee G7:n keskeisenä globaaliongelmiin puuttumisen foorumina (Biden 2022, 17), kun taas G20 ei edes ansaitse mainintaa turvallisuusstrategiassa. Yhdysvallat kutsui lisäksi joulukuussa 2021 koolle ensimmäisen demokratiahuippukokouksen, jonka tavoitteena on polkaista käyntiin demokraattisen arvoyhteisön resilienssiä vahvistava prosessi.

Kiinan visio: liberaali sääntöpohjainen järjestys ilman liberalismia

Kiina on ryhtynyt presidentti Xi Jinpingin kaudella viestimään tavoittelevansa liberaalin kansainvälisen järjestyksen muovaamista aiempaa oikeudenmukaisemmaksi ja rauhanomaisemmaksi ”ihmiskunnan kohtalonyhteisöksi”. Samaan aikaan Kiina on nostettu etenkin yhdysvaltalaisissa arvioissa vallitsevan järjestyksen päähaastajaksi ja jopa sen potentiaaliseksi kumoajaksi (ks. yllä). Toisaalta monet tutkijat pitävät liian yksinkertaistavana Kiinan kuvaamista ”revisionistiksi”, sillä Kiinan suhtautuminen liberaaliin järjestykseen on ollut kauttaaltaan ristiriitaista. Kiina on hyötynyt merkittävästi varsinkin järjestyksen taloudellisista

rakenteista, vaikka se on johdonmukaisesti kyseenalaistanut Yhdysvaltojen sotilasliittojen ja liberaalin ideologian hegemonista asemaa (Johnston 2019). Suisheng Zhao (2018) on kuvannut Kiinaa ”revisionistiseksi osalliseksi” (engl. *revisionist stakeholder*), joka hyväksyy järjestuksen peruseriaatteet mutta ei omaa asemaansa sen hierarkiassa.

Kiinan integroituminen kansainväliseen järjestykseen käynnistyi varsinaisesti Mao Zedongin kuoleman (vuonna 1976) jälkeen. Maon seuraaja Deng Xiaoping lakkautti maolaiseen maailmankommunistiseen järjestykseen tähänneen ulkopolitiikan, jonka korvasi diplomaattinen avautuminen ja pragmaattinen taloudellisen yhteistyön tavoittelu kaikkien osapuolien kanssa. Pragmatismista huolimatta Kiinan suhde järjestykseen haki muotoaan, sillä Kiina ei hyväksynyt kylmän sodan jälkeisen Yhdysvaltojen julistaman ”uuden maailmanjärjestyksen” liberalistista pohjavirettä. (Zhang 2014.)

Yksinäpöisen hetken vallitessa Kiinan johto arvioi Yhdysvaltojen sotilaallisen, taloudellisen ja ideologisen valta-aseman täysin ylivoimaiseksi. Kiinalla ei tämän arvion mukaan ollut kykyä haastaa Yhdysvaltojen hegemoniaa eikä tarjota kilpailevaa visiota Yhdysvaltojen johtamalle järjestykselle. Kylmän sodan jälkeen asetetun matalan profiilin strategian valossa Kiinan tulisi kasvattaa omaa kokonaisvoimaansa mutta välttää Yhdysvaltojen avointa provosointia ja johtajuuden ottamista. Samalla sen tulisi integroitua pragmaattisesti Yhdysvaltojen johtaman järjestyksen instituutioihin ja normeihin (kuten Maailmanpankkiin tai ydinsulkusopimuksiin), jotka tukivat Kiinan talouskasvua ja vakaan turvallisuusympäristön kehittymistä mutta jotka eivät horjuttaneet kommunistisen puolueen valta-asemaa. Vasta pitkän ja määrätietoisen matalan profiilin laajentumisen jälkeen kansainvälinen valtasapaino voisi keikahtaa Kiinan eduksi, minkä jälkeen Kiina voisi ryhtyä ajamaan omia intressejään aktiivisemmin. (Doshi 2021, 49–53; Sutter 2020, 22–26.)

1990- ja 2000-luku olivat Kiinan ja Yhdysvaltojen johtaman järjestyksen välistä harkitun ja valikoivan integraation aikaa. Kansainvälistä järjestystä koskevissa ulostuloissaan Kiinan johto tyytyi kritisoimaan lännen hegemonista asemaa, mutta se ei esittänyt kokoavaa vaihtoehtoista visiota järjestykselle itselleen. Tyypillisissä järjestystä koskevissa puheenvuoroissaan Kiinan johto esitti tavoittelevansa vakaata, molemminpuolisen puuttumattomuuden ja ”rauhanomaisen rinnakkaiselon” maailmaa, jossa suurvaltojen unilateralistista politiikkaa ei hyväksytty (ks. Jiang 1992; Kiinan rauhanomaisen kehityksen tie 2005).

Viimeistään Xi Jinpingin noustua valtaan vuonna 2012 Kiinan johto vaikuttaa tulkinneen valtasapainon kääntyneen Kiinan kannalta edulliseksi. Xin kaudella Kiinan ulkopolitiikka on muuttunut aiempaa itsevarmemmaksi ja Kiina on ryhtynyt horjuttamaan vallitsevaa *status quota* niin alueellisesti kuin globaalistakin. Samalla Kiina on alkanut julistaa voimakkaasti pyrkivänsä johtamaan kansainvälisen järjestyksen uudistamista oikeudenmukaisemmaksi ja rationaalisemmaksi sekä tarjoamaan kiinalaisia ratkaisuja ihmiskunnan kollektiivisten ongelmien ratkaisemiseksi (Xinhua 2018). Retoriikka on kiteytynyt Xin julistamassa *ihmiskunnan kohtalonyhteisön* visiossa, jonka tavoitteena on koko perinteisen voimapolitiikan uudistaminen: sen pinttyneiden piirteiden, kuten ”kylmän sodan mentaliteettien” ja ”viidakon lakien” kumoaminen ja korvaaminen ”uudentyyppisillä kansainvälisillä suhteilla” (Tobin 2018; Vuori 2022).

Kohtalonyhteisön retoriikasta löytyy Yhdysvaltojen liberaalin vision kaltainen teleologinen pohjavire. Sen mukaan historialliset megatrendit etenevät vääjäämättömästi kohti maailmaa, jossa valtioiden välinen yhtenäisriippuvuus, yhteistyö ja rauha tiivistyvät. Kehitys ei kuitenkaan tarkoita liberaalidemokratian voittokulkua vaan maailman sekä ideologista että materiaalista moninapaistumista, jonka myötä ei-läntisten alueiden ja kulttuurien painoarvo maailmanpolitiikassa kasvaa. Kohtalonyhteisö esitetään liberaalin järjestyksen päivitettyinä versiona, joka on muovattu paremmin näihin trendeihin soveltuvaksi.

Vallanjako kiinalaisessa visiossa: tasa-arvo

Vallanjaon puolesta kohtalonyhteisö esitetään tasa-arvoisena, valtiollista suvereniteettia kunnioittavana järjestyksenä, jossa suurvaltojen unilateralismi ja interventionismi on tullut tiensä päähän. Xi Jinpingin mukaan Westfalenin rauhassa hyväksytyt valtiollisen suvereniteetin periaatteet pätevät edelleen, mutta niiden lisäksi kohtalonyhteisössä vallitsee tasa-arvo sekä suurien että pienienkin valtioiden välillä (Xi 2017b). Tasa-arvo ja puuttumattomuus pätevät myös suurvaltojen ja pienten valtioiden välisissä suhteissa, joskin suurvaltojen tulee kantaa kokonsa mukaista vastuuta esimerkiksi rahoittamalla merkittävämmällä osuudella kansainvälisiä järjestöjä sekä osallistumalla suuremmin panoksin rauhanturvaoperaatioihin. Painoarvostaan huolimatta suurvallat eivät voi päättää järjestyksen institutionaalisista tai ideologisista rakenteista ilman laajemman kansainvälisen yhteisön hyväksyntää tai suorittaa unilateralistisesti sotilaallisia interventioita pienempiin valtioihin (Xi 2015).

Sotilasliitot kuuluvat tässä visiossa auttamattomasti menneen suurvaltapolitiikan ummehtuneelle aikakaudelle. Ne tulisi korvata dialogiin ja taloudelliseen yhteistyöhön perustuvilla ”kumppanuuksilla”, ja myös erilaisia intressejä omaavien suurvaltojen suhteet tulisi uudistaa ”uudentyyppisiksi suurvaltasuhteiksi”, jotka perustuisivat molemminpuoliseen kunnioitukseen ja yhteistyöhön. Suvereniteettiin, tasa-arvoon ja kumppanuuksiin pohjautuvan rakenteen tavoitteena on ”universaalin turvallisuuden maailma”, jossa liittolaisrakenteet on lakkautettu ja korvattu globaaleilla kumppaneiden verkostoilla. Konfliktien ja ristiriitojen ilmeneminen on kuitenkin välttämätöntä. Kohtalonyhteisö pyrki ensisijaisesti ehkäisemään konfliktien synnyn, mutta mikäli konsultaatiot epäonnistuvat, voisi YK:n turvallisuusneuvosto mandata rauhanturvaoperaation kaikkein räikeimpien ihmisoikeusloukkauksien estämiseksi. (Xi 2015.)

Kohtalonyhteisössä voima jakaantuu siis käytännössä epätasaisesti useiden napojen ja ”kehityskeskittymien” välillä. Tämä ei kuitenkaan aiheuta ongelmaa, koska järjestys on siirtynyt perinteisen suurvaltapolitiikan ”viidakon lakien” tuolle puolen ja vastakkainasettelu on korvautunut syvällä yhtenäisriippuvuudella. Hegemoniset keskuksat puuttuvat, ellei sellaiseksi lasketa YK:n turvallisuusneuvostoa.

Arvot kiinalaisessa visiossa: kulttuurinen monimuotoisuus

Kohtalonyhteisöä esittelevässä retoriikassa käsitteet kuten oikeus, demokratia ja vapaus esitetään toistuvasti ihmiskunnan yhteisesti jakamina ja tavoittelemisena arvoina (ks. Xi 2015). Arvoja ei silti nähdä liberaalidemokraattisen linssin läpi vaan ainoastaan valtioiden välisiä suhteita koskevin periaatteina, sillä kohtalonyhteisön ydinperiaatteet suvereniteetista ja ta-

sa-arvosta toimivat eräänlaisina meta-arvoina, jotka ylittävät sisäpoliittisten arvojen ja ideologioiden merkityksen.

Kohtalonyhteisöstä puuttuisi universaali ideologia tai arvojärjestelmä, joka kaikkien olisi omaksuttava, eikä yhdenkään suurvallan ideologian (sen enempiä läntisen liberalismiin kuin kiinalaistyyppisen sosialisminkin) sallittaisi nousta monopoliasemaan. Ideologisen hegemonian sijaan jokainen valtio saisi vapaasti valita oman ”kehityspolkinsa”, ja kohtalonyhteisö sallisi erilaisten kulttuurien, ideologioiden ja poliittisten järjestelmien kukoistaa rinnakkain, toinen toiseltaan oppien. (Xi 2015; 2017b.) Ajatus on itänyt jo vähintään Jiang Zeminin (vk. 1989–2002) esittämässä ”sivilisaatioiden monimuotoisuuden” käsitteessä, sekä varsinkin Hu Jintaon kaudella (2002–2012) esitettyssä ”harmonisen maailman” periaatteessa, jonka mukaan erilaisuuksien muodostama harmonia on parempi kuin pakotettu yhtenäisyys (Keith 2012).

Toisaalta, vaikka liberalismiin poliittiset aspektit hylätään, korostaa kohtalonyhteisön retoriikka vapaakaupan ja globalisaation myönteistä merkitystä. Globalisaatio ja sen aiheuttamat tiivistyvät yhtenäisriippuvuudet nähdään sekä peruuttamattomana historiallisena megatrendinä että myös lähes itseisarvoisena kehityksenä, jota kohtalonyhteisö pyrkisi toiminnallaan edistämään. Samalla kohtalonyhteisön tavoitteena on kuitenkin tasapainottaa globalisaation hedelmien epätasaista jakautumista globaalien pohjoisen ja etelän välillä sekä luoda ”yhteisen vaurauden maailma” (Xi 2017b; c).

Arvomaailmansa puolesta kohtalonyhteisö olisi siis heterogeeninen ja monimuotoisuuden suvaitseva järjestys, joka kuitenkin pyrkisi tiivistyvään taloudelliseen kanssakäymiseen. Vaikka Kiinan johto on toisinaan vihjannut Kiinan tarjoavan omaa kehitysmalliaan vaihtoehdoksi läntiselle liberalismille (ks. Xi 2017c), Kiinan sisäpoliittisessa ympäristössä Xi Jinpingin kaudella käynnistynyt marxistis-leninistisen ideologian kurinpalautus ei näy Kiinan ulkopoliittisessa retoriikassa juuri millään tavalla.

Instituutiot kiinalaisessa visiossa: liberaali järjestys plus

Institutionaalisen rakenteen suhteen kohtalonyhteisö ottaa lähtökohdakseen vallitsevan kansainvälisen järjestyksen peruselementit, erityisesti YK:n ja sen turvallisuusneuvoston, mutta myös muut YK:n ympärille rakentuneet kansainväliset instituutiot. Kohtalonyhteisön retoriikka korostaa nykyisen institutionaalisen rakenteen merkitystä ja Kiinan horjumaton tukea YK:n peruskirjan hengelle. (Xi 2015.) Tämän lisäksi Kiina on osallistunut tapauskohtaisesti myös suljettuihin ja minilateraaleihin järjestöihin, ja se pitää esimerkiksi G20-kokousta merkittävänä globaalien talouspoliittisten suunnittelutyön foorumina.

Nämä peruslähtökohdat asetettuaan kohtalonyhteisön retoriikka tyypillisesti toteaa, että vallitseva institutionaalinen rakenne tulee uudistaa vastaamaan paremmin muuttuvan valtatasapainon realiteetteja. Xi Jinpingin Davosin talousfoorumissa vuonna 2017 pitämän puheen mukaan kehittyvä maailma tuottaa jo 80 prosenttia globaalista talouskasvusta, ja sen olisi saatava äänensä painavammin kuuluviin myös vallitsevissa instituutioissa. Ylempänä esitetyt demokratian ja tasa-arvon periaatteet tulisi siten realisoida kansainvälisessä hallinnossa. (Xi 2017a.) Uudistusten lisäksi Kiina on ryhtynyt rakentamaan omia rinnakkainstituutioitaan. Näistä epäilemättä näkyvin on ollut vuonna 2013 käynnistetty Vyö ja tie -aloite, josta on yhdessä Kiinan perustamien kehityspankkien (AIIB, NDB) kanssa muodostunut merkittävä

globaali talouspoliittinen instrumentti (Gill 2022). Vyön ja tien agenda on ajettu myös Kiina-keskeisissä multilateraaleissa foorumeissa, kuten säännöllisesti järjestettävässä Kiinan ja Afrikan yhteistyöfoorumissa (Forum on China-Africa Cooperation, FOCAC) sekä Kiinan ja itäisten EU-maiden 16+1-foorumissa. Taloudellisten uudistusten lisäksi Kiinan ja Venäjän perustamasta Shanghaiin yhteistyöjärjestöstä (SCO) on vakiintunut keskeinen alusta Keski-Aasian turvallisuuskysymysten käsittelylle.

Aivan viimeaikaisimpana kehityksenä Kiinan johto on esitellyt ”globaalin kehitysaloitteen” sekä ”globaalin turvallisuusaloitteen”, jotka on kuvattu kiinalaisiksi ratkaisuksi globaalien ongelmien ratkaisemiseksi (Xinhua 2022). Molemmat aloitteet, etenkin turvallisuusaloite, vaikuttavat kuitenkin lähinnä retorisilta avauksilta, jotka toistavat kohtalonyhteisöretoriikassa esitettyjä pointteja, eivätkä esitä uusien konkreettisten instituutioiden pystyttämistä (ks. Wang 2022).

Kokonaisuutena kohtalonyhteisö muistuttaa vallitsevaa liberaalia sääntöpohjaista järjestystä, josta on kuitenkin karsittu liberaalidemokraattiset periaatteet pois. Sen ytimessä on tiukka westfalenilainen tulkinta valtiollisesta koskemattomuudesta, joka ei kuitenkaan sopivilla instituutioilla ja regiimeillä ohjattuna johda anarkiaan, vaan tiivistyvään kansainväliseen yhteistyöhön ja eräänlaiseen moderniin versioon Immanuel Kantin visioimasta ”vapaiden tasavaltojen rauhanliitosta” (Kant 2000). Realistisempi vertailukohta voisi olla globaaliksi levittäytynyt Kaakkois-Aasian maiden yhteistyöjärjestö (ASEAN), jossa tiukkaa suvereniteetin tulkintaa noudattavat valtiot kykenevät turvallisuusristiriittojensa sivistyneeseen käsittelyyn sekä syvään taloudelliseen yhteistyöhön.

Venäjän visio: suvereenien suurvaltojen moninapainen maailma

Siinä missä Yhdysvaltojen vision jatkuvuus kiteytyy suurvaltakilpailuun, Venäjän näkemys kansainvälisen järjestyksen nykyisyydestä ja tulevaisuudesta perustuu vuonna 2021 julkaistun kansallisen turvallisuuden strategian mukaan suurvaltojen väliseen kamppailuun (Ukaz 2021). Venäjän tulkinnat nojautuvat perinteiseen geopolitiikkaan, jossa maantiede ja luonnonvarat määrittelevät politiikan reunaehdot. Viimeaikaisessa tutkimuksessa Venäjän ulkopolitiittista ajattelua onkin tulkittu ontologisen turvallisuuden näkökulmasta (esim. Pynnöniemi 2021, 4–6): Venäjä korostaa erityisen identiteettinsä olevan uhattuna ja oikeuttaa sillä sotilaallisia toimiaan.

Venäjän helmikuussa 2022 aloittama hyökkäyssota yllätti monet, sillä Vladimir Putinia oli totuttu pitämään omia etujaan vaalivana ”rationaalisena” toimijana, eikä tämänkaltaista riskinottoa ideologisin perustein odotettu. Venäjän johdon puheissa kertomusta Venäjän ja venäläisyyden erityisyydestä oli kuitenkin vahvistettu historiapolitiikalla ja konservatiivisiin arvoihin nojautuvalla kansallismielisyydellä yhä tarmokkaammin 2010-luvulta lähtien. Keväällä 2022 mediassa muisteltiin taajaan myös Putinin vuonna 2007 Münchenin turvallisuuskonferenssissa pitämää puhetta, jossa hän kuvasi suorasanaisesti tyytymättömyyttään kylmän sodan jälkeiseen kansainväliseen järjestykseen. Putin penäsi muun muassa ”turvallisuuksista,” jotka venäläisen tulkinnan mukaan Neuvostoliitolle annettiin toukokuussa 1990, ettei Nato laajenisi Saksasta itään (Kremlin.ru 2007). Venäjä on 2000-luvun kuluessa

ajanut maailmanjärjestystä, jonka keskeisiä piirteitä ovat moninapaisuus eli Yhdysvaltojen ylivallan vastustaminen, suvereniteetin korostaminen sekä ”perinteisten arvojen” puolustaminen. Venäjän visiossa ”maailman navat” eli suurvallat määrittyvät voiman ja suorituskyvyn mukaan. Jo Münchenissä Putin korosti ”laillisuuden”, yhteistyön ja kansainvälisen oikeuden tärkeyttä, mutta ylevät periaatteet törmäävät käytännössä siihen, että Venäjän näkökulmasta maailma koostuu suurvalloista ja niiden etupiireistä.

Venäjän nykyisen vision voi jäljittää maan poliittisen eliitin pettymykseen siitä, millaiseksi Venäjän asema maailmanpolitiikassa muotoutui kylmän sodan päätyttyä. Neuvostoliiton viimeisen johtajan Mihail Gorbatšovin lähentyminen läntisten kollegoidensa kanssa loi pohjaa toiveikk uudelle, joka alkoi kuitenkin murentua pian Neuvostoliiton kaaduttua. 1990-luvulla poliittisen johdon tärkein tavoite oli estää Venäjän ajautuminen sellaiseen kaaokseen, joka hajottaisi maan sisältä käsin. 2000-luvun alussa Venäjä puolusti paikkaansa silloisen maailmanjärjestyksen keskiössä muun muassa tukemalla Yhdysvaltojen terrorisminvastaista sotaa mutta alkoi myös ottaa etäisyyttä tuon järjestyksen peruseriaatteisiin. Erityisen katkerasti Venäjän johto suhtautui Naton toimintaan Kosovon sodassa. Pelko demokratiamielenosoitusten yltyemisestä Ukrainan oranssin vallankumouksen jälkeen vuonna 2004 sai Venäjän johtajat muun muassa kehittämään Venäjälle ominaisen, läntisestä mallista eroavan ”suvereenin demokratian” käsitteen. 2010-luvun kuluessa, ”Arabikevään” tapahtumien ja Putinin kolmannen presidenttikauden myötä, vaatimus kansallisesta erityisyydestä ulkopoliitiikan perustana yhtenäistyi venäläisessä ajattelussa.

Vallanjako venäläisessä visiossa: moninapaisuus ja suvereniteetti

Venäjän visio maailmanjärjestyksestä perustuu nykyisen järjestyksen haastamiseen: se haluaa luoda vastavoiman – tai vastavoimia – hegemonialle. Venäjän tulkinnan mukaan kylmän sodan kaksinapaisesta järjestelmästä siirryttiin yksinapaiseen, jossa Yhdysvallat yksipuolisesti määritteli ehdot muulle maailmalle, kunnioittamatta siis muiden valtioiden suvereniteettia. Putinin puheissa ilmaus Yhdysvalloista sanelemassa pelisääntöjä on toistunut hänen ensimmäisistä presidenttikausistaan lähtien. Nyt länsivetoinen globalisaatio kohtaa moninaisia ongelmia, ja Venäjän mukaan ”sanelemisen” aika on ohi. Venäjän ulkopoliittinen eliitti on argumentoinut moninapaisen vallanjaon puolesta jo 1990-luvulta lähtien (Makarychev & Morozov 2013, 340). 2010-luvulla keskeisissä politiikka-asiakirjoissa pitkän aikavälin intressinä kuvataan Venäjää suurvaltana joko ”moninapaisessa” tai ”polysentrisessä” maailmassa. Venäjän näkökulmasta ”historiallisen lännen” heikentyessä kamppailu maailman hallinnasta useiden voimakeskittymien välillä kiihtyy (esim. Ukaz 2016, 5).

Keskeisin käsite Venäjän kansainvälisen järjestyksen visiossa on kansallinen suvereniteetti. Venäjä on aiemmin soveltanut käsitettä westfalenilaisessa mielessä silloin, kun se on vaatinut muita maita olemaan puuttumatta Venäjän sisäisiin toimiin, mutta se on myös perustellut sillä ”kansallista etua suojelevia” interventioitaan toisten entisen Neuvostoliiton valtioiden alueille (esim. Frear & Mazepus 2020, 3). Kuitenkin viimeistään vuoden 2014 jälkeen on ollut selvää, että Venäjän vision ja toiminnan välinen kuilu kiteytyy nimenomaan sen hallittomuuteen hyväksyä pienten valtioiden suvereniteettia, erityisesti niiden, jotka se laskee kuuluvaksi omaan etupiiriinsä. Kaikkein selvimmin tämä näkyy suhtautumisessa Ukrainaan,

jonka ei ainoastaan suvereniteetin vaan myös valtiollisen olemassaolon Putin kiisti kesällä 2021 julkaisemassaan esseessä (Putin 2021). Venäjän näkemyksen mukaan kaikki itsenäiset valtiot eivät voi olla ”aidosti” suvereenia, vaan ainoastaan ne, jotka ovat sotilaallisesti tarpeeksi kyvykkäitä vastustakseen hegemonin painostusta. Vuoden 2021 kansallisen turvallisuuden strategiassa tämä asetelma ilmaistaan hyvin suoraan: ”Sotilaallis-poliittista tilannetta maailmassa kuvaa uusien globaalien ja alueellisten valtakeskittymien (ven. *tsentrov sily*) muodostuminen ja niiden välinen kamppailu vaikutuspiireistä (*sfera vlijaniija*). Sotilaallisen voiman merkitys kansainvälisten suhteiden toimijoiden instrumenttina geopolittisten tavoitteidensa saavuttamisessa kasvaa.” (Ukaz 2021, IV / 34.)

Venäjän visiossa globaalia moninapaista vallanjakoa perustellaan siis ensisijaisesti oikeudenmukaisuudella ja historiallisella tehtävällä (Curanović 2021). Kesällä 2020 Vladimir Putin julkaisi esseen toisen maailmansodan ”opetuksista”, joista tärkeimpänä hän piti voittajien yhteistyötä: Putinin mukaan niillä, jotka nykyisin edustavat toisen maailmansodan voittajavaltioita, on velvollisuus taata konflikteja estävän järjestelmän säilyminen ja kehittyminen (Putin 2020). Venäjän visiossa maailman navat ovat sotilaallisia suurvaltoja eli käytännössä ydinasevaltoja. Oikeudenmukaisuuden argumentti taas näkyy myös Venäjän tavassa korostaa ei-läntisten toimijoiden ääntä ja toimijuutta ja omaa tulkintaansa siitä, ettei Venäjällä ole kolonialistista historiaa. Tällaiset äänenpainot näkyvät Venäjän diplomaattisessa julkisuuskuvassa sekä bilateraalisisuhteissa useiden Afrikan maiden kanssa ja osin myös Venäjän tavoissa puhua Kiinasta.

Arvot venäläisessä visiossa: ”perinteisten arvojen” puolustaja

Venäjän johto perustelee moninapaisuuden tarvetta vetoamalla kansalliseen suvereniteettiin, jonka mukaisesti jokaisen valtion pitäisi voida kehittyä ilman ulkopuolista ”painostusta”. Venäjän visio kuitenkin eroaa kiinalaisesta ”harmonisen maailman” ideaalista siten, että myös arvojen välillä vallitsee kamppailu: ”venäläinen sivilisaatio” toimii tällä hetkellä globaalisti uhattujen konservatiivisten arvojen puolustajana ja säilyttäjänä maailmassa. Suvereniteetti ja arvojen puolustaminen limittyvät, sillä Venäjän retoriikassa ”perinteisiä arvoja” uhkaa nimenomaan läntisen sivilisaation rappio ja Yhdysvaltojen hegemonia. Sen mukaan länsi on hylännyt alun perin yhteiset, perinteiset arvot ensisijaisesti ryhtyessään vaatimaan oikeuksia vähemmistöille. Venäjän ortodoksinen kirkko on jo pitkään haastanut ajatusta universaaleista ihmisoikeuksista, ja poliittinen johto tukeutuu näihin näkemyksiin.

Samoin kuin Kiinassa, Venäjän ulkopolitiikan voidaan katsoa kääntyneen varsin pragmaattisesta ideologisesti värityneeksi vuonna 2012. Putinin kolmannen presidenttikauden myötä puheet ”henkis-eettisistä” arvoista Venäjän sisäisen yhtenäisyyden perustana voimistuivat, mikä vaikutti myös ulkopolitiikan puhetapoihin.⁵ Tätä ”konservatiivista käännettä” edelsivät laajat mielenosoitukset hallintoa vastaan, ja Venäjän poliittisen johdon näkökulmasta suurin ongelma liberaalissa maailmanjärjestyksessä onkin vaatimus demokratiasta. Venäjä on kuitenkin pitänyt kiinni demokratiaa imitoivista instituutioistaan (ainakin vuoden 2020

5 Tosin Matthew Frear ja Honorata Mazeus (2021, 18) huomauttavat, että ulkopolitiikan virallisissa linjauksissa ”sivilisatorinen retoriikka” ei ole yhtä näkyvää kuin esimerkiksi presidentin puheissa tai muissa erityisesti kohtelyisille suunnatuissa teksteissä.

perustuslakiuudistukseen asti). Sen sijaan jo vuonna 2012 julkaisemassaan esseessä Putin korosti ”moraalittomuutta” maailmanpolitiikassa (Putin 2012) ja on sen jälkeen painottanut useasti ”perinteisten arvojen” suojelemisen tärkeyttä.

Venäjän ajamat konservatiiviset arvot asettuvat osaksi laajaa kansainvälistä antigender-aaltoa, jolla on vakaa kannatus muun muassa Yhdysvaltojen kristillisten konservatiivien parissa. Useat lakimuutokset viime vuosina, muun muassa ”ei-perinteisistä” seksuaalisesta suuntautumisesta viestiminen ja perhevähikivallasta annettujen tuomioiden huojentaminen, kertovat näiden arvojen korkeasta asemasta Venäjän sisäpolitiikassa. Venäjän virallinen retoriikka on ollut maltillisempaa kuin hallintoa tukevien erilaisten yhteiskunnallisten toimijoiden, jotka kauhistelevat seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä muun muassa rinnastamalla heidät pedofiileihin, mutta kaiken kaikkiaan tällaiset ”haitalliset ilmiöt” esitetään Venäjälle kulttuurisesti vieraina. Tämä puhuttelee monia yleisöjä myös globaalisti, ja homofobian voi nähdä toimivan Venäjän maailmanjärjestyksen visiota vahvistavana populistisena polttoaineena.

Instituutiot venäläisessä visiossa: kenen ääni kuuluu?

Venäjän miehitettyä Krimin vuonna 2014 se suljettiin ulos useista kansainvälisistä organisaatioista. Jäljelle jääneistä foorumeista tuli sille entistä tärkeämpiä kanavia tuoda omaa viestiään julki, vaikka se onkin jäänyt usein näkemyksineen varsin yksin: esimerkiksi G20-maiden kokouksessa marraskuussa 2022 Venäjän ulkoministeri Sergei Lavrov toisti Venäjän näkemystä lännen aloittamasta hybridisodasta. G20-kokoukset ovat olleet Venäjälle tärkeitä, ja se on hyödyntänyt niitä korkean tason kahdenvälisen tapaamisen järjestämiseen. Venäjän eroa G20-ryhmästä on toivottu ainakin Yhdysvaltojen puolelta. Vuoden 2016 ulkopoliittisessa konseptissa G20, BRICS ja Shanghain yhteistyöjärjestö mainitaan foorumeina, joissa Venäjä voi toteuttaa ”maantieteellisesti ja sivilisatorisesti edustavien” suurvaltojen (ven. *veduššie gosudarstva*) kanssa kollektiivista johtajuutta (Ukaz 2016, 25).

Venäjällä on voimistunut 2000-luvun alusta lähtien halu vahvistaa alueellisia instituutioita. Venäjälle tärkeinä, mutta Venäjä-vetoisina ja asymmetrisinä, yhteenliittyminä sekä Euraasian talousunioni (EaEU) että Kollektiivinen turvallisuusjärjestö (CSTO) heijastelevat pitkälti Venäjän ulkosuhteiden tilannetta: useat niihin kuuluvat entiset Neuvostoliiton maat ovat pyrkineet ottamaan Venäjästä etäisyyttä sekä symbolisesti että käytännön tasolla ensin Krimin valtauksen ja sittemmin hyökkäyssodan alkamisen jälkeen. Kuitenkin esimerkiksi Kazakstanin kritiikkiä rajoittaa sen hallinnon tukeutuminen Venäjän apuun tammikuun 2022 kansannousun kukistamisessa.

Venäjän ulkopoliittisessa retoriikassa YK:n rooli perustavanlaatuisena kansainvälisiä suhteita säätelevänä järjestönä tunnustetaan ja turvallisuusneuvoston tärkeyttä korostetaan (Ukaz 2016, 3d; 24). Putinin vuonna 2020 julkaisemassa historia-esseessä hän niin ikään puolusti turvallisuusneuvostoa ja erityisesti sen periaatetta säilyttää veto-oikeus (Putin 2020). Tämä kertoo siitä, miten Venäjä näkee sääntöpohjaisen kansainvälisen järjestelmän: Venäjän visiossa turvallisuusneuvosto on lähestulkoon ainoa legitimi yhteistyöfoorumi, sillä sen pysyvillä jäsenillä on ensinnäkin historiasta kumpuava oikeus päättää maailmanpolitiikan suurista linjoista; toiseksi päätösten täytyy olla yksimielisiä. Nyt kun YK:n kyky estää konflikteja on enenevässä määrin kyseenalaistettu ja Venäjän erottamista turvallisuusneuvostosta

on pidetty mahdollisena, Venäjän visiossa ei juuri ole korvaavia ehdotuksia yhteistyöfoorumiksi. Päinvastoin Venäjän retoriikassa suvereniteetin käsitteeseen liittyy vahva ”puuttumattomuusperiaate”: kansainvälisellä yhteisöllä ei ole oikeutta määrätä minkään valtion sisäisistä asioista ulkopuolelta. Omalta osaltaan Venäjä vahvisti tätä periaatetta kirjaamalla vuonna 2020 uudistettuun perustuslakiin kohdan, jonka mukaan Venäjän omaa lainsäädäntöä pidetään kansainväliseen oikeuteen nähden ensisijaisena, jos velvoitteet ovat keskenään ristiriidassa (Gosudarstvennaja дума 2020, 79).

Venäjän visio kansainvälisestä järjestyksestä noudattaa pitkää jatkuvuutta: moninapainen vallanjako on ollut sille tärkeä jo 1990-luvulta lähtien, ja kansallista suvereniteettia on painotettu Venäjän retoriikassa yhtä pitkään. ”Venäläisen sivilisaation” ja sen puolustamien konservatiivisten arvojen korostaminen on vain voimistunut kuluneen vuosikymmenen aikana. Näille ajatuksille on voinut olla globaalisti kysyntää länteen kriittisesti suhtautuvien autoritääristen hallintojen keskuudessa, mutta Venäjän helmikuussa 2022 aloittaman hyökkäyssodan myötä Venäjän vision uskottavuus – tai sen mahdollisuudet toteuttaa sitä käytännössä – ovat murentuneet. Venäjän visiossa pienten valtioiden toimijuutta tai suvereniteettia ei ole tunnustettu aiemminkaan, mutta sen valmius riskeerata kansainvälisen asemansa rippeetkin taistelemalla ”etupiireistä” on lisännyt maailmanpolitiikan epävakautta.

Visiot vertailussa: pienin yhteinen nimittäjä?

Vallanjaon osalta sekä Venäjän että Kiinan visiot on lähtökohtaisesti rakennettu vaihtoehtoina Yhdysvaltojen hegemoniselle asemalle ja yksinapaiselle kansainväliselle järjestelmälle. Kiinalaisessa kohtalonyhteisössä valtahierarkiat menettävät merkityksensä, kun kansainvälisen politiikan perimmäinen anarkkinen olemus on rauhoitettu ja ihmiskunta on siirtynyt yhteistyön aikakauteen. Vallan jakautumisen suhteen kohtalonyhteisö on teknisesti ottaen yhä moninapainen, mutta navat eivät kilpaile toksisesti ja niiden väliset suhteet on organisoitu hyväntahtoisiksi ”kumppanuuksiksi”. Venäjän moninapaisessa visiossa Yhdysvaltojen hegemonia pitää korvata oikeudenmukaisemmalla, alueellisten suurvaltojen keskinäisellä vallanjaolla, jossa suurvallat kamppailevat keskenään mutta kunnioittavat toistensa suvereniteettia. Yhdysvallat on puolestaan herännyt ”yksinapaisen hetkensä” loittonemiseen ja autoritaaristen suurvaltojen heittämään haasteeseen korostamalla suurvaltakilpailua tulevien vuosikymmenten määrittävänä ilmiönä. Yhdysvallat ei kuitenkaan selkeästi artikuloi millaiseen vallanjaoolliseen lopputulemaan se pitkässä juoksussa pyrkii. Kokonaisvaltainen kilpailu voi teoriassa johtaa *sekä* hyväksyttävään ja vakiintuneeseen valtasapainoon suurvaltahaastajien kanssa *että* yksinapaisen järjestelmän ja Yhdysvaltojen (ja laajemmin ”lännen”) hegemonisen aseman palauttamiseen.

Keskeinen sekä arvoihin että vallanjakoon liittyvä eroavaisuus koskee suvereniteetin käsitteen ymmärtämistä. Kaikissa visioissa kansallinen suvereniteetti on olennainen käsite, mutta sen soveltamisen alaa rajataan eri tavoin. Kiinan visio nojaa perinteiseen westfalenilaiseen tulkintaan, jossa itsenäiset, tunnustetut kansallisvaltiot ovat suvereenia riippumatta niiden koosta tai kansainvälispoliittisesta asemasta. Yhdysvalloissa suvereniteetille asetetaan rajat erityisesti, kun kyse on läntisen arvoyhteisön ulkopuolisista valtioista. Autoritaaristen regii-

mien harjoittamaan politiikkaan valtioiden rajojen sisällä voidaan tarvittaessa puuttua diplomaattisin keinoin, asettamalla pakotteita ja äärimmäisissä tapauksissa sotilaallisilla interventiolla. Näiden keinojen hyödyntäminen toki vaihtelee tilanteesta ja presidentinhallinnosta toiseen. Venäjän retoriikassa kansallinen suvereniteetti on ensisijaisen tärkeä käsite. Venäjän mukaan valtioilla on oikeus tehdä omaan kulttuuriin ja perinteeseen pohjaavaa politiikkaa, eikä toisten suvereenien valtioiden asioihin pidä puuttua. Venäjän vision ristiriitaisuus kiteytyy kuitenkin siinä, ettei suvereniteettiin nähdä oikeutusta kuin sotilaallisesti ja/tai taloudellisesti vahvoilla valtioilla, eikä muiden suvereniteetin kunnioittaminen rajoita Venäjän omaa toimintaa edes sen rajojen ulkopuolella.

Lisäksi kolme visiota maailmanjärjestyksestä eroavat toisistaan merkittävästi siinä, millaisia arvoja kyseiset maat pyrkivät ajamaan kansainvälisen järjestyksen perustaksi. Yhdysvalloissa poliittinen perinne korostaa liberaaleja arvoja kuten vapautta, demokratiaa ja universaaleja ihmisoikeuksia. Trumpin presidenttikaudella näiden rinnalle kuitenkin nousivat patriotismi ja kristillisen arvoyhteyden korostaminen, joilla puhuteltiin konservatiivista ja kansallismielistä yleisöä Yhdysvalloissa ja kansainvälisesti. Sekä Venäjän että Kiinan visiossa kansainvälisen järjestyksen pohjana ei tule olla universaaleja arvoja: kansainvälisten ulkopäin saneltujen ”standardien” sijaan jokaisen suvereenin valtion pitää voida itse noudattaa sille kulttuurisesti ominaisia arvoja ja normeja. Venäjän retoriikassa muun muassa ”Yhdysvaltojen sanelemia” ihmisoikeuksia pidetään maan omalle perinteelle sellaisenaan vieraina ja sopimattomina. Venäjän visiossa kuitenkin näkyy myös pyrkimys antiliberaalien arvojen puolustamiseen. Tämä ei rajoitu vain Venäjän rajojen sisäpuolelle, vaan Venäjä katsoo olevansa ”perinteisten arvojen” turvaaja globaalisti. Sen sijaan Kiina ei perustele toimintaansa maailmassa ideologisilla arvokokonaisuuksilla, joskin se pyrkii esiintymään oikeudenmukaisemman ja tasa-arvoisemman globalisaation esitaistelijana varsinkin kehittyvässä maailmassa.

Kansainvälisen institutionaalisen kentän osalta eroavaisuudet kulminoituvat tapaan, jolla YK-järjestelmää tulisi kehittää (tai olla kehittämättä), sekä niihin potentiaalisesti kilpaileviin instituutioihin, joita Yhdysvallat, Kiina ja Venäjä tukevat tai rakentavat kasvattaakseen vaikutusvaltaansa kiristyvän suurvaltakilpailun maailmassa. Yhdysvallat on jo vuosikymmeniä pitänyt esillä YK-järjestelmän uudistamista, ja viimeisimpien presidentinhallintojen kohdalla tämä on tarkoittanut turvallisuusneuvoston reformipyrkimyksiä (Obama, Biden) tai vastikkeellisuutta Yhdysvaltojen rahallisille panostuksille (Trump). Epämuodollisten ja harvinaisten instituutioiden osalta Yhdysvalloille on muodostumassa selkeä preferenssi yhteenliittymiin demokraattisen arvoyhteisön sisällä – instituutioiden funktio on vahvistaa Yhdysvaltojen liittolais- ja kumppanuusverkostoja, eivätkä ne aina välttämättä palvele maan julkilausumia laajempia pyrkimyksiä ratkaista globaalihaasteita. Venäjä pitää YK:n turvallisuusneuvostoa kansainvälisen järjestyksen rauhanomaisuuden takaavana instituutiona, ja Venäjän johto on useasti painottanut sen pysyvien jäsenten ja veto-oikeuden tärkeyttä. Myös Kiina kannattaa vahvan YK-keskeisen instituutorakenteen asemaa, mutta Kiina pyrkii luomaan sen rinnalle omia, lähinnä talouspolitiikkaan keskittyneitä varjoinstituutioitaan. Taulukkoon 1 (s. 26) on koottu tarkasteltujen valtioiden visioiden pääpiirteet.

Taulukko 1. Yhdysvaltojen, Kiinan ja Venäjän järjestysvisiot

	Vallanjako	Arvot	Instituutiot
Yhdysvallat	<ul style="list-style-type: none"> • suurvaltakilpailun maailma • epäselvää: hegemoninen / yksinapainen vai hyväksyttävä valtatasapaino 	<ul style="list-style-type: none"> • liberaalit arvot kuten vapaus, demokratia ja ihmisoikeudet • suvereniteetti ja valtioiden itsemääräämisoikeus (kvalifioitu läntisen arvoyhteisön ulkopuolella) • Trumpin kaudella patriotismi, kristillinen arvoyhteys, konservatiiviset arvot 	<ul style="list-style-type: none"> • uudistettu YK • harvainvälisyys (AUKUS, QUAD) • informaaliset instituutiot (G7) • arvopohjainen monenvälisyys (G7, demokratia-huippukokous)
Kiina	<ul style="list-style-type: none"> • suvereniteetti • tasa-arvoiset suhteet suurten ja pienten valtioiden välillä • moninapaisuus • hegemoniattomuus 	<ul style="list-style-type: none"> • suvereniteetti • puuttumattomuusperiaate • kulttuurinen & ideologinen hegemoniattomuus, taloudellinen yhteistyö • yhteinen vauraus 	<ul style="list-style-type: none"> • vallitseva (YK, Bretton Woods jne.), joskin kehitysmaiden painoarvoa vahvistettava • kiinalaiset tukevat instituutiot (Vyö ja tie, AIIB, NDB) • Kiina+ -foorumit • BRICS, SCO
Venäjä	<ul style="list-style-type: none"> • moninapaisuus • suvereenit suurvallat 	<ul style="list-style-type: none"> • kansallinen erityisyys • konservatiiviset (antiliberaalit) arvot 	<ul style="list-style-type: none"> • vallitseva soveltuvin osin: YK (erityisesti / vain turvallisuusneuvosto) • monenkeskiset, alueelliset yhteenliittymät (EaEU, CSTO, BRICS, SCO)

Kohti kilpailevien järjestysten maailmaa?

Yhdysvallat, Kiina ja Venäjä tulkitsevat kansainvälisen politiikan siirtyneen uuteen epävarmuuden ja vastakkainasettelun aikaan, jonka seurauksena myös kansainvälinen järjestys hakee uutta muotoaan. Maiden visiot kansainvälisen järjestyksestä hyväksyvät pienimpinä yhteisinä nimittäjinä lähinnä YK:n instituutorakenteen ja sen pääperiaatteet, mutta niissä vaaditaan osin ristiriitaisin tavoin järjestyksen uudistamista. Ovatko visiot siis mitenkään keskenään sovitettavissa?

Venäjän visioon kuuluvan ”rajoitetun suvereniteetin” sekä konservatiivisen ideologisen ulottuvuuden vuoksi visio on huonosti yhteensopiva sekä Yhdysvaltojen liberaalin järjestyksen että Kiinan arvoneutraalin ja westfalenilaisen kohtalonyhteisön kanssa. Toisaalta Ukrainan sodan ja Venäjän heikkenemisen myötä visio löytänee yhä vähemmän kaikupohjaa niin lähiympäristössä kuin globaalisti. Uuden kansainvälisen järjestyksen muodosta jäävät siten kilpailemaan lähinnä Yhdysvaltojen ja Kiinan tarjoamat visiot.

Yhdysvaltojen visioon tiukasti kytkeytyvät liberaalidemokraattiset arvot hankaavat väistämättä Kiinan ja Venäjän visioita vasten. Lisäksi Yhdysvaltojen käsitys suvereniteetista vaikuttaa pätevästi lähinnä Yhdysvaltojen kumppaneiden muodostaman liberaalin maailman sisällä, vaikka maan interventiohalukkuus onkin ollut vähenemään päin. Kokonaisuutena sekä Kiina että Venäjä kokevat Yhdysvaltojen liberaalin vision eksistentiaalisena uhkana omalle olemas-

saolleen. Sen sijaan puhtaan retoriikan tasolla kiinalainen kohtalonyhteisö voisi suvaita sisälleen myös liberaalidemokraattisen maailman, niin kauan kun se hyväksyisi kohtalonyhteisön meta-arvot suvereniteetista, eikä se pyrkisi laajentumaan tai puuttumaan muiden napojen tai toimijoiden sisäisiin asioihin.

Ongelmana on, että Kiina ei vaikuta toimivan kantilaisen retoriikkansa mukaisesti, vaan se kilpailee globaalista johtajuudesta pitkälti halveksumiensa ”viidakon lakien” mukaisesti. Näyttääkin todennäköiseltä, että Yhdysvaltojen ja Kiinan kilpailevat visiot konkretisoituvat Yhdysvaltojen liberaalin maailman ja Kiinan kohtalonyhteisön ympärille rakentuneiden osajärjestysten muodostumisena. Yhdysvaltojen järjestys vahvistaa liberaalidemokraattisen maailman yhteyksiä ja institutionaalisia rakenteita G7:n ja demokraatihuippukokouksen kaltaisilla foorumeilla sekä AUKUS- ja QUAD-ryhmien kaltaisilla turvallisuusaloitteilla. Kiinan kohtalonyhteisö pyrkii samanaikaisesti laajentumaan ennen kaikkea kehittyvässä maailmassa, Vyön ja tien kaltaisilla geotaloudellisilla aloitteilla asymmetrisiä ”kumppanien verkostoja” rakentaen. Vaikka järjestys esitetään retoriikassa kansainvälisen tasa-arvon esitaistelijana, on sillä selkeä epävirallinen keskuksensa Kiinassa, jonka ydinintressejä kohtalonyhteisön kumppanit eivät millään tavoin lähde haastamaan. On mahdollista, että ennemmin tai myöhemmin kohtalonyhteisö nielaisee hierarkkiseen ”kumppaniasetelmaan” myös Venäjän.

Muodostuvat kilpailevat järjestykset ovat monin eri tavoin toisensa läpäiseviä. Niiden väliin jää huomattava harmaa alue, joka avaa ”aidalla istuville” valtioille mahdollisuuden hyötyä molemmista järjestyksistä ja jopa tarvittaessa pelata suurvaltoja toisiaan vastaan omien tai edustamiensa ryhmien etujen edistämiseksi. Tällainen pirstaloitunut *ad hoc* -toiminta järjestysten välissä tuskin riittää luomaan järin kestävää pohjaa pitkäjänteiselle ja laajalle yhteistyölle eksistentiaalisten globaalihaasteiden ratkaisemiseksi. Tässä piilee kilpailevien järjestysten suuri tragedia – uudesta konstellatiosta kärsii lopulta koko kansainvälinen yhteisö.

Lähteet

- Acharya, Amitav (2014): *The end of American world order*. Cambridge: Polity.
- Acharya, Amitav (2018): *Constructing global order: Agency and change in world politics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Albright, Madeleine K. (1998): Interview on NBC-TV: ‘The Today Show’. U.S. Department of State, 19.2.1998. <https://1997-2001.state.gov/statements/1998/980219a.html>, 3.5.2023.
- Allison, Graham (2018): ”The myth of the liberal order: From historical accident to conventional wisdom”. *Foreign Affairs*, 97(4), 124–133.
- Ashford, Emma (2021): ”Strategies of restraint: Remaking America’s broken foreign policy”. *Foreign Affairs*, 100(5), 128–141.
- Biden, Joseph R. Jr. (2021): Remarks by President Biden at the Summit For Democracy Opening Session. White House, 9.12.2021. <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/speeches-remarks/2021/12/09/remarks-by-president-biden-at-the-summit-for-democracy-opening-session/>, 3.5.2023.
- Biden, Joseph R. Jr. (2022): National Security Strategy. White House, lokakuu 2022. <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2022/10/Biden-Harris-Administrations-National-Security-Strategy-10.2022.pdf>, 3.5.2023.
- Brands, Hal (2016): ”American grand strategy and the liberal order: Continuity, change, and options for the future”. Teoksessa: *Building a sustainable international order: A RAND project to explore U.S. strategy in a*

- changing world*. Santa Monica: RAND Corporation. https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/perspectives/PE200/PE209/RAND_PE209.pdf, 3.5.2023.
- Brands, Hal (2018): "Choosing primacy: U.S. strategy and global order at the dawn of the postcold war era". *Texas National Security Review*, 2(1), 8–33.
- Brooks, Stephen G. & William C. Wohlforth (2008): *World out of balance: International relations and the challenge of American primacy*. Princeton: Princeton University Press.
- Brooks, Stephen G. & William C. Wohlforth (2016): *America abroad: The United States' global role in the 21st century*. Oxford: Oxford University Press.
- Bull, Hedley (1977): *The anarchical society: A study of order in world politics*. New York: Columbia University Press.
- Bush, George W. (2002): The national security strategy. White House, syyskuu 2002. <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/nsc/nss/2002/>, 5.3.2023.
- Clinton, Hillary Rodham (2011): "America's pacific century". *Foreign Policy*, 11.10.2011. <https://foreignpolicy.com/2011/10/11/americas-pacific-century/>, 3.5.2023.
- Cooley, Alexander & Daniel Nexon (2020): *Exit from hegemony: The unraveling of the American global order*. Oxford: Oxford University Press
- Cooley, Alexander, Daniel Nexon & Steven Ward (2019): "Revising order or challenging the balance of military power? An alternative typology of revisionist and status-quo states". *Review of International Studies*, 45(4), 689–708.
- Creutz, Katja (2022): "Monenkeskisen yhteistyön politiikka: Arvopohjainen multilateralismi kiristävissä maailmanpoliittisessa tilanteessa". *Kosmopolis*, 52(3), 49–64.
- Cui, Shunji & Barry Buzan (2016): "Great power management in international society". *Chinese Journal of International Politics*, 9(2), 181–210.
- Curanović, Alicja (2021): *The sense of mission in Russian foreign policy: Destined for greatness!* Lontoo: Routledge.
- Daalder, Ivo & James Lindsay (2018): *The empty throne: America's abdication of global leadership*. New York: Public Affairs.
- Doshi, Rush (2021): *The long game: China's grand strategy to displace American order*. New York: Oxford University Press.
- Dunn, David Hastings (2006): "A doctrine worthy of the name? George W. Bush and the limits of pre-emption, pre-eminence, and unilateralism". *Diplomacy & Statecraft*, 17(1), 1–29.
- Flockhart, Trine (2016): "The coming multi-order world". *Contemporary Security Policy*, 37(1), 3–30.
- Frear, Matthew & Honorata Mazepus (2021): "Security, civilisation and modernisation: Continuity and change in the Russian foreign policy discourse". *Europe-Asia Studies*, 73(7), 1215–1235.
- Fukuyama, Francis (1989): "The end of history?". *The National Interest*, 16(Summer), 3–18.
- Gill, Bates (2022): *Daring to struggle: China's global ambitions under Xi Jinping*. New York: Oxford University Press.
- Goldberg, Jeffrey (2016): "The Obama doctrine". *The Atlantic*, huhtikuu 2016. <http://theatlantic.com/magazine/archive/2016/04/the-obama-doctrine/471525/>, 5.3.2023.
- Gosudarstvennaja дума (2020): "Novyi tekst Konstitutsii RF s popravkami 2020". Duma.gov.ru, 3.7.2020. <http://duma.gov.ru/news/48953/>, 3.5.2023.
- Haass, Richard N. (2019): "How a world order ends: And what comes in its wake". *Foreign Affairs*, 98(1), 22–30.
- Ikenberry, G. John. (2001): *After victory: Institutions, strategic restraint, and the rebuilding of order after major wars*. Oxford: Princeton University Press.
- Ikenberry, G. John (2012): *Liberal Leviathan: The origins, crisis, and transformation of the American world order*. Princeton: Princeton University Press.
- Ikenberry, G. John (2018): "The end of liberal international order?". *International Affairs*, 94(1), 7–23.

- Ikenberry, G. John & Daniel Nexon (2019): "Hegemony studies 3.0: The dynamics of hegemonic orders". *Security Studies*, 28(3), 395–421.
- Jiang, Zemin (1992): "加快改革开放和现代化建设步伐，夺取有中国特色社会主义事业的更大胜利". Puhe Kiinan kommunistisen puolueen 14. puoluekokouksessa 12.10.1992.
- Johnston, Alistair Ian (2019): "China in a world of orders: Rethinking compliance and challenge in Beijing's international relations". *International Security*, 44(2), 9–60.
- Kahl, Colin & Thomas Wright (2021): *Aftershocks: Pandemic politics and the end of the old international order*. New York: St. Martin's Press.
- Kant, Immanuel (2000/1795): *Ikuisen rauhaan: Valtio-opillinen tutkielma*. Hämeenlinna: Karisto
- Kaye, David (2013): "Stealth multilateralism". *Foreign Affairs*, 92(5), 113–124.
- Keith, Ronald C. (2012): "New history inside Hu Jintao's foreign policy: 'Harmony' versus 'hegemony'". Teoksessa: J. Y. S. Cheng (toim.) *China: A new stage of development for an emerging superpower*. Hong Kong: City University of Hong Kong Press, 235–252.
- Kiinan rauhanomaisen kehityksen tie ["中国的和平发展道路"] (2005): Valtioneuvoston uutistoimisto. [Http://www.gov.cn/zwgk/2005-12/22/content_134060.htm](http://www.gov.cn/zwgk/2005-12/22/content_134060.htm), 27.7.2022.
- Kitchen, Nicholas (2016): "Ending 'permanent war': Security and economy under Obama". Teoksessa: M. Bentley & J. Holland (toim.) *The Obama doctrine: A legacy of continuity in US foreign policy?* Abingdon: Routledge, 9–25.
- Kremlin.ru (2007): "Vystuplenie i diskussija na Mjunhenskoi konferentsii po voprosam politiki bezopasnosti". Kremlin.ru, 10.2.2007. [Http://kremlin.ru/events/president/transcripts/24034](http://kremlin.ru/events/president/transcripts/24034), 3.5.2023.
- Kremlin.ru (2022): "Vstretša s rukovoditeljami organov bezopasnosti i spetsslužb stran SNG". Kremlin.ru, 29.9.2022. [Http://kremlin.ru/events/president/news/69458](http://kremlin.ru/events/president/news/69458), 3.5.2023.
- Krisch, Nico (2005): "International law in times of hegemony: Unequal power and the shaping of the international legal order." *European Journal of International Law*, 16(3), 369–408.
- Kupchan, Charles A. (2014): "The normative foundations of hegemony and the coming challenge to Pax Americana". *Security Studies*, 23(2), 219–257.
- Kupchan, Charles A. (2020): *Isolationism: A history of America's efforts to shield itself from the world*. Oxford: Oxford University Press.
- Layne, Christopher (2006): *The peace of illusions: American grand strategy from 1940 to the present*. Lontoo: Cornell University Press.
- Layne, Christopher (2011): "The unipolar exit: Beyond the Pax Americana". *Cambridge Review of International Affairs*, 24(2), 149–164.
- Loke, Beverley (2016): "Unpacking the politics of great power responsibility: Nationalist and Maoist China in international order-building". *European Journal of International Relations*, 22(4), 847–871.
- Makarychev, Andrey & Viatcheslav Morozov (2013): "Is 'non-Western theory' possible? The idea of multipolarity and the trap of epistemological relativism in Russian IR". *International Studies Review*, 15(3), 328–350.
- Miller, Manjari Chatterjee (2021): *Why nations rise: Narratives and the path to great power*. Oxford: Oxford University Press.
- Nye, Joseph S. (2019): "The rise and fall of American hegemony from Wilson to Trump". *International Affairs*, 95(1), 63–80.
- Nye, Joseph S. (2021): "Soft power: The evolution of a concept". *Journal of Political Power*, 14(1), 196–208.
- Obama, Barack (2010): National security strategy. White House, toukokuu 2010. [Https://obamawhitehouse.archives.gov/sites/default/files/rss_viewer/national_security_strategy.pdf](https://obamawhitehouse.archives.gov/sites/default/files/rss_viewer/national_security_strategy.pdf), 3.5.2023.
- Obama, Barack (2015): National security strategy. White House, helmikuu 2015. [Https://obamawhitehouse.archives.gov/sites/default/files/docs/2015_national_security_strategy_2.pdf](https://obamawhitehouse.archives.gov/sites/default/files/docs/2015_national_security_strategy_2.pdf), 3.5.2023.

- Patrick, Stewart (2015): "The new 'new multilateralism': Minilateral cooperation, but at what cost?". *Global Summitry*, 1(2), 115–134.
- Putin, Vladimir (2012): "Rossija i menjajuštšhijsja mir". *Moskovskie Novosti*, 27.2.2012. <https://www.mn.ru/politics/78738>, 3.5.2023.
- Putin, Vladimir (2020): "The real lessons of the 75th anniversary of world war II". *The National Interest*, 18.6.2020. <https://nationalinterest.org/feature/vladimir-putin-real-lessons-75th-anniversary-world-war-ii-162982?page=0%2C5>, 3.5.2023.
- Putin, Vladimir (2021): "Ob istoritšeskom jedinstve russkih i ukraintsev". *Kremlin.ru*, 12.7.2021. <http://kremlin.ru/events/president/news/66181>, 3.5.2023.
- Pynnöniemi, Katri (2021): "Introduction". Teoksessa: K. Pynnöniemi (toim.) *Nexus of patriotism and militarism in Russia: A quest for internal cohesion*. Helsinki: Helsinki University Press, 1–16.
- Quinn, Adam (2011): "The art of declining politely: Obama's prudent presidency and the waning of American power". *International Affairs*, 87(4), 803–824.
- Restad, Hilde Eliassen (2014): *American exceptionalism: An idea that made a nation and remade the world*. Lontoo: Routledge.
- Reus-Smit, Christian (2004): *American power and world order*. Cambridge: Polity Press.
- Reus-Smit, Christian (2017): "Cultural diversity and international order". *International Organization*, 71(4), 851–885.
- Ross, Robert S., Øystein Tunsjø & Dong Wang (toim.) (2021): *US-China foreign relations: Power transition and its implications for Europe and Asia*. Lontoo: Routledge.
- Schadlow, Nadia (2018): "The conservative realism of the Trump administration's foreign policy". Hudson Institute, 30.11.2018. <https://www.hudson.org/research/14738-the-conservativerealism-of-the-trump-administration-s-foreign-policy>, 3.5.2023.
- Schultz, Kenneth A. (2017): "Perils of polarization for U.S. foreign policy". *The Washington Quarterly*, 40(4), 7–28.
- Sutter, Robert (2020) *Chinese foreign relations: Power and policy of an emerging global force*. Lanham: Rowman & Littlefield.
- Tobin, Liza (2018): "Xi's vision for transforming global governance: A strategic challenge for Washington and its allies". *The Strategist*, 2(1), 154–166.
- Traub, James (2017): "Does the liberal world order have a future?". Teoksessa: M. Aaltola & B. Gaens (toim.) *Managing unpredictability: Transatlantic relations in the Trump era*. Helsinki: Ulkopoliittinen instituutti, 21–31.
- Trump, Donald J. (2017a): National security strategy of the United States of America. White House, joulukuu 2017. <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2017/12/NSS-Final-12-18-2017-0905.pdf>, 3.5.2023.
- Trump, Donald J. (2017b): Remarks by President Trump to the people of Poland. White House, 6.7.2017. <https://trumpwhitehouse.archives.gov/briefings-statements/remarks-president-trump-people-poland/>, 3.5.2023.
- Trump, Donald J. (2017c): Remarks by President Trump to the 72nd session of the United Nations general assembly. White House, 19.9.2017. <https://trumpwhitehouse.archives.gov/briefings-statements/remarks-president-trump-72nd-session-united-nations-general-assembly/>, 3.5.2023.
- Trump, Donald J. (2017d): Presidential memorandum regarding the Mexico City policy. White House, 23.1.2017. <https://trumpwhitehouse.archives.gov/presidential-actions/presidential-memorandum-regarding-mexico-city-policy/>, 3.5.2023.
- Trump, Donald J. (2018): Remarks by President Trump to the 73rd session of the United Nations general assembly. White House, 25.9.2018. <https://trumpwhitehouse.archives.gov/briefings-statements/remarks-president-trump-73rd-session-united-nations-general-assembly-new-york-ny/>, 3.5.2023.
- Tsygankov, Andrei P. & Pavel A. Tsygankov (2021): "Constructing national values: The nationally distinctive turn in Russian IR theory and foreign policy". *Foreign Policy Analysis*, 17(4). DOI: 10.1093/fpa/orab022.

- Ukaz (2016): "Ukaz Prezidenta Rossiiskoi Federatsii No 640 Ob utverzhenii Kontseptsii vnešnei politiki Rossiiskoi Federatsii". Kremlin.ru, 30.11.2016. [Http://www.kremlin.ru/acts/bank/41451](http://www.kremlin.ru/acts/bank/41451), 3.5.2023.
- Ukaz (2021): "Ukaz Prezidenta Rossiiskoi Federatsii No 400 O Strategii natsional'noi bezopasnosti Rossiiskoi Federatsii". Kremlin.ru, 2.7.2021. [Http://www.kremlin.ru/acts/bank/47046/page/3](http://www.kremlin.ru/acts/bank/47046/page/3), 3.5.2023.
- U.S. Department of State (2019): *A free and open Indo-Pacific: Advancing a shared vision*. U.S. Department of State, 4.12.2019. [Https://www.state.gov/wp-content/uploads/2019/11/Free-and-Open-Indo-Pacific-4Nov2019.pdf](https://www.state.gov/wp-content/uploads/2019/11/Free-and-Open-Indo-Pacific-4Nov2019.pdf), 3.5.2023.
- U.S. Mission to the United Nations (2022): *Showcasing U.S. leadership at the United Nations during President Biden's second year*. U.S. Mission to the United Nations, 23.12.2022. [Https://usun.usmission.gov/fact-sheet-showcasing-u-s-leadership-at-the-united-nations-during-president-bidens-second-year/](https://usun.usmission.gov/fact-sheet-showcasing-u-s-leadership-at-the-united-nations-during-president-bidens-second-year/), 3.5.2023.
- Vuori, Juha A. (2022): "Kylmän sodan mentaliteetti Kiinan makroturvallistamiskeskustelun Ukrainan sodan kontekstissa". *Kosmopolis*, 52(4), 45–63.
- Walt, Stephen M. (2018): *The hell of good intentions: America's foreign policy elite and the decline of U.S. primacy*. New York: Farrar, Straus and Giroux.
- Waltz, Kenneth N. (1979): *Theory of international politics*. Lontoo: Addison-Wesley Publishing Company.
- Wang, Yi (2022): "落实全球安全倡议，守护世界和平安宁". Kiinan ulkoministeriö, 24.4.2022. [Https://www.fmprc.gov.cn/wjbxhd/202209/t20220921_10769127.shtml](https://www.fmprc.gov.cn/wjbxhd/202209/t20220921_10769127.shtml), 3.5.2023.
- Wendt, Alexander (1999): *Social theory of international politics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Wertheim, Stephen (2020): *Tomorrow, the world: The birth of U.S. global supremacy*. Lontoo: Belknap Press.
- Westad, Odd Arne (2005): *The global cold war: Third world interventions and the making of our times*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Xi, Jinping (2015): "携手构建合作共赢新伙伴，同心打造人类命运共同体". Puhe YK:n yleiskokouksessa New Yorkissa 28.9.2015.
- Xi, Jinping (2017a): "共担时代责任，共促全球发展". Puhe Maaailman talousfoorumissa Davosissa 17.1.2017. [Http://cpc.people.com.cn/n1/2020/1215/c64094-31967487.html](http://cpc.people.com.cn/n1/2020/1215/c64094-31967487.html), 18.1.2023.
- Xi, Jinping (2017b): "共同构建人类命运共同体". Puhe Genevessä YK:n vuosipäivänä 18.1.2017. [Http://www.xinhuanet.com/politics/leaders/2021-01/01/c_1126936802.htm](http://www.xinhuanet.com/politics/leaders/2021-01/01/c_1126936802.htm), 18.1.2023.
- Xi, Jinping (2017c): "决胜全面建成小康社会夺取新时代中国特色社会主义伟大胜利". Puhe kommunistisen puolueen 19. puoluekokouksessa 18.10.2017. [Http://www.gov.cn/zhuanti/2017-10/27/content_5234876.htm](http://www.gov.cn/zhuanti/2017-10/27/content_5234876.htm), 18.1.2023.
- Xi, Jinping (2022): "习近平：高举中国特色社会主义伟大旗帜 为全面建设社会主义现代化国家而团结奋斗—在中国共产党第二十次全国代表大会上的报告". Puhe kommunistisen puolueen 20. puoluekokouksessa 16.10.2022. [Http://www.gov.cn/xinwen/2022-10/25/content_5721685.htm](http://www.gov.cn/xinwen/2022-10/25/content_5721685.htm), 18.1.2023.
- Xinhua (2018): "习近平：努力开创中国特色大国外交新局面", 23.6.2018. [Http://www.xinhuanet.com/politics/2018-06/23/c_1123025806.htm](http://www.xinhuanet.com/politics/2018-06/23/c_1123025806.htm), 18.1.2023.
- Xinhua (2022): "习近平提出全球安全倡议", 21.4.2022. [Http://www.news.cn/politics/leaders/2022-04/21/c_1128580296.htm](http://www.news.cn/politics/leaders/2022-04/21/c_1128580296.htm), 18.1.2023.
- Zeng, Xianghong (2015): *Worldview and international relations theory*. Peking: Zhongguo Shehui Kexue Chubanshe.
- Zhang, Baijia (2014): "Perspective shifts during the development of Chinese diplomacy: From revolution and nationalism to development and globalization". Teoksessa: B. Shao (toim.) *The world in 2020 according to China: Chinese foreign policy elites discuss emerging trends in international politics*. Leiden: Brill, 13–33.
- Zhao, Suisheng (2018): "A revisionist stakeholder: China and the post-World War II world order". *Journal of Contemporary China*, 27(113), 643–658.
- Zoellick, Robert B. (2005): *Whither China: From membership to responsibility?* U.S. Department of State, 21.9.2005. [Https://2001-2009.state.gov/s/d/former/zoellick/rem/53682.htm](https://2001-2009.state.gov/s/d/former/zoellick/rem/53682.htm), 3.5.2023.

Towards a Tragedy of Competing Orders? American, Chinese and Russian World Order(ing) Visions in an Age of Great Power Competition

The on-going shift in global power and the concomitant crisis of the international order has engendered increasingly dysfunctional great-power relations. This article engages in a genuine comparison between the world-ordering visions articulated and promoted by the United States, China and Russia during the past decade or so. The analysis takes place across three vital dimensions derived from the broader debates on order, namely i) the distribution of power, ii) values and iii) institutions. The objective is to inquire to what extent the more or less utopian visions of these key states can be reconciled for the benefit of transcending the present crisis constellation in international politics and to address global challenges of the future.

Keywords: China, Russia, United States, visions, world order

Kiinan, Venäjän ja Yhdysvaltain välinen suurvaltakilpailu – Keskustelut YK:n turvallisuusneuvostossa Syyrian sisällissodasta vuosina 2011, 2016 ja 2021

Peppi Heinikainen¹

Suurvaltakilpailu on tehnyt paluun maailmanpolitiikkaan. Kiinan, Venäjän ja Yhdysvaltain kiristyvät välit osoittavat, ettei 2010-luvulla kiihtynyt kilpailu ole katoamassa. Artikkelissa havainnoidaan, miten suurvaltakilpailu näkyy maiden retoriikan sisällöissä ja sävyissä. Aineistona toimivat Syyrian sisällissotaa koskevat Yhdistyneiden kansakuntien turvallisuusneuvoston kokoukset vuosina 2011, 2016 ja 2021. Kokouspuheenvuorojen analyysi osoittaa negatiivisen retoriikan sävyttävän erityisesti Venäjän ja Yhdysvaltojen välisiä keskusteluja, mutta haastamista esiintyy lisäksi Kiinan ja Yhdysvaltojen välillä. Suurvaltakilpailu näkyy siis jossakin määrin myös turvallisuusneuvostossa käytetyssä retoriikassa.

Avainsanat: retoriikka, suurvaltakilpailu, turvallisuusneuvosto, Yhdistyneet kansakunnat

Johdanto

Neuvostoliiton romahdettua vuonna 1991 Yhdysvallat saavutti hegemonian maailmanpolitiikassa, sillä sille ei löytynyt tasavertaista vastavoimaa. Yhdysvaltojen hegemonian myötä 1990-luku ja 2000-luvun alkupuoli olivat maailmanpolitiikassa ja suurvaltasuhteissa aiempaa rauhallisempaa aikaa. Kylmän sodan aikana jokseenkin rampautunut Yhdistyneiden kansakuntien (YK) turvallisuusneuvosto pystyi enenevässä määrin hyväksymään päätöslauselmia, kun sen pysyvillä jäsenmailla (Kiina, Iso-Britannia, Ranska, Venäjä ja Yhdysvallat) ei ollut enää suurta tarvetta käyttää veto-oikeuttaan suhteiden liennyttyä. Vuoteen 2007 mennessä alkoi kuitenkin ilmetä merkkejä siitä, että Venäjä, mutta myös Kiina, olivat nousemassa haastamaan Yhdysvaltain asemaa. Asetelmat ovatkin muuttuneet koko 2010-luvun ajan yhä riittäisimmiksi ja suurvaltakilpailu on palannut. Vuonna 2022 alkanut Venäjän laiton hyökkäyssota Ukrainaan osoitti, ettei suurvaltapolitiikan aika ole ohi ja että suurvaltakilpailu tulee voimistumaan. Kiina, Venäjä ja Yhdysvallat istuvat kuitenkin yhä säännöllisesti New Yorkissa samassa pöydässä YK:n turvallisuusneuvostossa, jossa käytävät keskustelut ja retoriikka heijastavat suurvaltakilpailun tilaa.

Turvallisuusneuvostoa on tutkittu paljon eritoten turvallisuusneuvoston uudistumistarpeen näkökulmasta (Hosli & Dörfler 2017; Hadano 2018; Nwani 2019). Asoke Kumar Mukerjin (2019, 322) mukaan veto-oikeus on tehnyt YK:sta tehottoman, kun taas C. S. R. Murthy (2018, 116) toteaa YK:n epäonnistuneen ratkaisemaan konflikteja esimerkiksi Syyriassa, Libyassa, Jemenissä sekä Egyptissä aiheuttaen toisinaan jopa enemmän harmia kuin hyvää (siviilien suojelusta ja suojeluvastuun periaatteesta, ks. Seppä 2022). Sebastian Von Einsiedel, David M. Malone ja Bruno Stagno Ugarte (2015) ovat sen sijaan tutkineet suurvaltakilpailua YK:n turvallisuusneuvostossa. Heidän mukaansa Libyan, Syyrian sekä Ukrainan kriisit ovat osoittaneet,

1 MA, väitöskirjatutkija, Tampereen yliopisto, <peppi.heinikainen@tuni.fi>

että suurvaltojen suhteiden heikentyminen on vaikeuttanut turvallisuusneuvoston päätöksentekoa ja pysyvien jäsenten väliset voimasuhteet ovat muuttuneet. Kirjoittajat kokevat, että Kiinan, Venäjän ja Yhdysvaltojen välinen kamppailu voisi aiheuttaa suurimman uhan turvallisuusneuvoston merkityksellisyydelle (mt., 2).

Tämä katsausartikkeli tutkii suurvaltakilpailun näkymistä turvallisuusneuvostossa eritoten retorisesta näkökulmasta. Tavoitteena on analysoida, mitä käytetty retoriikka kertoo maiden välisistä suhteista sekä kilpailuasetelmasta. Artikkelin tarkastelee turvallisuusneuvoston keskustelua suurvaltakilpailun näyttämönä, jolla suurvallat kokoontuvat säännöllisesti. Retoriikan analyysi auttaa ymmärtämään kilpailun näkymistä turvallisuusneuvostossa, sillä maiden retoriset valinnat ja puheiden sävy näyttävät, miten ne puhuvat toisilleen ja kertovat näin maiden välisistä suhteista sekä suhtautumisesta toisiinsa ja tätä kautta suurvaltakilpailusta. Välittelevätkö kireät suhteet turvallisuusneuvostojen puheenvuoroissa vai pystyvätkö maat yhä toimimaan rakentavasti ja diplomaattisesti? Tutkimuskohteena on YK:n turvallisuusneuvoston kokoukset Syyrian sisällissotaan liittyen vuosina 2011, 2016 ja 2021. Venäjän, Kiinan ja Yhdysvaltojen retoriikkaa analysoidaan tavoitteena tehdä päätelmiä yhtäältä suurvaltakilpailun näkymisestä YK:n turvallisuusneuvostossa sekä toisaalta turvallisuusneuvoston toimintakyvystä kiihtyvän kilpailun aikana.

Artikkelin aineisto keskittyy turvallisuusneuvoston keskusteluihin ja päätöksentekoon Syyrian sisällissodasta, joka alkoi maaliskuussa 2011 Arabikevään innoittaman kansannousun muuttuessa sisällissodaksi. Sota on reilussa kymmenessä vuodessa vaatinut yli 300 000 siviilin hengen (UN Human Rights Office 2022). Konfliktin juurisyyt ovat moninaiset. Taustalla on muun muassa poliittisen vapauden puutetta, sortoa, korruptiota ja työttömyyttä, jotka alkoivat jo Hafez al-Assadin, nykyisen presidentti Bašar al-Assadin isän, kaudella. Bašar al-Assad ei suuremmin muuttanut isänsä linjaa. Kasvava tyytymättömyys johti maaliskuussa 2011 väkivaltaisesti tukahdutettuihin mielenosoituksiin. Kun aseistautunut oppositio muodostui kesäkuuhun 2011 mennessä, sisällissota leimahti kunnolla. Syyrian sisällissotaa on monimutkaistanut ulkovaltojen osallistuminen konfliktiin. Konflikti on lisäksi vahvistanut varsinkin alkuvuosinaan lukuisia jihadistiryhmiä. Länsimaat, kuten Iso-Britannia, Ranska ja Yhdysvallat, ovat pääsääntöisesti tukeneet oppositiota Venäjän ollessa al-Assadin hallinnon voimakkain tukija. Venäjä onnistuikin vuonna 2015 kääntämään konfliktin kulkua tukemalla hallintoa ilmaiskujen avulla (Doucet 2015). Venäjä on lisäksi ollut, erinäisissä kokoonpanoissa, yksi aktiivisimmista neuvottelijoista ja ratkaisuhakijoista konfliktissa. Vuosien mittaan hallitus on onnistunut saamaan Venäjän tuella suurimman osan alueista haltuunsa.

Syyrian sisällissodan lukuisat ratkaisuyritykset ja rauhanneuvottelut ovat pitkälti kariuneet, ja turvallisuusneuvoston katsotaan epäonnistuneen tehtävissään Kiinan ja Venäjän äänestettyä monia ehdotuksia vastaan. Maiden aktiivista veto-oikeuden käyttöä selittää Venäjän tuki Syyrian hallinnolle mutta myös vuoden 2011 tapahtumat Libyassa, jossa Arabikevät innoitti kansan kaduille toiveenaan vallanvaihdos. Helmikuussa alkanut kansanliike tukahdutettiin väkivallalla, mikä vaati satoja kuolonuhreja (CNN 2022). Presidentti Muammar Gaddafi kieltäytyi luopumasta vallasta ja väkivaltaisuuDET jatkuivat. Maaliskuun 17. päivänä YK:n turvallisuusneuvosto hyväksyi päätöslauselman 1973, joka salli kaikki mahdol-

liset toimet siviilien suojelemiseksi (S/RES/1973 2011). Kiina ja Venäjä äänestivät tyhjää yhdessä Intian, Brasilian ja Saksan kanssa. Päätöslauselma mahdollisti sotilastoimet, joita Nato alkoi johtaa maaliskuun 19. päivä. Operaatio johti lopulta lokakuun 20. päivänä Gaddafin kuolemaan. Libyan ensimmäinen sisällissota päättyi lokakuussa 2011 vallanvaihtoon, jota edesauttoi turvallisuusneuvoston päätöslauselma 1973:n mahdollistama sotilaallinen interventio. Kiina ja Venäjä näkivät, että vallanvaihto voisi tapahtua sotilaallisen intervention keinoin, ja ne ovatkin siksi pyrkineet estämään turvallisuusneuvostoa hyväksymästä vastaavia päätöslausemia Syyriassa tai muualla.

Seuraavassa luvussa perehdytään maiden väliseen suurvaltakilpailuun yleisesti ennen tutkimusasetelman esittelyä. Analyysiosassa perehdytään turvallisuusneuvoston keskusteluihin vuosina 2011, 2016 ja 2021.

Kiinan, Venäjän ja Yhdysvaltain välinen suurvaltakilpailu

Suurvallat nähdään maina, joilla on merkittävää poliittista, taloudellista ja sotilaallista valtaa suhteessa muihin maihin sekä merkittävät asevoimat. Suurvaltoja tässä artikkelissa yhdistää lisäksi pysyvä jäsenyys turvallisuusneuvostossa sekä ydinaseet. Näiden jälkimmäisten pohjalta myös Ranska ja Iso-Britannia voitaisiin laskea suurvalloiksi. Intressinä on kuitenkin tutkia suurvaltakilpailua, joka tässä määritellään suurvaltojen kilpailuna johtajuudesta kansainvälisessä järjestelmässä ja/tai tietyllä toimialueella. Artikkelin laajuuden huomioiden, ja koska Iso-Britannia ja Ranska eivät perinteisesti katsottuna ole osallistuneet suurvaltakilpailuun enää toisen maailmansodan jälkeen, nämä on jätetty tarkastelun ulkopuolelle. Venäjän suurvaltastatusta voidaan nykyään kyseenalaistaa maan kärsittyä taloudellisesti ja sotilaallisesti laittomasta hyökkäyksestään Ukrainaan. Venäjällä on kuitenkin yhä mittavat asevoimat ja maa kokee itsensä suurvallaksi, mikä myös näkyy sen toiminnassa. Myös muu viimeaikainen akateeminen tutkimus keskittyy suurvaltakilpailuun juuri Kiinan, Venäjän ja Yhdysvaltain välillä, joten rajaus näihin kolmeen valtioon on tarkoituksenmukainen (myös Sinkkonen ym. 2023).

Yhdysvallat oli 1990-luvun lopussa ja 2000-luvun alkupuoliskolla pitkään hegemonisessa asemassa, ja tämä kausi oli suurvaltasuhteissa suhteellisen rauhallista aikaa. Hal Brandsin (2022) mukaan amerikkalaisilla olisi kylmän sodan jälkeen ollut mahdollisuus päättää suurvaltakilpailu kokonaan. Tässä kuitenkin epäonnistuttiin kolmella eri tavalla. Yhdysvallat ja länsimaat eivät onnistuneet integroimaan Kiinaa ja Venäjää liberaaliin maailmanjärjestykseen. Tämä johtui siitä, että näiden maiden koko ajan autoritaarisemmaksi muuttuvat johdot kokivat demokratisoitumisen uhaksi itselleen. Toiseksi 2000-luvulle tultaessa Yhdysvaltoihin nojannut vallan tasapaino alkoi horjua Kiinan ja Venäjän talouksien ja asevoimien kehittyessä ja alkaessa vastaamaan paremmin amerikkalaisten kyvykkyyksiä. Viimeiseksi suurvaltakilpailun päättämisessä epäonnistuttiin, sillä Yhdysvaltojen ulkopoliittikan fokus siirtyi 9/11-iskujen jälkeen Lähi-itään ja terrorisminvastaiseen taisteluun. Amerikkalaisten huomio ei siis enää ollut Kiinassa ja Venäjässä, mikä jätti näille tilaa kasvattaa vaikutusvaltaansa. Tultaessa 2010-luvulle Yhdysvaltojen kiinnostus Lähi-itää kohtaan alkoi kuitenkin huveta, ja se vetäytyikin monista alueen konflikteista toisinaan merkittävin seurauksin, kuten nähtiin esimerkiksi Afganistanissa vuonna 2021. Kiinnostuksen hupeneminen alueella voitiin näh-

dä amerikkalaisen globaalien johtajuuden heikkenemisenä, mikä korostui eritoten presidentti Donald Trumpin kaudella, jolloin Yhdysvallat irtisanoutui esimerkiksi YK:n ihmisoikeusneuvostosta. Vaikka presidentti Joe Biden tekikin kautensa alkaessa korjausliikkeen, lisäsi Trumpin toiminta tilaa suurvaltakilpailulle heikentäen lännen yhtenäisyyttä.

Ilmapiiiri kiristyi 2000-luvun ensimmäisen kymmenyksen loppua kohden. Venäjän presidentti Vladimir Putinin puhe Münchenin turvallisuuskonferenssissa vuonna 2007 oli selkeä käännekohta, josta näki Venäjän asenteen muutoksen länttä ja Yhdysvaltoja kohtaan. Presidentti Putin puhui laajentuvasta sotilaallisen voiman käytöstä kansainvälisissä suhteissa, syytti Natoa laajentumisesta sekä kysyi, ketä vastaan tätä laajentumista tehdään (Putin 2007). Puhe osoitti selkeästi Venäjän ja lännen välisten suhteiden heikkenemisen ja voimistuvan vastakkainasettelun. Vuonna 2014 Venäjä liitti Krimin niemimaan laittomasti itseensä, ja Dmitri Treninin (2014, 1) mukaan tämä palautti kilpailuasetelman Venäjän ja Yhdysvaltain välille. Kilpailu on ollut enimmäkseen taloudellista ja poliittista, mutta siihen on sisältynyt sotilasaspektejakin. Kilpailu on sittemmin kiihtynyt, ja eritoten Venäjän vuonna 2022 aloittama hyökkäyssota Ukrainaan on rappeuttanut suhteita.

Siinä missä Venäjä, ja sitä ennen Neuvostoliitto, on ollut Yhdysvalloille perinteinen haastaja, alkoi Kiina 2000-luvulla nousta uudeksi uhkakuvaksi ja on sittemmin mennyt Venäjän ohitse. Kiina on Yhdysvalloille Venäjää suurempi haastaja niin sotilaallisesti kuin taloudellisesti, erityisesti nyt kun Venäjä toimintakapasiteetti on heikentynyt Ukrainan menetysten takia. Venäjä on kuitenkin näistä kahdesta huomattavasti aggressiivisempi toimija länsiliberaalia maailmaa kohtaan. Jo Inge Bekkevold (2018, 141) on nostanut esille, että suurvaltakilpailu käydään Kiinan, Venäjän ja Yhdysvaltain välillä ja näiden maiden suhteita kuvastaa paremmin kilpailu kuin yhteistyö. Suurvaltakilpailun paluu näkyy myös kansallisissa strategioissa, sillä esimerkiksi Yhdysvaltain vuoden 2017 kansallinen turvallisuusstrategia heijastaa juuri tätä (The White House 2017, 27). Eritoten Lähi-idästä on tullut kilpailun päänäyttämö, mikä näkyy Syyrian sisällissodassa.

Suurvaltakilpailun kuvatessa voimakkaammin Kiinan, Venäjän ja Yhdysvaltain suhteita ei ole yllättävää, että kilpailu heijastuu YK:n turvallisuusneuvostoon, jossa maiden pitäisi pystyä tekemään päätöksiä yhdessä. Verrattuna 1990- ja 2000-lukuun turvallisuusneuvoston toimintakyky on heikentynyt 2010-luvulta alkaen. Turvallisuusneuvosto on edelleen työkykyinen, huolimatta esimerkiksi Venäjän hyökkäyksestä Ukrainaan, mutta päätöksenteko on selvästi vaikeutunut eritoten Syyrian kaltaisissa konflikteissa, joissa suurvalloilla on voimakkaita intressejä. Turvallisuusneuvoston heikentynyttä toimintakykyä on nähtykin selittävän Kiinan, Venäjän ja Yhdysvaltain välinen suurvaltakilpailu. Richard Gowanin (2018, 1) mukaan nämä maat käyttäytyvät enenevässä määrin kylmän sodan asetelmista ja maiden välinen vihamielisyys vaikuttaa yhteistyökykyyn horjuttaen turvallisuusneuvoston diplomaattisuutta. Vaikka suhteet Pekingin, Moskovan ja Washingtonin välillä huononisivat, pysyy turvallisuusneuvosto todennäköisesti maille keskeisenä keskusteluareenana, sillä mikään maista ei toivo konfliktien olevan täysin ilman valvontaa (mt., 14).

Suurvaltakilpailu ei koske vain turvallisuuspolitiikkaa, vaan Kiina ja Venäjä haastavat lisäksi Yhdysvaltain johtamaa länsijohtoista maailmanjärjestystä (ks. Käkönen 2022). Maiden

tavoitteena on heikentää tätä maailmanjärjestystä sekä demokratian roolia ja nostaa esille niille tärkeitä arvoja sekä normeja. Kiina ja Venäjä haastavat siis koko läntistä liberaalia järjestelmää. Ne eivät kuitenkaan vastusta monenkeskistä päätöksentekoa liberaaleissa instituutioissa, kuten YK:ssa, sillä ne haluavat pysyä osana instituutioita voidakseen vaikuttaa päätöksiin ja saavuttaa omia tavoitteitaan. Suurvaltapoliittinen asettelu koskee siis niin maailmanjärjestystä kuin maiden keskinäisiä suhteita.

Työkalut suurvaltakilpailun analysoimiseksi pöytäkirjoista

YK:n turvallisuusneuvosto on yksi korkeimmista kansainvälisen yhteistyön ja päätöksenteon areenoista, koska sillä on valta päättää rauhaa ja turvallisuutta koskevista asioista. Turvallisuusneuvosto on lisäksi ainut YK:n elin, jonka päätökset ovat kaikille maille sitovia (United Nations Security Council, päivämätön). Kiina, Venäjä ja Yhdysvallat ovat kaikki turvallisuusneuvoston pysyviä jäseniä yhdessä Ison-Britannian ja Ranskan kanssa, ja niillä on kaikilla veto-oikeus. Eritoten Venäjä on käyttänyt tätä oikeutta aktiivisesti, 2010-luvulta alkaen 26 kertaa. Myös Kiina ja Yhdysvallat ovat käyttäneet oikeuttaan tänä aikana (Yhdysvallat neljä kertaa ja Kiina 12 kertaa), kun taas Iso-Britannia ja Ranska eivät ole käyttäneet sitä sitten 1980-luvun (Dag Hammarskjöld Library, päivämätön).

Kiinalla, Venäjällä sekä Yhdysvalloilla on kaikilla intressi osallistua turvallisuusneuvoston keskusteluihin pysyvien jäsenyyksien tarjoaman vallan myötä. Turvallisuusneuvosto on täten erinomainen tutkimuskohde suurvaltapoliittikan analyysille ja eritoten tutkimukselle siitä, millaisen kuvan maiden käyttämä retoriikka antaa maiden välisistä suhteista ja yhteistyön tasosta. Turvallisuusneuvoston kokouspöytäkirjat ovat julkisia, mikä tekee niistä oivallisia lähteitä tutkia turvallisuusneuvostossa käytettävää retoriikkaa. Turvallisuusneuvoston suurvaltojen retoriikan tutkimus tarjoaa näkökulman siihen, millaisin sävyin ja termein suurvallat puhuvat toisilleen, toistuvatko tietyt väitteet ja narratiivit sekä miten suurvaltakilpailun muovaamat suhteet ylipäätensä näkyvät.

Artikkelin aineistona toimivat YK:n turvallisuusneuvoston Syyrian sisällissotaa koskevat pöytäkirjat vuosilta 2011, 2016 ja 2021. Kaikki aineistossa käytetyt pöytäkirjat koskevat sellaisia kokouksia, joissa on äänestetty päätöslauselmaehdotuksesta, sillä näistä pöytäkirjoista saa kuvan päätöksenteosta ja yhteistyökyvykkyydestä. Artikkelin aineistovalinta on tehty perustuen laajempaan tutkimustyöhön, joka käsittelee suurvaltakilpailun lisäksi turvallisuusneuvoston päätöksentekokykyä. Vuodet valikoituvat laajemman tutkimustyön raamien (2011–2021) mukaan. Vertailen tässä artikkelissa keskustelua viiden vuoden välein, jotta saamme kuvan mahdollisista muutoksista. Lisäksi vuosi 2011 valikoitui luontevaksi ajankohdaksi Syyrian sisällissodan alkamisvuotena.

Seuraavat osiot analysoivat kahdeksaa kokousta näiltä vuosilta. Analyysissa keskitytään toistuviin retorisiin sana- ja sisältövalintoihin sekä retoriikan sävyyn. Hugh Rankin (1980) mukaan poliittisen retoriikan analyysi koskee sisältöä ja muotoa, sitä mitä sanotaan ja kuinka se sanotaan. Koska materiaali on tässä tutkimuksessa kirjallista, koskee analyysi tässä sitä, mitä sanotaan. Rankin (ma., 39–41) mukaan retoriikka koskee vaatimuksia ja syytöksiä sekä sitä ovatko nämä suorita vai epäsuorita ja onko mukana lupauksia ja/tai uhkauksia. Tässä artik-

kelissa käytetään Rankin työtä analyysitekniikkana tutkimalla, onko kolmen suurvallan retoriikassa kyseisiä elementtejä. Retoriikka jaotellaan kolmeen kategoriaan:

- *Positiivinen retoriikka*: puhuja kiittää muita, antaa myönteisiä lupauksia tai tukee muita osallistujia.
- *Negatiivinen retoriikka*: puhuja on vihamielinen, uhkaava, syyttävä tai kohdentaa vihamielisen kielenkäytön toisia osallistujia kohtaan.
- *Neutraali retoriikka*: puhuja ottaa kantaan vain asiaan reagoimatta suuremmin muihin osallistujiin.

Näiden kolmen retoriikan sävyn lisäksi analyysissä perehdytään narratiiveihin eli tarinoihin sekä kertomuksiin. Esittämiensä narratiivien perusteella ihmiset usein ottavat kantaa, asemoivat itseään, puolustautuvat tai kritisoivat. Chaïm Perelman on töissään nostanut esille, että puhujan on tärkeä toistaa tarinoita, sillä näin selvennetään asioita, osoitetaan vihollisia ja tarjotaan ratkaisuja (Kuusisto 1996, 273). Artikkelissa halutaan retoriikan sävyjen ja sanavalintojen lisäksi tutustua siihen, rakennetaanko näillä valinnoilla narratiiveja ja onko mailla omia narratiiveja, joita ne toistavat kokouksissa ja joissa heijastuisivat suurvaltakilpailun asetelmat. Mahdolliset narratiivit avaavat suurvaltakilpailua, sillä niiden avulla voidaan havainnoida kertomusta, jota maat haluavat kertoa toisistaan ja itsestään. Etsin analyysin kohteina olevista dokumenteista kolmen maan mahdollisesti esittämiä tarinoita ja selvitän, mitä ne kertovat suurvaltakilpailusta.

Kilpailua tutkitaan tässä eritoten neoliberaalin institutionalismin näkökulmasta. Oletuksena on, että valtiot pyrkivät toteuttamaan omia intressejään osallistumalla monenkeskiseen yhteistyöhön. Neoliberaalin institutionalismin mukaan valtiot näkevät osallistumisen keinona edesauttaa omien tavoitteidensa saavuttamista (Keohane 1984). Tällä teorialla pystytään täten selittämään, miksi suurvallat kokoontuvat yhä tekemään päätöksiä YK:n turvallisuusneuvostoon, vaikka niiden suhteet huonontuvat. Negatiivisesta retoriikasta ja kilpailusta huolimatta suurvaltojen intressinä on yhä osallistua monenkeskiseen yhteistyöhön YK:ssa, mutta suurvaltakilpailu heijastuu niiden retoriikassa.

Analyysin tarkoituksena on ymmärtää, millaista retoriikkaa Kiina, Venäjä ja Yhdysvallat käyttävät, millaisia narratiiveja ne mahdollisesti esittävät ja mitä tämä kertoo suurvaltakilpailun näkyemisestä YK:n turvallisuusneuvoston työskentelyssä. Tavoitteena on syventää ymmärrystä suurvaltakilpailusta toimien lisäksi myös sana- ja narratiivitasolla.

YK:n turvallisuusneuvosto suurvaltakilpailun näyttämönä

Seuraavat osiot esittelevät vuoden 2011, 2016 ja 2021 kokousten keskeiset sisällöt, niissä käytetyn retoriikan ja esitetyt narratiivit sekä kertovat, miten suurvaltakilpailu näkyy turvallisuusneuvoston kokouksissa.

Vaikea alku Libyan jälkeen (kokous 6627, 4.10.2011)

Syyrian sisällissodan alkaessa vuonna 2011 turvallisuusneuvosto kokoontui äänestämään vain kerran. Sotaa oli tässä kohdin kestänyt hieman yli puoli vuotta. Kokousta edeltävinä viikoina niin YK:n johtavat virkamiehet, kuten silloinen pääsihteeri Ban Ki-moon, sekä monet

muut tahot tuomitsivat Syyrian hallinnon väkivallan (*UN News* 2011). Tämä heijastui myös päätöslauselmaehdotuksessa, joka kohdisti huomionsa lähinnä Venäjän tukemaan hallintoa eikä oppositioon. Tätä voidaan pitää osasyynä eritoten Venäjän veto-oikeuden käytölle. Myös Kiina äänesti päätöslauselmaehdotusta vastaan, eikä sitä hyväksytty. Veto-oikeuden käyttö johti tässäkin kokouksessa negatiiviseen kielenkäyttöön ja vastakkainasetteluun.

Venäjän retoriikassa on näkyvissä me vastaan he -asetelma, sillä Venäjä kritisoi länttä ja Nato-maita mutta kiittää niin kutsuttuja BRICS-maita (Brasilia, Venäjä, Intia, Kiina ja Etelä-Afrikka) (S/PV.6627, 3–4). Tämä aloittaa narratiivin, joka näkyy myöhemmissä vaiheissa niin Venäjän kuin Kiinan retoriikassa. Puheessa korostuu Venäjän tuki Syyrian hallinnolle, sillä edustaja Vitali Tšurkin sanoo, ettei Venäjä voinut äänestää päätöslauselman puolesta, sillä päätöslauselma syytti hallintoa yksipuolisesti asettamalla samalla uhkavaatimuksia (mt., 3). Venäjä täten syyttää muita maita, erityisesti länttä, siitä, että nämä uhkailevat Syyrian hallintoa, mikä on erittäin haastavaa retoriikkaa länttä kohtaan. Venäjän lausuntoon tuntuu sisältyvän uhkavaatimus edustaja Tšurkinin sanoessa, että Venäjä on valmis yhteistyöhön, mikäli yksipuolisista sanktioista ja vallanvaihtoyrityksistä luovutaan (mt., 3). Toisin sanoen Venäjä tekee uhkauksen, ettei se aio tehdä yhteistyötä, jos länsi toimii Syyrian hallitusta vastaan. Vallanvaihtopelkojen takana on selvästi kokemus Libyasta, minkä Venäjän edustaja tuo esille puheenvuorossaan. Hän sanoo, että Venäjä on varuillaan Libyan tapahtumien vuoksi eikä näitä kahta konfliktia voi katsoa toisistaan irrallaan (mt., 5). Täten hän sitoo nämä konfliktit yhteen muistuttaen muita Libyan tilanteesta. Hän käyttää lisäksi retoriikkaa, jossa yleistetään Venäjän mielipide koskemaan koko kansainvälistä yhteisöä, sillä hän mainitsee, että koko yhteisö on huolissaan siitä, että Nato toimisi uudelleen toteuttaakseen suojeluvastuun periaatetta (mt., 4). Tämä lausunto lisää vaikutelmaa siitä, että Venäjä luo me vastaan he -asetelmaa ja rakentaa tällaista narratiivia.

Myös Yhdysvallat luo puheenvuorollaan vastakkainasettelua. Yhdysvallat muun muassa toteaa, että syyrialaiset näkevät äänestyksestä, ketkä tukevat ihmisoikeuksia ja ketkä eivät (mt., 8). Yhdysvallat syyttää näin käytännössä sekä Kiinaa että Venäjää ihmisoikeusvastaisuudesta. Venäjän syytteisiin pyrkimyksistä hallinonvaihtoon edustaja Susan E. Rice toteaa, että kyse ei ole sotilaallisesta interventioista eikä Libyasta ja että nämä väitteet ovat ”halpa juoni” niiltä, jotka myyvät Syyrian hallitukselle aseita sen sijaan, että tukisivat kansaa (mt., 8). Kiinan retoriikka on puolestaan pääsääntöisesti neutraalia eikä Venäjän ja Yhdysvaltain tapaan selkeästi kantaaottavaa. Venäjän tapaan Kiinan edustaja Li Baodong kuitenkin toteaa, että päätöslauselmaehdotus voi mutkistaa asioita sen sisältäessä uhkauksen sanktioista (mt., 5).

Vuoden 2011 ainoan kokouksen retoriikka on jo heti Syyrian konfliktin alkuun haastavaa ja melko negatiivista eritoten Venäjän ja Yhdysvaltain välillä. Maat eivät kuitenkaan tässä kohdin vielä tee avoimia syytöksiä toisiaan kohtaan. Libyan ja päätöslauselma 1973:n vaikutus Syyrian sisällissotaan on selvästi nähtävillä Venäjän puheista, joissa käytetty retoriikka asettuu retoriikan luokituksessa negatiiviseen. Edustaja Tšurkinin puhe sisältää syyttelyä ja uhkavaatimuksia ja luo jopa narratiivista viholliskuvaa lännestä, joka oli syyppää vallanvaihtoon Libyassa ja voi nyt uhata tehdä samoin Syyriassa. Puheenvuorossa toistuu myös narratiivi me vastaan he -asetelmasta ensin BRICS-maiden suhteen ja uudelleen, kun Venäjä yleistää

koko kansainvälisen yhteisön ollessa huolissaan Naton toimista. Yhdysvaltain puhe on myös luonteeltaan negatiivista. Kiina erottuu joukosta melko neutraalilla puheenvuorollaan, josta kuitenkin heijastuu maan olevan enemmän samoilla linjoilla Venäjän kanssa.

Vuoden 2011 kokouksen perusteella voidaan todeta, että suurvaltakilpailun luomat kireät suhteet ovat nähtävissä Venäjän ja Yhdysvaltain retoriikassa, mutta eivät niin selvästi Kiinan omassa, vaikka Kiina saakin osansa Yhdysvaltain syytöksistä ihmisoikeuksien suhteen. Analyysi vuodesta 2011 vastaa siis kuvaa siitä, että Kiinan ja Yhdysvaltain välinen asetelma on kiristynyt 2020-lukua kohti tullessa verrattuna 2010-luvun alkuun ja suurvaltakilpailu näkyykin siksi voimakkaammin Venäjän ja Yhdysvaltain kesken. Huomioon on kuitenkin otettava, että Venäjän retoriikka on ylipäänsä negatiivisempaa ja voimakkaampaa kuin Kiinan, jonka puheenvuoroissa näkyy lähes aina diplomaattisuus.

Yhdysvallat haastaa Venäjää yksimielisyydestä huolimatta (kokous 7634, 26.2.2016)

Viisi vuotta myöhemmin, vuonna 2016, retoriikka on muuttunut huomattavasti negatiivisemmaksi ja suurvaltakilpailu näkyy turvallisuusneuvostossa voimakkaammin erityisesti Venäjän ja Yhdysvaltain välillä, sillä maat haastavat toisiaan retoriikassaan. Viiden vuoden aikana sisällissota on koko ajan kiihtynyt ja vuonna 2013 Syyriassa nähtiin ensimmäisiä kemiallisia iskuja. Samana vuonna islamistijärjestö Isis vahvistui ja alkoi saada alueita haltuunsa, ja vuonna 2014 Yhdysvaltojen johtama koalitio alkoi taistella järjestöä vastaan. Venäjä aloitti vuonna 2015 sotilaallisen kampanjan Syyriassa osallistumalla eritoten ilmaiskuihin, ja tämä on nähty myönteisenä käännekohtana al-Assadin kannalta (Loft ym. 2022). Vuoteen 2016 tultaessa tilanne Syyriassa oli siis pahentunut eritoten opposition ja siviilien kannalta niin Isisin vahvistumisen kuin ilmaiskujen myötä.

Turvallisuusneuvosto hyväksyi vuoden 2016 ensimmäisessä äänestyksessä yksimielisesti päätöslauselman 2268 liittyen vihollisuuksien lopettamiseen ja humanitaaristen työntekijöiden päästämiseen Syyriaan. Venäjä ja Yhdysvallat olivat ennen kokousta sopineet tulitauosta (*UN News* 2016c). Huolimatta tästä ja yksimielisestä äänestyksestä kokouksen retoriikka on negatiivista eritoten Yhdysvaltojen edustajan osalta, mikä osoittaa, ettei yksimielisyys ja ratkaisujen aikaansaaminen johda aina positiiviseen retoriikkaan. Päätöslauselmaehdotus on ollut Venäjän ja Yhdysvaltain yhteinen, mutta Yhdysvaltojen edustaja Samantha Power haastaa silti Venäjää puheenvuorossaan. Hän tuo ilmi Yhdysvaltojen huolen, että Syyria ja Venäjä jatkoivat ilmaiskujaan aina tauon alkamiseen asti ja tästä syystä on vaikea uskoa, että nämä olisivat tosissaan taistelujen lopettamisesta (S/PV.7634, 6). Hän täten suoraan kyseenalaistaa Venäjän toimien vilpittömyyden.

Vaikka Yhdysvallat käyttäekin melko negatiivista kieltä Venäjästä, päättää Venäjän edustaja Gennady Gatilov olla vastaamatta kritiikkiin ja aloittaa sen sijaan melko positiivisella retoriikalla toteamalla, että he ovat päätöslauselmalla ottaneet yhteisen askeleen kohti poliittista ratkaisua (mt., 7). Hän toivoo, että Yhdysvaltojen kanssa sovitut yhteiset toimet edistävät käännekohtaa konfliktissa ja mainitsee, kuinka turvallisuusneuvostolla olisi todellinen mahdollisuus lopettaa väkivalta, taistella terrorismia vastaan sekä parantaa humanitaarista tilannetta (mt., 8). Venäjän retorinen lähestymistapa on siis hyvinkin erilainen amerikkalaiseen verrattuna, sillä se on rakentavampaa eikä hyökkää Yhdysvaltoja kohtaan, vaikka Yhdysvallat

kritisoikin Venäjää. Puheenvuorossaan edustaja Gatilov nostaa erityisesti terrorismin torjunnan vahvasti esille, ja tekee tässä yhteydessä yhden kriittisemmän noston sanoessaan, että terroristien käyttö geopoliittisten tavoitteiden ajamiseksi tulisi lopettaa (mt., 8). Lausunto on mielenkiintoinen ottaen huomioon, että Venäjä on itse Syyrian konfliktin aikana usein kohdennanut iskuja opposition hallitsemia alueita kohtaan ja väittänyt torjuneensa terrorismia näillä toimilla (Gaub 2018, 57). Terrorismista puhuminen voidaan kenties nähdä Venäjän tapana oikeuttaa tehostettuja ilmaiskuja. Toinen riitaisampi Venäjän esittämä väite koskee sitä, että ulkoisten voimien tulisi lopettaa jatkuvat loukkaukset Syyrian suvereniteettia kohtaan (S/PV.7634, 8). Lausunto vaikuttaisi kritiikiltä länttä kohtaan, vaikka Venäjä itse onkin ollut aktiivisin ulkovalta Syyriassa.

Kiinan retoriikka kyseisessä kokouksessa on pitkälti neutraalia, mutta myös se aloittaa positiivisesti toteamalla, että Venäjän ja Yhdysvaltain välinen sopimus on tervetullut ja saavutti myönteisiä tuloksia (mt., 10). Kiina korostaa retoriikassaan lisäksi omaa rooliaan neuvotteiluissa ja siinä, kuinka se vaikutti lopputulokseen (mt., 10).

Analyysi kokouksesta näyttää, että asetelma on yhä kirein Venäjän ja Yhdysvaltojen välillä. Tässä kokouksessa negatiivisinta retoriikkaa käyttää selvästi Yhdysvallat, joka kyseenalaistaa Venäjän vilpittömyyden ja jonka voisi nähdä siis luovan viholliskuvaa Venäjästä. Venäjän retoriikan voidaan kokouksessa nähdä olevan jopa positiivista ja rakentavaa sen puhuessa yhteisistä toimista. Puheenvuoro sisältää muutaman negatiivisen kommentin, mutta niitä ei ole suoraan kohdistettu Yhdysvalloille. Kokouksessa Venäjää edusti tällä kertaa edustaja Gatilov ja verratessa hänen retoriikkaansa edustaja Tšurkiniin, voidaan sen todeta olevan positiivisempaa. Kiinan retoriikka on tässäkin kokouksessa neutraalia ja diplomaattista, mutta sen voidaan nähdä alkavan tässä kokouksessa korostamaan omaa merkitystään.

Avointa vihamielisyyttä Aleppon kärsimyksen keskellä (kokous 7785, 8.10.2016)

Monet vuoden 2016 muista kokouksista ovat haastavia, varsinkin kokous 7785, jossa äänestettiin kahdesta eri päätöslauselmaehdotuksesta. Kokousta edeltävinä viikkoina tilanne itäisessä Aleppossa oli pahentunut jatkuvasti, ja YK:n Syyrian erikoislähettiläs Staffan de Mistura vetosi eritoten Venäjään ja Yhdysvaltoihin, jotta nämä toimisivat tilanteen liennyttämiseksi (*UN News* 2016e). Venäjä ja Venezuela äänestivät ensimmäistä päätöslauselmaehdotusta vastaan Kiinan äänestäessä tyhjää. Seuraavan päätöslauselmaehdotuksen tyrmäsivät länsimaat yhdessä monen muun maan kanssa.

Kokouksen retoriikka oli alusta asti riitaisaa. Venäjä syytti muita ajan haaskauksesta, sillä kokouksessa äänestettiin kahdesta päätöslauselmaehdotuksesta, vaikka kaikki tiesivät etukäteen, ettei kumpikaan mene läpi (S/PV.7785, 4). Edustaja Tšurkin toteaa kaikkien tietävän Syyrian sisällissodan taustan: ”tuhottuaan Libyan ja todettuaan sen suureksi menestykseksi turvallisuusneuvoston kolmen läntisen pysyvän jäsenen troikka kääntyi Syyrian puoleen” (mt., 4).

Lausunto on erittäin syyttävä ja lähes vihamielinen länsimaita kohtaan. Lausunnollaan edustaja Tšurkin tuntuu sanovan, että Syyrian sisällissota on puhtaasti länsimaiden syytä eikä ota lainkaan huomioon Syyrian sisäistä liikehdintää ja oppositiota. Hän käyttää myös voimakasta termiä ”tuhota” ja syyttää puheessaan Yhdysvaltoja ja Iso-Britanniaa siitä, että nämä tavoittelevat ”opportunistista interventiota” (mt., 4). Retoriikallaan Venäjä jatkaa narratiivin

rakentamista siitä, että Libyan ja Syyrian konflikteja ei voi erottaa toisistaan sekä kertomusta lännen syyllistämisestä näistä konflikteista sekä niiden seurauksista. Edustaja Tšurkin päättää puheenvuoronsa korostamalla, että Venäjän oma päätöslauselmaehdotus on järkevä, mutta hän ymmärtää, ettei se saa ääniä, koska toiset äänestävät sitä vastaan Venäjä-vastaisuutensa takia ja toisilta puuttuu rohkeus äänestää sen puolesta (mt., 5). Hän tuntuu siis sanovan, että toiset äänestävät ”järkevää” päätöslauselmaehdotusta vastaan, koska se on Venäjän alullepanema. Tämä aloittaa myöhemmissä kokouksissa näkyvän narratiivin Venäjä-vastaisuudesta.

Yhdysvaltojen retoriikka ei ole lievempää kuin Venäjän, ja edustaja David Pressman syyttää Venäjää suoraan siitä, että he pyrkivät valtaamaan itäisen Aleppon. Venäjä ja Syyria aloittivat syyskuun 2016 lopussa mittavat pommitukset alueella, mikä näkyy Yhdysvaltojen puheessa. Edustaja Pressman toteaa Venäjän varmistaneen äänestyksessä, että Syyrian hallinto vahvistuu, mikä maksoi 275 000 syyrialaisen hengen (mt., 8). Hän syyttää hyvin avoimesti Venäjää syyrialaisien tappamisesta ja jatkaa, että monet kuvailisivat Venäjän toimia sotarikoksiksi, Venäjän olevan yksi Aleppoa pahimmin terrorisoivista toimijoista ja että Venäjän tulisi lopettaa Aleppon lasten nälkänhädän ja tappaminen (mt., 8–9). Syytökset Venäjää kohtaan ovat hyvin avoimia ja vakavia. Yhdysvallat rakentaa selvästi narratiivia sekä Venäjän että Syyrian hallinnon syyllisyydestä.

Ennen kuin turvallisuusneuvosto äänesti Venäjän päätöslauselmaehdotuksesta, Venäjä nosti esille, että Uusi-Seelanti oli yrittänyt kirjoittaa päätöslauselmaehdotuksen, joka olisi ollut keskitie kahden muun välillä mutta jonka etenemisen vaikutusvaltaiset turvallisuusneuvoston jäsenet estivät (mt., 9). Näin Venäjä syytti toisia jäseniä Uuden-Seelannin estelystä ja loi kuvaa, että jotkut jäsenet vaikuttavat taustalla negatiivisesti. Ottaen huomioon Venäjän aiemman kommentin siitä, etteivät toiset ehkä uskalla äänestää Venäjän päätöslauselmaehdotuksen puolesta, on mahdollista, että Venäjä tarkoitti tässäkin yhteydessä eräiden jäsenmaiden pelkäävän näiden ”vaikutusvaltaisten” jäsenten reaktiota.

Kiinan edustaja Liu Jieyin puheenvuoro toisen äänestyksen jälkeen on sävyiltään huomattavasti neutraalimpi kuin Venäjän tai Yhdysvaltojen. Hän keskittyy aluksi Kiinalle tärkeisiin asioihin, kuten YK:n rooliin poliittisessa ratkaisussa, sekä puhuu suvereeniuudesta ja alueellisesta koskemattomuudesta (mt., 14). Hän korostaa, ettei länsimaiden päätöslauselmaehdotus ottanut näitä täysin huomioon toisin kuin Venäjän oma (mt., 14). Hän huomauttaa lisäksi olevansa pettynyt, ettei Venäjän päätöslauselmaehdotus mennyt läpi (mt., 15), osoittaen näin avoimesti tukea Venäjälle kommentoimatta lainkaan Venäjän ilmaiskuja Syyriassa. Huolimatta Venäjän ja Yhdysvaltain riitaista retoriikasta Kiina pysyi pääosin neutraalina kielenkäytössään. Vaikka Kiina tukikin Venäjän päätöslauselmaehdotusta, sen sävy oli diplomaattinen.

Kiinan diplomaattisemman puheenvuoron jälkeen Venäjä jatkaa hyökkäystään Yhdysvaltoja ja myös Iso-Britanniaa kohtaan huomauttamalla, että nämä käyttävät tyypilliseen tapaan provosoivaa retoriikkaa (mt., 16). Venäjän edustaja Tšurkin jatkaa, että Venäjä on tottunut tähän eikä aio reagoida, sillä loukkaukset eivät vie huomiota asiasisällöltään merkittäviltä asioilta (mt., 16). Hän näyttää luovan kuvaa, että Venäjä käyttäytyy paremmin kuin länsimaat, kun se ei sorru provosointiin. Tästä huolimatta Venäjä hyökkää heti molempien maiden kimppuun vastaamalla seuraavasti Iso-Britannian pyyntöön lopettaa kärsimys:

mitä jos lopettaisimme lukuisien roistojen tukemisen ympäri maailmaa? Entäpä muiden suvereenien valtioiden asioihin puuttumisen lopettaminen? Luopukaa näistä kolonialistisista tavoista ja jättäkää maailma rauhaan. Tilanne parantuisi hyvin monissa osissa maailmaa. (Mt.,16.)

Lausunnossa Venäjä haastaa suoraan länsimaiden asemaa maailmassa ja syyttää näitä suoraan siitä, että ne puuttuvat suvereenien valtioiden asioihin. Edustaja Tšurkin esittää asian siten, että länsimaat tukevat roistoja, vaikka monet länsimaat, kuten Irlanti ja Yhdysvallat, kokevat, että Venäjä itse tekee niin Syyriassa (Waldie 2013; CBS 2017). Lause kolonialistisista tavoista on mielenkiintoinen. Venäjä näyttää kokevan, että lännen toimet ympäri maailmaa ovat yhä kolonialistisia. Venäjä pyrkii kenties tällä saamaan puolelleen valtioita, jotka ovat kärsineet kolonialismista. Viimeisellä lauseellaan maailman rauhaan jättämisestä edustaja Tšurkin haastaa suoraan länsijohtoisen maailmanjärjestyksen huomauttamalla, että maailma voisi paremmin.

Tämän kokouksen sävy on erittäin riitaisa Venäjän ja Yhdysvaltain osalta molempien syyttäessä toisiaan avoimesti. Maiden retoriikka on avoimen negatiivista. Venäjä osoittaa puheenvuorossaan suoraa vihamielisyyttä länsimaita kohtaan syyttäen näitä Libyan tuhoamisesta, sekaantumisesta muiden asioihin sekä painostuksesta Uutta-Seelantia kohtaan. Venäjä puhuu lisäksi opportunistisesta interventiosta, kolonialistisista tavoista ja maailman rauhaan jättämisestä luoden täten selvää viholliskuvaa Yhdysvaltojen johtamista länsimaista. Venäjä luo myös narratiivia lännestä, joka haluaa puuttua kaikkien asioihin. Venäjä jatkaa narratiivia muiden Venäjä-vastaisuudesta ja siitä, että Venäjä itse käyttäytyy länttä paremmin. Yhdysvallat sen sijaan syyttää Venäjää terrorista Aleppossa sekä siviilien ja lasten tappamisesta ja luo viholliskuvaa sekä narratiivia sotarikoksia tekevästä Venäjästä. Kokouksesta välittyy täten erittäin selvästi maiden heikot välit. Kiina pysyy pitkälti diplomaattisena ja melko neutraalina kokouksen ajan. Kiinan puheenvuorossa on kuitenkin jälleen nähtävissä sen asemoituminen Venäjän kanssa samoille linjoille, sillä Kiina osoittaa pettymystään Venäjän päätöslauselmaehdotuksen kaatumisesta, jota se piti sisällöltään parempana. Suurvaltakilpailu näkyy voimakkaampana Venäjän ja Yhdysvaltojen välillä kuin Kiinan ja Yhdysvaltojen välillä.

Neutraalimpi hengähdysvetki turvallisuusneuvostossa (kokous 7798, 31.10.2016)

Lokakuun kahden kokouksen välillä tilanne Aleppossa ja Idlibissä oli jälleen pahentunut ja iskuja oli kohdistettu erityisesti kouluihin sekä siviileihin. Myös Venäjän suurlähetystö Damaskoksessa oli joutunut iskun kohteeksi ja isku oli tuomittu turvallisuusneuvostossa muutamaa päivää ennen äänestystä (UN News 2016f). Lokakuun toinen kokous oli huomattavasti kohteliaampi ja turvallisuusneuvosto pystyi hyväksymään yksimielisesti päätöslauselman 2314 *Joint Investigative Mechanism* (JIM) -tutkintaelimen mandaatin pidennyksestä. Tämä heijasteli kenties koko ajan pahentuvaa tilannetta Syyriassa ja iskuja, jotka olivat kohdistuneet Venäjää kohtaan.

Kokouksessa Kiinan puheenvuoro on jälleen neutraali ja keskittyy poliittiseen ratkaisuun sekä suvereeniuden kunnioittamiseen (S/PV.7798, 5). Yhdysvaltain retoriikka kokouksessa on myös melko neutraalia ja edustaja Michele J. Sison valitsee retorisenä taktiikkana tunteisiin vetoamisen kertomalla lasten kärsimyksestä kemiallisten aseiden käytön seurauksena

(mt., 2–3). Puheenvuorossa tulee esille pieni huomautus Venäjää kohtaan, kun hän toteaa, että hallinto on iskujen takana. Hän kysyy sitten, miksi turvallisuusneuvosto ei haluaisi tietää kuka näitä aseita käyttää (mt., 3). Venäjä on toisissa Syyriaan liittyvissä kokouksissa kieltänyt voimakkaasti hallinnon osallisuuden kemiallisten aseiden käytössä. Venäjän puheenvuoro alkaa positiivisella sävyllä, kun edustaja Tsurkin kiittää päätöslauselmaehdotuksen tekijöitä heidän asemansa ymmärtämisestä (mt., 3). Hänen negatiivisin kommenttinsa on, että JIM ei ole lelu, jolla kritisoidaan Syyrian hallintoa (mt., 3). Tällä hän kritisoinee Yhdysvaltoja hallinnon syyllistämisestä iskujen suhteen.

Kokonaisuudessaan kokous on melko sopuisa, vaikka sisältääkin lievää sanailua Yhdysvaltojen ja Venäjän välillä. Kokous osoittaa lisäksi hyvin, että vaikka samassa kuussa pidetty aiempi kokous oli erittäin riitaisa, pystyy turvallisuusneuvosto toipumaan tästä hyvin ja tekemään päätöksiä yhdessä. Puheenvuorot ovat tässä kokouksessa selvästi neutraalimpia, eivätkä maata esitä suoria syytöksiä toisiaan kohtaan.

Tyyntä ennen myrskyä (kokous 7815, 17.11.2016)

Seuraavassa äänestyksessä turvallisuusneuvosto hyväksyi jälleen yksimielisesti JIM-mandattin pidennyksen päätöslauselmalla 2319. Kokousta ennen turvallisuusneuvostoa ja maailmaa oli jälleen varoitettu tilanteen vakavuudesta (*UN News* 2016a).

Kiinan retoriikka on neutraalia ja keskittyy jälleen suvereeniuden kunnioittamiseen ja toivoon turvallisuusneuvoston yhtenäisyyden jatkumisesta (S/PV.7815, 5). Yhdysvaltojen retoriikka on alkuun positiivisista, sillä edustaja Samantha Power kiittää kaikkia mandaatin jatkosta ja kiittää eritoten Venäjää siitä, että neuvotteluja jatkettiin riittävän pitkään (mt., 2). Hän huomauttaa kuitenkin, että Venäjän osallistuminen sotaan vuonna 2015 mahdollisti hallinnolle edun taisteluissa (mt., 3), mutta Yhdysvallat ei tässä tuo esille sotatoimien hintaa siviileille toisin kuin toisissa kokouksissa. Retoriikassa on täten selvästi lievempi sävy.

Venäjän retoriikka kokouksessa on myös melko neutraalia, joskin edustaja Vladimir Saffronkov toteaa, että on surullista kuulla Syyrian hallituksen vastaisia lausuntoja ja Yhdysvaltain suoria syytöksiä hallitusta kohtaan (mt., 4). Pääsääntöisesti hän keskittyy puheessaan terrorismiin ja puhuu siitä, kuinka Venäjä on kahden vuoden ajan yrittänyt kääntää huomion todisteisiin terroristien käyttämistä kemiallisista aseista (mt., 4). Hän sanoo, että Venäjä on yrittänyt kannustaa toimiin, mutta surullisesti heidän yrityksensä on estetty ja tulos on nyt nähtävillä (mt., 4), viitaten todennäköisesti iskuihin, joista Yhdysvallat syyttää hallintoa. Hänen puheestaan saa kuvan, että Venäjä on yrittänyt varoittaa uhasta, mutta estelyiden takia terroristit ovat päässeet käyttämään aseita Syyriassa. Vaikkei hän suoraan länttä mainitsekaan, viittaa puhe todennäköisesti länsimaihin, eritoten Yhdysvaltoihin luoden näin epäsuoran syytöksen, että kemiallisia aseita on saatettu käyttää länsimaiden toimien takia.

Pääsääntöisesti kokouksen sävy on melko säyseä, vaikka vastakkainasettelu eritoten Venäjän ja Yhdysvaltain välillä onkin nähtävillä. Kaikkien kolmen valtion retoriikka asettuu enemmän neutraalin spektrille, sisältäen jopa positiiviseen retoriikkaan sopivat kiitokset Yhdysvalloilta Venäjälle, mutta sekä Yhdysvallat että Venäjä esittävät pieniä huomautuksia toisiaan kohtaan. Analyysi tästä ja edellisestä kokouksesta osoittaa, että retoriikka on huomattavasti neutraalimpaa niissä kokouksissa, joissa on hyväksytty päätöslauselma.

Negatiivista retoriikkaa kaikilta (kokous 7825, 5.12.2016)

Joulukuun 5. päivä pidetty turvallisuusneuvoston kokous oli riitaisampi ja retoriikan sävy negatiivisempaa päätöslauselmaehdotuksen kaatuessa, kun Kiina, Venäjä ja Venezuela äänestivät sitä vastaan Angolan äänestäessä tyhjää. Päätöslauselmaehdotuksella pyrittiin luomaan viikon mittainen tulitauko, joka olisi sallinut humanitaarisen avunannon Aleppossa (*UN News* 2016d).

Venäjän edustaja Tšurkin aloittaa väittämällä, että päätöslauselmaehdotusta ei olisi edes saanut tuoda äänestykseen, sillä se lähetettiin alle vuorokausi sitten, mikä on sääntöjen vastaista (S/PV.7825, 2). Hän sanoo myös suoraan ennen äänestystä, että Venäjä aikoo äänestää sitä vastaan (mt., 2). Tässä kokouksessa Venäjä jälleen syyttää länsimaisia pysyviä jäseniä painostuksesta toteamalla, että päätöslauselmaehdotuksen sponsorit joutuivat näiden jäsenien säälimättömän painostuksen alle (mt., 2). Hän jatkaa lisäksi länttä syyttäen, että provosointia tapahtuu niin turvallisuusneuvostossa kuin Syyriassa (mt., 2).

Yhdysvaltojen ja Venäjän välit ovat kokouksessa kireät niiden syytellessä toisiaan siitä, ovatko ne olleet lähellä sopua vai eivät. Yhdysvallat väittää, että Venäjä sanoo valheellisesti olleensa lähellä sopimusta Yhdysvaltojen kanssa (mt., 3). Venäjä sen sijaan toteaa, että kyseinen lausunto heikentää työtä, jota ulkoministerit John Kerry ja Sergei Lavrov ovat tehneet, ja on valitettavaa, että sopimuksia saadaan aikaan ja sitten kerrotaan, ettei sopimusta olekaan (mt., 3). Yhdysvallat syyttää Venäjää lisäksi tyhjistä lupauksista ja siviilien tappamisesta (mt., 3) Venäjän vaatiessa, että Yhdysvallat kantaisi vastuuta (mt., 3). Edustaja Tšurkin sanoo avoimesti myös, ettei maiden välillä ole yhtenäisyyttä (mt., 3).

Tässä kokouksessa myös Kiina saa osansa Yhdysvaltain kritiikistä. Yhdysvaltain edustaja sanoo, että käsiensä heilautuksella Venäjä, Kiina ja Venezuela osoittivat, etteivät ne halua kärsimyksen itäisessä Aleppossa loppuvan (mt., 10). Hän toteaa, että Venäjä jatkaa mieluummin ihmisten tappamista liittolaisensa al-Assadin kanssa ja historia tulee muistamaan, että nämä kolme maata estivät turvallisuusneuvostoa toimimasta (mt., 10–11).

Kiinan edustaja Liu Jieyi vaikuttaa asettuvan Venäjän puolelle Yhdysvaltain ja Venäjän välisessä sopimusväittelyssä toteamalla, että Venäjä ja Yhdysvallat ovat tehneet diplomaattisia ponnisteluja (mt., 8). Puheenvuoron alkupuoli on jälleen melko neutraali ja diplomaattinen, mutta kokouksen aikana eritoten Iso-Britannia puhuu Kiinaa vastaan saaden Kiinan reagoimaan ensimmäisiä kertoja voimakkaammin. Edustaja Liu Jieyi muun muassa kysyy, mikä oikeus Iso-Britannialla on väärentää muiden maiden kantoja (mt., 8). Kiina kääntyy kokouksessa myös Yhdysvaltoja vastaan käyttämällä Venäjälle tyypillistä taktiikkaa ja narratiivia syyttämällä Yhdysvaltoja Lähi-idän tilanteesta ja kysymällä, kuinka tilanne Syyriassa sai alkunsa ja kuinka Lähi-idän ongelmat ovat päätyneet tähän pisteeseen (mt., 13). Kiina vastaa yksinkertaisesti, että historian kirjat ovat tästä hyvin selviä (mt., 13). Yhdysvallat vastaa syytökseen toteamalla, että Syyrian konflikti alkoi protesteista al-Assadia vastaan ja että syytökset Yhdysvaltoja kohtaan tässä asiassa ovat absurdeja (mt., 4).

Kyseisessä kokouksessa Venäjä hyökkää suoraan Yhdysvaltain edustajaa kohtaan sanomalla, että on valitettavaa, että tämä on ”niin aggressiivinen” ja ”yrittää kieltää ulkoministeri Kerryn aloitteen. Toivon, että ulkoministeri Kerry löytää voimaa jatkaa tätä aloitetta, koska se

voi johtaa ratkaisuun” (mt., 13). Lausunto on mielenkiintoinen, sillä edustaja Tšurkin näyttää lyövän kiilaa amerikkalaisten itsensä välille ja saa tilanteen vaikuttamaan siltä, että Venäjä haluaa löytää yhteisen ratkaisun ulkoministeri Kerryn kanssa samalla, kun amerikkalainen YK-delegaatio on tätä vastaan.

Tämäkin veto-oikeuden käytön sisältänyt kokous on hyvin riitaisa ja näyttää, että myös Kiina saattaa käyttää negatiivisempaa retoriikkaa, kun sitä vastaan on esitetty syytöksiä. Kaikkien kolmen retoriikan voidaan siis nähdä olevan negatiivista, vaikka Kiinan retoriikka on yhä neutraalimpaa kuin kahden muun. Venäjä jatkaa narratiiviaan lännestä ja eritoten Yhdysvalloista vihollisena, joka painostaa muita tekemään haluamansa ja provosoi turvallisuusneuvostossa sekä Syyriassa. Lisäksi Venäjä hyökkää tässä kokouksessa suoraan Yhdysvaltojen edustajaa vastaan. Yhdysvallat sen sijaan syyttää paitsi Venäjää tyhjästä lupauksista, myös sekä Kiinaa että Venäjää siitä, etteivät ne halua kärsimyksen loppuvan. Yhdysvallat luo myös itse näin viholliskuvaa. Puheenvuoro on kuitenkin huomattavasti negatiivisempi Venäjää kuin Kiinaa kohtaan jatkaen näin voimakkaampaa vastakkainasettelua Venäjän suhteen. Kiina asettuu kokouksessa jälleen Venäjän taakse ja tekee tällä kertaa avoimen syytöksen Yhdysvaltoja kohtaan Lähi-idän tilanteen aloittamisesta. Kokouksessa on nähtävillä aiempaa selvemmin Kiinan kylmenevä asenne Yhdysvaltoja kohtaan.

Liennytyks vaikean vuoden päätteeksi (kokous 7855, 31.12.2016)

Vuoden 2016 viimeisessä kokouksessa turvallisuusneuvosto hyväksyi yksimielisesti päätöslauselman 2336 koskien tulitauon sopimista. Ennen kokousta turvallisuusneuvostoa ja maailmaa oli varoitettu lähes katastrofaalisesta humanitaarisesta tilanteesta Syyriassa (*UN News* 2016b). Kenties tilanteen vakavuuden huomioituaan Syyrian hallinto ja oppositio olivat solmineet tulitauon muutama päivä ennen kokousta (*UN News* 2016g). Hyväksytyt päätöslauselma tukee tätä edistämällä Venäjän ja Turkin toimia poliittisen prosessin aloittamiseksi.

Kokouksen retoriikka kolmen suurvallan kesken on melko hyväntahtoista puheenvuorojen ollessa lyhyitä ja pintapuolisia. Yhdysvallat toteaa lyhyesti, että se toivottaa tervetulleiksi Venäjän ja Turkin toimet Syyriassa (S/PV.7855, 2). Edustaja Sison sanoo, että he pystyvät tukemaan päätöslauselmaa, vaikka ovatkin huolissaan siitä, etteivät kaikki tiedot olleet saatavilla (mt., 2). Koska päätöslauselmaa ei hylätty, vaikuttaa sitä, että sen sisältö sekä kenties myös turvallisuusneuvoston yhtenäisyys merkitsivät Yhdysvalloille tällä kertaa enemmän.

Kiinan puheenvuoro kokouksessa on erittäin neutraali sen puhuessa lähinnä sille tärkeistä asioista kuten suvereeniudesta, itsenäisyydestä, alueellisesta koskemattomuudesta sekä poliittisesta ratkaisusta, jota se mainitsee itsensä edistäneen aktiivisesti (mt., 6), korostaen näin omaa rooliaan.

Venäjän edustaja Tšurkinin retoriikka on aluksi positiivista hänen kiittäessään kaikkia (mt., 7). Sävy vaihtuu kuitenkin hieman syyttävämmäksi, joskaan ei riitaiseksi, hänen ottaessaan esille, kuinka ulkoministeri Lavrovin ja ulkoministeri Kerryn väliset tapaamiset ”johtivat aina sopimukseen, jotka valitettavasti jäivät toteutumatta” (mt., 8). Näin hän jatkaa joulukuun alussa käytyä keskustelua, jossa Yhdysvallat väitti, että sopimuksia ei ollut Venäjän sanoessa, että niitä oli. Hän huomauttaa lisäksi, että mikäli jotkut turvallisuusneuvoston jäsenet eivät voi tai halua tukea Venäjän ja Turkin ponnisteluja, tulisi näiden olla monimutkaistamatta

asioita (mt., 8). Lausunto on todennäköisesti osoitettu erityisesti Yhdysvalloille ja muille läntisille pysyville jäsenille, varsinkin kun Venäjä puhuu siitä, etteivät toiset maat voisi tukea sitä. Venäjä on aiemminkin väittänyt Yhdysvaltojen ja muiden länsimaiden pakottavan muita turvallisuusneuvoston jäseniä toimimaan haluamallaan tavalla ja syyttänyt näiden olevan Venäjä-vastaisia. Edustaja Tšurkin jatkaa, että kyseisten jäsenien ei pitäisi toistella vakiintuneita kliseitä, joilla ei saavuteta mitään (mt., 8), viitaten todennäköisesti lännen esittämiin Venäjän ja Syyrian hallinnon vastaisiin lausuntoihin.

Vuosi 2016 oli turvallisuusneuvostossa vaikea vuosi, sillä monien kokousten retoriikka oli negatiivista ja riitaisaa. Yksimielisten kokousten retoriikka on selvästi neutraalimpaa kuin niiden kokousten, joissa päätöslauselmaehdotus ei mennyt läpi, mutta näissäkin kokouksissa oli havaittavissa kireyttä maiden välillä, vaikeivat syytökset kenties olekaan niin suorita ja rajuja.

Yhdysvaltojen ja Venäjän sovintoyritys (kokous 8817, 9.7.2021)

Vuonna 2021, kymmenen vuotta sisällissodan alkamisen jälkeen, turvallisuusneuvosto koontui äänestämään Syyriasta vain kerran. Vuoden 2016 jälkeen Syyriassa on nähty lukuisia neuvotteluyrityksiä esimerkiksi Venäjän, Turkin ja Iranin kesken Astanassa vuonna 2017. Kemialliset iskut jatkuivat vuosina 2017 ja 2018 johtaen vuonna 2018 Yhdysvaltojen, Iso-Britannian ja Ranskan ilmaiskuihin. Vuosien 2018 ja 2019 aikana Yhdysvallat aloitti vetäytymisen Syyriasta katsottuaan Isin tulleeeksi päihitetyn. Maaliskuussa 2020 solmittu tulitauko on pitkälti pitänyt ja vuoteen 2021 tultaessa al-Assadin hallinnon asema oli jälleen vakiintunut, vaikka konflikti jatkuu (Loft ym. 2022).

Turvallisuusneuvosto hyväksyi kokouksessa yksimielisesti päätöslauselman 2585 avun koordinoimisesta ja jakamisesta. Kokousta ennen lukuisat toimijat olivat vaatineet, että avunantoreittien tulisi pysyä auki (*UN News* 2021a; b).

Verrattuna vuoteen 2016 retoriikka on huomattavasti neutraalimpaa ja jopa positiivista Yhdysvaltojen ja Venäjän välillä. Yhdysvallat nimittäin puhuu siitä, kuinka amerikkalaiset ja venäläiset tekivät yhdessä työtä saadakseen aikaan humanitaarista apua koskevan aloitteen, mikä osoittaa, että yhteistyö on mahdollista (S/PV.8817, 2). Omassa puheenvuorossaan Venäjä osoittaa kiitollisuutta amerikkalaisille kollegoilleen ja toteaa, että he todistavat parhailaan historiallista hetkeä, sillä Venäjä ja Yhdysvallat ovat ensi kertaa onnistuneet pääsemään yhteisymmärrykseen ja vielä kirjoittamaan päätöslauselmaehdotuksen, jota kaikki tukevat (mt., 3). Venäjä luo näin erittäin positiivista sävyä toivoessaan, että päätöslauselma on käännekohta. Kokouksen soraäänänenä toimii tällä kertaa Kiina, joka huomauttaa, että hyväksytyssä päätöslauselmaehdotuksessa oli vielä paljon paranneltavaa (mt., 4). Tämä on kenties merkki siitä, että Yhdysvaltojen ja Kiinan väliset suhteet ovat lähteneet kiristymään 2020-luvulle tultaessa. Kiinan retoriikassa välittyy tässä kokouksessa myös oman roolin korostus, sillä se kertoo toimittaneensa apua Syyriaan jo pitkään (mt., 4).

Vuoden 2021 ainoa kokous on neutraalimpi ja jopa positiivisempi kuin vuosien 2011 ja 2016 kokoukset. Kokouksessa on mahdollisesti havaittavissa nousevaa vastakkainasettelua Kiinan osalta, mikä kertoo 2020-luvun haasteista suurvaltapolitiikassa ja Kiinan ja Yhdysvaltojen haastavista suhteista. Kokouksen retoriikan perusteella voisi nähdä Yhdysvaltojen ja

Venäjän välisten suhteiden kehittyneen, mutta tätä johtopäätöstä ei voi vetää yhden kokouksen pohjalta. Kokouksessa on yksimielisesti hyväksytty päätöslauselma, mikä todennäköisesti johtaa positiivisempaan kielenkäyttöön niin kuin olemme aiemmissa kokouksissa nähneet. Positiivisempaa retoriikkaa voi lisäksi selittää se, että Yhdysvallat ja Venäjä yrittivät vuonna 2021 parantaa suhteitaan ja sopivat Genevessä kesäkuussa diplomaattisista toimista sekä kahdenvälisestä strategisesta vakautta koskevasta vuoropuhelusta (Biden 2021). Nämä toimet eivät kuitenkaan kantaneet kauas ja suhteet romahtivat viimeistään helmikuussa 2022.

Päätelmät

Pöytäkirjojen analyysi osoittaa, että suurvaltojen kireät välit näkyvät turvallisuusneuvoston keskusteluissa. Eritoten Venäjän ja Yhdysvaltojen väliset keskustelut ovat toisinaan erittäin riitaisia, ja Venäjä osoittikin vuonna 2016 melko avointa vihamielisyyttä länsimaita kohtaan. Suurvaltakilpailun tutkiminen retoriikan kautta osoittaa, että kilpailu näkyy myös retoriikassa ja narratiiveissa. Retoriikka maiden välillä oli pitkälti negatiivista ja siinä korostui retoriikan ja narratiivien osalta syyllistäminen. Venäjä syyllisti Yhdysvaltoja laajasti Lähi-idän tilanteesta, vastakkainasettelusta sekä painostuksesta, kun taas Yhdysvallat rakensi narratiivia Venäjästä suuren kärsimyksen aiheuttajana. Avoimen vihamielisyyden lisäksi maat keskustelivat kuitenkin myös neutraalisti ja jopa positiivisesti, joten liennetystä oli nähtävissä erityisesti yksimielisissä äänestyksissä. Vaikka suurvaltakilpailu vaikuttaa taustalla, pystyvät maat toimimaan yhdessä ja keskustelemaan neutraalimmin.

Venäjän retoriikassa ja narratiiveissa vahvimpana elementtinä on länsimaiden ja Yhdysvaltojen syyllistäminen. Maa tuo kokouksissa usein esille erinäisiä syytöksiä vallanvaihdon tavoittelusta, Venäjä-vastaisuudesta, sekaantumisesta suvereenien maiden asioihin sekä tilanteen aloittamisesta Syyriassa. Venäjä haastaa aktiivisesti länsijohtoista liberaalia järjestelmää ja luo narratiivia lännestä, eritoten Yhdysvalloista, muiden maiden vihollisena. Venäjä esittää lisäksi useampaan otteeseen syytöksiä siitä, että muita turvallisuusneuvoston jäseniä on painostettu toimimaan tietyllä tavalla. Yleissävynä kokousten retoriikan voidaan Venäjän osalta todeta olevan negatiivista lukuun ottamatta muutamaa kokousta, jossa päästiin yksimielisiin päätöksiin. Näissäkin puheenvuoroissa on kuitenkin yksittäisiä negatiivisia elementtejä.

Sama negatiivisuus sävyttää Yhdysvaltojenkin retoriikkaa, jossa syytökset ovat myös yleisiä. Yhdysvallat syyttää näiden kokousten aikana Venäjää useampaan otteeseen siviilien tappamisesta ja al-Assadin tukemisesta luoden narratiivia Venäjästä syyllisenä Syyrian ahdinkoon. Syytökset ulottuvat lisäksi toisinaan myös Kiinaan, kuten Yhdysvaltojen todetessa, että äänestyksestä voidaan todeta, ettei tukevat ihmisoikeuksia. Suurvaltakilpailun asetelmat ovat täten selvästi nähtävillä Yhdysvaltojen ja Venäjän välillä. Tutkitut yksimieliset kokoukset kuitenkin osoittavat, että Venäjä ja Yhdysvallat pystyvät keskustelemaan myös neutraalimmin ja osoittamaan kiitosta toisilleen. Yleistettynä voitaisiinkin todeta, että yksimielisten kokousten retoriikka on huomattavasti neutraalimpaa kuin kokousten, jossa veto-oikeutta on käytetty.

Vaikka suurvaltakilpailu on kiihtymässä Kiinan ja Yhdysvaltojen välillä, ei tämä näy selvästi kokousretoriikassa. Ainoa poikkeus on vuoden 2021 kokous, joskin Kiina ei avoimesti kritisoisi ketään vaan toteaa, että päätöslauselmaehdotus ei ollut vielä sen mielestä riittävän hyvä.

Tämä ei niin selvä kilpailu Yhdysvaltojen ja Kiinan välillä tukee kuitenkin havaintoa siitä, että Venäjä on Kiinaa aggressiivisempi vastustaja, mikä näkyy myös tutkituissa keskusteluissa.

Kiinan retoriikka on selvästi diplomaattisinta ja neutraaleinta. Maan asettuminen samoille linjoille Venäjän kanssa on kuitenkin havaittavissa. Kiina reagoi vain harvoin sitä kohtaan esitettyihin syytöksiin elleivät ne kohdistu aivan suoraan sitä vastaan ja rajuin termein. Vastaukset syytöksiin ovat kuitenkin pehmeämpiä ja diplomaattisimpia kuin muiden. Kiinan retoriikassa korostuu kahta muuta enemmän tärkeiden arvojen ja normien esille tuonti (ks. Vuori 2022). Kiina tuo nimittäin lähes jokaisessa kokouksessa esille suvereeniuden, alueellisen koskemattomuuden sekä poliittisen ratkaisun ja korostaa YK:n roolia, mikä tukee väitettä siitä, että maa haluaa toimia YK:n kautta. Se korostaa lisäksi usein omia toimiaan kertomalla, kuinka se on toiminut rakentavasti neuvotteluissa.

Suurvaltakilpailun asetelmat ovat havaittavissa jossakin määrin tutkituissa pöytäkirjoissa ja niiden retoriikassa. Yksimielisissä kokouksissa retoriikka on neutraalimpaa, mutta toisinaan niissäkin nähdään syytelyä ja haastamista. Nähtävillä on erityisesti, kuinka Venäjä haastaa Yhdysvaltoja ja hakee johtajuutta suhteessa tähän haastamalla sen roolia maailmassa. Myös Kiina haastaa Yhdysvaltojen johtajuutta, mutta ei niin selvästi, ja osoittaa samalla asettuvansa Venäjän kanssa samoille linjoille. Johtopäätöksenä voidaan todeta, että suurvaltakilpailu on näkyvillä turvallisuusneuvostossa samoin kuin länsimaat vastaan autoritaariset maat -asetelma.

Turvallisuusneuvosto ei kuitenkaan ole suurvaltakilpailun lamauttama vaan pystyy yhä tekemään päätöksiä yhdessä. Näiden kokousten neutraalimpi retoriikka heijastelee todennäköisesti sitä, että maat haluavat osoittaa ainakin jossain määrin kiitosta toisilleen siitä, että yhteistyöhön on pystytty, eivätkä ne siksi avoimesti hyökkää muita kohtaan. Päätöksentekokyky ei ole heikentynyt vuoden 2022 jälkeen huolimatta Venäjän hyökkäyksestä Ukrainaan (Vainio 2022). Tämä osoittaa, että negatiivisesta retoriikasta, suurvaltakilpailusta ja heikenevästä maailmanpoliittisesta tilanteesta huolimatta suurvaltojen intresseissä on yhä kokoontua yhteen päättämään turvallisuutta koskevista asioista. Tämä vastaa tutkimuksen taustalla vaikuttaneen neoliberaalin institutionalismin esittämää näkökulmaa. Vaikka suurvaltakilpailu kiihtyy ja maat puhuvat toisilleen negatiivisesti, on niiden silti kannattavaa kokoontua yhteen turvallisuusneuvostoon päättämään kansainvälisestä rauhasta ja turvallisuudesta. Näin ne voivat pyrkiä vaikuttamaan maailman tilanteeseen ja ennen kaikkea omiin intresseihinsä. Päätöksenteko rajoittuu kuitenkin yhä voimakkaammin asioihin, joista maat voivat olla yksimielisiä, kuten konflikteihin, joissa niillä ei ole selviä intressejä. Nähtäväksi jää, miten turvallisuusneuvoston toimintakyky muuttuu tulevina vuosina. Tällä hetkellä se on yhä jokseenkin toimintakykyinen alusta suurvalloille eikä sille nykyhetkellä löydy korvaajaa.

Lähteet

- Bekkevold, Jo Inge (2018): "China, Russia and the great power contest in the Middle East". Teoksessa: J. I. Bekkevold & B. Lo (toim.) *Sino-Russian Relations in the 21st Century*. Lontoo: Palgrave Macmillan, 141–166.
- Biden, Joe (2021): Remarks by President Biden in Press Conference, 16.6.2021. <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/speeches-remarks/2021/06/16/remarks-by-president-biden-in-press-conference-4/>, 23.4.2023.

- Brands, Hal (2022): "America's war for global order is a marathon". *Foreign Policy Magazine*, 25.2.2022. <https://foreignpolicy.com/2022/01/25/americas-war-for-global-order-is-a-marathon/>, 1.2.2023.
- CBS (2017): "Former U.S. ambassador talks Russia tensions, calls Syrian president 'a thug'". *CBS*, 28.6.2017. <https://www.cbsnews.com/video/former-us-ambassador-talks-russia-tensions-calls-syrian-president-a-thug/>, 31.5.2023.
- CNN (2022): "2011 Libya civil war fast facts". *CNN*, 28.3.2022. <https://edition.cnn.com/2013/09/20/world/libya-civil-war-fast-facts/index.html>, 9.2.2023.
- Dag Hammarskjöld Library (päiväämätön): UN Security Council Meetings & Outcomes Tables. <https://research.un.org/en/docs/sc/quick>, 2.2.2023.
- Doucet, Lyse (2015): "New confidence in Damascus as Russian strikes turn the tide". *BBC*, 16.12.2015. <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-35108994>, 14.2.2023.
- Gaub, Florence (2018): "Russia's non-war on Daesh". Teoksessa: N. Popescu & S. Secrieru (toim.) *Russia's return to the Middle East: Building sandcastles?* Pariisi: European Union Institute for Security Studies, 57–64.
- Gowan, Richard (2018): *Minimum order. The role of the Security Council in an era of major power competition*. New York: Centre for Policy Research at United Nations University, <http://collections.unu.edu/eserv/UNU:6677/UNU-Minimum-Order-FINAL.pdf>, 22.4.2023.
- Hadano, Takamitsu (2018): "Collective security, peaceful change, and UN Security Council reform: Reframing the debate". *Journal of International Organization Studies*, 9(2), 43–58.
- Hosli, Madeleine O. & Thomas Dörfler (2019): "Why is change so slow? Assessing prospect for United Nations Security Council reform". *Journal of Economic Policy Reform*, 22(1), 35–50.
- Keohane, Robert (1984): *After hegemony: Cooperation and discord in the world political economy*. Princeton: Princeton University Press.
- Kuusisto, Riikka (1996): "Sodan retoriikasta. Persianlahden ja Bosnian konfliktit läntisten suurvaltajohtajien lausunnoissa". Teoksessa: K. Palonen & H. Summa (toim.) *Pelkkää retoriikkaa. Tutkimuksen ja politiikan retoriikat*. Tampere: Vastapaino, 267–291.
- Käkönen, Jyrki (2022): "Ukrainan sota ja maailmanjärjestys". *Kosmopolis*, 52(4), 64–79.
- Loft, Philip, Georgina Sturge & Esme Kirk-Wade (2022): *The Syrian civil war: Timeline and statistics*. Lontoo: House of Common Library. <https://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/CBP-9381/CBP-9381.pdf>, 24.4.2023.
- Mukerji, Asoke Kumar (2019): "Reforms: A must to make the UN relevant today". *Indian Foreign Affairs Journal*, 14(4), 319–327.
- Murthy, C. S. R. (2018): "United Nations and the Arab Spring: Role in Libya, Syria, and Yemen". *Contemporary Review of the Middle East*, 5(2), 116–136.
- Nwani, Chijioke Emmanuel (2019): The United Nations permanent security members: A case for replacement or expansion. <https://acikarsiv.aydin.edu.tr/handle/11547/5270>, 21.4.2023.
- Putin, Vladimir (2007): Speech at the Munich Security Conference 2007. <http://en.kremlin.ru/events/president/transcripts/copy/24034>, 19.1.2023.
- Rank, Hugh (1980): "Analyzing political rhetoric". *The English Journal*, 69(9), 38–43.
- Seppä, Tarja (2022): "YK ja siviilien suojeleminen Ukrainassa". *Kosmopolis*, 52(4), 25–44.
- Sinkkonen, Ville, Veera Laine & Matti Puranen (2023): "Kohti kilpailevien järjestysten tragediaa? Yhdysvaltojen, Kiinan ja Venäjän visiot maailmasta kiihtyvän suurvaltakilpailun aikakaudella". *Kosmopolis*, 53(2), 7–32.
- S/PV.6627 (2011): YK:n turvallisuusneuvoston 6627. kokous. <https://www.securitycouncilreport.org/un-documents/document/golan-heights-s-pv-6627.php>, 25.5.2023.
- S/PV.7634 (2016): YK:n turvallisuusneuvoston 7634. kokous. <https://www.securitycouncilreport.org/un-documents/document/spv7634-1.php>, 25.5.2023.

- S/PV.7785 (2016): YK:n turvallisuusneuvoston 7785. kokous. <https://www.securitycouncilreport.org/un-documents/document/spv7785.php>, 25.5.2023.
- S/PV.7798 (2016): YK:n turvallisuusneuvoston 7798. kokous. <https://daccess-ods.un.org/tmp/1972833.87184143.html>, 25.5.2023.
- S/PV.7815 (2016): YK:n turvallisuusneuvoston 7815. kokous. <https://www.securitycouncilreport.org/un-documents/document/spv7815.php>, 25.5.2023.
- S/PV.7825 (2016): YK:n turvallisuusneuvoston 7825. kokous. <https://www.securitycouncilreport.org/un-documents/document/spv7825.php>, 25.5.2023.
- S/PV.7855 (2016): YK:n turvallisuusneuvoston 7855. kokous. <https://daccess-ods.un.org/tmp/9413997.53093719.html>, 25.5.2023.
- S/PV.8817 (2021): YK:n turvallisuusneuvoston 8817. kokous. <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N21/184/35/PDF/N2118435.pdf?OpenElement>, 25.5.2023.
- S/RES/1973 (2011): YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselma 1973. <https://www.un.org/securitycouncil/s/res/1973-%282011%29>, 25.5.2023.
- Trenin, Dmitri (2014): *The Ukraine crisis and the resumption of great-power rivalry*. Moskova: Carnegie Moscow Center. https://carnegieendowment.org/files/ukraine_great_power_rivalry2014.pdf, 19.4.2023.
- UN Human Rights Office (2022): "UN Human Rights Office estimates more than 306,000 civilians were killed over 10 years in Syria conflict", 28.6.2022. <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2022/06/un-human-rights-office-estimates-more-306000-civilians-were-killed-over-10>, 20.2.2023.
- United Nations Security Council (päiväämätön): What is the Security Council? <https://www.un.org/securitycouncil/content/what-security-council>, 30.1.2023.
- UN News* (2011): "Top UN officials renew call on Syria to end crackdown on protesters". *UN News*, 27.9.2011. <https://news.un.org/en/story/2011/09/389432>, 22.5.2023.
- UN News* (2016a): "Aleppo aid plan 'must be approved soon to avoid catastrophe'". *UN News*, 10.11.2016. <https://news.un.org/en/audio/2016/11/619392>, 22.5.2023.
- UN News* (2016b): "At Security Council, UN humanitarian official flags 'catastrophic' situation in Syria despite eastern Aleppo evacuations". *UN News*, 23.12.2016. <https://news.un.org/en/story/2016/12/548502-security-council-un-humanitarian-official-flags-catastrophic-situation-syria>, 22.5.2023.
- UN News* (2016c): "Ban welcomes cessation of hostilities pact in Syria as 'signal of hope,' condemns bombings". *UN News*, 22.2.2016. <https://news.un.org/en/story/2016/02/522812>, 22.5.2023.
- UN News* (2016d): "Security Council fails to adopt resolution calling for ceasefire in Aleppo". *UN News*, 5.12.2016. <https://news.un.org/en/story/2016/12/547002-security-council-fails-adopt-resolution-calling-ceasefire-aleppo>, 22.5.2023.
- UN News* (2016e): "Security Council fails to adopt resolutions on ending violence in war-torn Syria's eastern Aleppo". *UN News*, 8.10.2016. <https://news.un.org/en/story/2016/10/542262>, 22.5.2023.
- UN News* (2016f): "Syria: Security Council strongly condemns attacks against schools and shelling of Russian Embassy". *UN News*, 29.10.2016. <https://news.un.org/en/story/2016/10/544142>, 22.5.2023.
- UN News* (2016g): "Syria: UN envoy welcomes new ceasefire between Government and opposition groups". *UN News*, 29.12.2016. <https://news.un.org/en/story/2016/12/548652>, 22.5.2023.
- UN News* (2021a): "Syria's last cross-border aid lifeline must stay open, insist UN humanitarians". *UN News*, 25.6.2021. <https://news.un.org/en/story/2021/06/1094782>, 22.5.2023.
- UN News* (2021b): "UN officials appeal for extension of lifesaving cross-border aid operations into Syria". *UN News*, 23.6.2021. <https://news.un.org/en/story/2021/06/1094572>, 22.5.2023.
- Vainio, Kaarina (2022): "Globaali etelä kyllästyi lännen tekopyhyyteen – maailmanjärjestyksen valtaa jaetaan uudelleen". *Ulkopolitiikka*, 7.12.2022. <https://ulkopolitiikka.fi/lehti/4-2022/globaali-etela-kyllasty-lannen-tekopyhyyteen-maailmanjarjestyksen-muuttuessa-valtaa-jaetaan-udelleen/>, 20.2.2023.

- Von Einsiedel, Sebastian, David M. Malone & Bruno Stagno Ugarte (2015): *The UN Security Council in an age of great power rivalry*. Tokio: United Nations University Working Paper Series 4.
- Vuori, Juha A. (2022): "Kylmän sodan mentaliteetti: Kiinan makroturvallistamiskurssi Ukrainan sodan kontekstissa". *Kosmopolis*, 52(4), 45–63.
- Waldie, Paul (2013). "Putin sides with 'thugs,' PM says as G8 splits over Syrian conflict". *The Globe and Mail*, 16.6.2013. <https://www.theglobeandmail.com/news/politics/harper-bashes-putins-support-of-syrian-regime/article12594964/>
- The White House (2017): *National Security Strategy of the United States of America*. <https://trumpwhitehouse.archives.gov/wp-content/uploads/2017/12/NSS-Final-12-18-2017-0905.pdf>, 23.4.2023.

Great Power Rivalry between China, Russia, and the United States – An Analysis of UN Security Council Discussions on the Syrian Civil War in 2011, 2016, and 2021

Since the 2010s, great power rivalry has returned to international relations and world politics. The growing tension in relations between China, Russia, and the United States demonstrates that the rivalry cannot be expected to disappear in the near future. This article gives an insight into the rhetoric of the three states in the UN Security Council's discussions with regards to the Syrian civil war. The article focuses on the years 2011, 2016, and 2021 to understand how the three states communicate and how the great power rivalry is present in these discussions. The rhetoric is negative especially between the United States and Russia. Moreover, there is evidence of tension between the United States and China. Hence, great power rivalry is visible in the rhetoric of the three countries in the United Nations Security Council meetings.

Keywords: great power rivalry, rhetorical analysis, UN Security Council

Ukrainan sodan vaikutukset, konfliktit ja kehitys globaalissa Etelässä

Zahra Edalati¹, Violeta Gutiérrez-Zamora², Bonn Juego³, Gutu Wayessa⁴ & Tiina Seppälä⁵

Johdanto

Tämä teksti pohjautuu Kehitystutkimuksen päivillä Helsingissä 16.–17.2.2023 järjestettyyn paneelikeskusteluun. Suomen Kehitystutkimuksen seuran vuosittain järjestämän kansainvälisen konferenssin teemana oli tänä vuonna konfliktit, kehitys ja rauha. Se kokosi yli sata opiskelijaa, tutkijaa, asiantuntijaa ja käytännön toimijaa eri puolilta maailmaa keskustelemaan näistä ajankohtaisista ja tärkeistä aiheista. Paneelikeskustelussa pohdittiin Ukrainan sodan vaikutuksia sekä konfliktien ja kehityksen yhteenkietoutumista globaalissa Etelässä. Tarkoituksena oli analysoida kriittisesti euro- ja länsikeskeistä keskustelua ja tarjota siihen laajempaa näkökulmaa. Panelistit olivat tutkijanuran eri vaiheita edustavia tutkijoita, joilla on syvällistä ymmärrystä ja asiantuntemusta erilaisista maantieteellisistä ja kulttuurisista konteksteista, mukaan lukien Aasia, Afrikka, Lähi-itä ja Lätinalainen Amerikka. Esitämme neljän panelistin ja paneelin puheenjohtajan välillä käydyin keskustelun kysymys–vastaus-muodossa. Alun perin englannin kielellä käyty keskustelu on käännetty suomeksi.

Esittelisitkö itsesi ja kertoisit, miten paneelin teema liittyy tutkimukseesi?

GUTU WAYESSA: Olen väitellyt tohtoriksi Helsingin yliopistosta pääaineenani globaali kehitystutkimus. Tällä hetkellä työskentelen sosiologian yliopistotutkijana Helsingin yliopiston Yhteiskuntatieteellisessä tiedekunnassa. Aiemmin olen toiminut Luxemburgin ja Helsingin yliopistoissa tutkijatohtorina sekä globaalien kehitystutkimuksen yliopistonlehtorina Helsingin yliopistossa.

Paneelin teema on minulle tärkeä kahdesta syystä. Ensimmäinen liittyy omaan työhöni ja tutkimusintresseihini. Tutkimuksessani keskityn poliittiseen ekologiaan, väestön pakko-siirtojen ja uudelleensijoittamisen poliittiseen talouteen, maakaappauksiin, ympäristö-yhteiskunnalliseen oikeudenmukaisuuteen, maaseutujen elinkeinoin ja marginalisaation eri muotoihin. Aiheet liittyvät valtion ja kansalaisyhteiskunnan välisiin suhteisiin sekä ihmisen ja luonnon väliseen vuorovaikutukseen. Koska niihin usein kytkeytyy suoraa tai epäsuoraa väkivaltaa ja konflikteja, ne vaikuttavat kehityksen mahdollisuuksiin ja tulevaisuudennäkymiin monin eri tavoin. Niin kutsutun ”kehityksen” ongelmallinen ja epätasainen jakautuminen voi edistää ja ylläpitää konflikteja. Kehityksen aiheuttamat konfliktit saattavat ilmetä joko raken-

1 YTM, väitöskirjatutkija, Tampereen yliopisto, <zahra.edalati@tuni.fi>

2 YTT, tutkijatohtori, Luonnonvarakeskus, <violeta.gutierrez.zamora@luke.fi>

3 PhD, yliopistonopettaja, Jyväskylän yliopisto, <bonn.juego@jyu.fi>

4 PhD, yliopistotutkija, Helsingin yliopisto, <gutu.wayessa@helsinki.fi>

5 YTT, dosentti, yliopistonlehtori, Lapin yliopisto, <tiina.seppala@ulapland.fi>

teellisenä tai fyysisenä väkivaltana. Sodat ja väkivaltaiset konfliktit ovat kehitystutkimuksen keskiössä sen vuoksi, että niillä on kehityksen näkökulmasta hyvin monenlaisia vaikutuksia. Viime syksynä opetin Helsingin yliopistossa kurssin, joka käsitteli konfliktien ja kehityksen suhdetta, mikä on niin ikään relevantti teema tämän konferenssin kannalta.

Toinen syy liittyy henkilökohtaisiin yhteyksiini ja huolenaiheisiin. Olen kotoisin Etiopiasta, jossa valtion väkivallalla ja sisällissodilla on pitkä historia. Viime vuosina monet konfliktit ovat voimistuneet ja pahentuneet. Vaikka valtion muodostamiseen liittyvää brutaalia historiaa ei voi sinänsä pitää poikkeuksellisena, syvälle juurtunut asioiden kieltämisen poliittinen kulttuuri ja Etiopian valtion häikäilemätön tuhoamis- ja sortopolitiikka tekevät siitä ainutlaatuisen. Maata vaivaavat pitkään jatkuneet jännitteet ja ongelmat, joita ei tunnusteta. Jatkuvasti kasvavalla epävarmuudella on moniulotteisia alueellisia vaikutuksia. Kerron joitakin esimerkkejä Etiopiassa käynnissä olevista konflikteista kolmannen kysymyksen yhteydessä.

BONN JUEGO: Lainatakseni feminististä sanontaa ”henkilökohtainen on poliittista”, pidän tärkeänä tunnistaa oman paikantuneisuuteni, eletyn elämän ja sosiaalistumisen vaikutuksen maailmankatsomukseeni sekä näkemyksiini sodasta, mukaan lukien suhtautumiseni Natoon. Tällä hetkellä Ukrainan sodasta ja Suomen Nato-jäsenyydestä käytävä julkinen keskustelu on ongelmallista, koska sitä hallitsee manikealainen mentaliteetti – dualistinen käsitys hyvän kamppailusta pahaa vastaan.

Kaksi itselleni tärkeää maata ovat geopolitiittisesti haastavassa tilanteessa: Suomi (EU–Nato vs. Venäjän suhde Ukrainaan) ja Filippiinit (Yhdysvallat vs. Kiinan suhde Taiwaniiin). Itse opiskelin ja valmistuin syyskuun 2001 terroristi-iskujen ja niin kutsutun terrorisminvas-taisen sodan aikoihin Kaakkois-Aasiassa. Osallistuin Irakin sotaa ja muita vastaavia sotilaal-lisia interventiota vastustavien rauhanliikkeiden toimintaan.

Urani alkuvaiheessa työskentelin Filippiinien kongressin oikeudellisella osastolla, jossa keskityimme rauhan ja kehityksen kysymyksiin muslimienemmistöisellä Mindanaon alueel-la. Toimistomme toimivaltaan kuuluvassa Etelä-Filippiinien maakunnassa pahamaineinen Abu Sayyaf -ryhmittymä harjoitti tuolloin jatkuvaa terroria. Sen raportoitiin olevan yhtey-dessä Al Qaidaan ja Jemaah Islamiyaahiin.

Asuessani ja työskennellessäni tutkijana Tallinnassa vuonna 2006 minulle oli eräänlainen kulttuurishokki huomata, ettei Yhdysvaltojen presidentti George W. Bushin vierailu Virossa saanut aikaan minkäänlaisia mielenilmauksia, toisin kuin monissa muissa maissa, joissa olin vierailut. Silloin ymmärsin Baltian maiden hallitusten ja kansalaisten enemmistön ihailevan kaikkea mikä liittyy Yhdysvaltoihin, Natoon ja kapitalismiin ja inhoavan kaikkea Venäjään ja neuvostohistoriaan liittyvää.

Vuosina 2006–2007 opiskelin Naton sponsoroimissa koulutusinstituutioissa ja osallistuin turvallisuus- ja kehitysteemoihin keskittyvään toimintaan Saksassa, Espanjassa ja Sveitsis-sä. Lähes kaikki opiskelukaverini siirtyivät houkutteleville turvallisuuteen liittyville aloille, mutta itse jatkoin kehitystutkimuksen opintoja. Naton legitimitteettikriisin aikoihin vuonna 2006 osallistuin turvallisuusasioita käsittelevään konferenssiin Lucernessa, jossa eräs Naton taloustieteilijä sanoi: ”Miksi me olemme huolestuneita turvallisuuden tarjonnasta? Meidän

tulisi olla huolissamme turvallisuuden kysynnästä”. Ymmärrän tämän niin, että turvallisuus-toimijoiden intresseissä on ylläpitää ja luoda lisää kysyntää turvallisuuteen liittyvälle liiketoiminnalle ja ammattikunnalle.

German Council on Foreign Relations julkaisi yhden ensimmäisistä tutkimusartikkeleistani otsikolla ”Securitization against Democratization” vuonna 2008. Artikkelissa väitin, että 9/11 oli vauhdittanut turvallisuus-kehitys-arkkitehtuurin amerikkalaistumista Kaakkois-Aasiassa. Turvallisuustavoitteiden militarisoituminen jätti varjoonsa historiallisesti sensitiiviset rauhan ratkaisut ja mekanismit heikentäen myös demokratian ja kehityksen perusperiaatteita (Juego 2008).

Työskennellessäni väitöskirjatutkijana Tanskassa vuosina 2011–2012 panin merkille, että samaan aikaan kun tanskalaisten yliopistojen rahoitukseen ja tutkijoiden työsuhteisiin kohdistui suuria leikkauksia, Tanskan uutisoitiin hankkivan kalliita hollantilaisia ohjuksia voidakseen osallistua Nato-johtoiseen sotilasoperaatioon Muammar Gaddafin vallasta syöksemiseksi Libyassa. Tällöin arvelin, että jopa pitkään alalla työskennelleiden kehitystutkimuksen professorien urat olivat uhattuina. Rahaa ei löytynyt yliopistojen pelastamiseen tai rauhantutkimukseen, mutta aseisiin ja sotaan kylläkin.

Kun sen jälkeen työskentelin tutkijatohtorina Suomessa, tapasin Euroopan vuoden 2015 pakolaiskriisin seurauksena monia turvapaikanhakijoita niin omissa yhteisöissäni kuin kaduilla, junissa ja joukkoliikenteessä matkustaessani eri puolilla Eurooppaa. Lähi-idän ja Pohjois-Afrikan maista vääränlaisen kehityspolitiikan ja valloitusotien vuoksi paenneet ihmiset ovat osa historiallista jatkumoa, josta vastuussa ovat Eurooppa ja Yhdysvallat.

Pyrkimys aitoon kuuntelemiseen ja ymmärtämiseen voisi toimia vastavoimana sotaan liittyvälle uhkailulle, joka ilmentää epävarmuutta ja voi johtaa konfliktien pitkittymiseen.

VIOLETA GUTIÉRRES-ZAMORA: Olen kiitollinen järjestäjille kutsusta osallistua tähän paneeliin. Luultavasti minua pyydettiin osallistumaan sen vuoksi, että tutkin väitöskirjassani alueellisten konfliktien kytkeytymistä erilaisten yhteisöjen harjoittamaan metsänhoitoon Oaxassa, Meksikossa (Gutiérrez-Zamora 2023). Tutkimukseni yhtenä tavoitteena oli ymmärtää, miten monin eri tavoin väkivalta voi ilmetä (Gutiérrez-Zamora & Hernández Estrada 2020; Gutiérrez-Zamora 2021). Toisaalta kutsu tähän paneeliin saattaa liittyä myös paikantuneisuuteeni Suomeen muualta muuttaneena tutkijana. Kun saavuin Meksikosta ensimmäisen kerran Suomeen, huomasin pian erään yhtäläisyyden näiden kahden hyvin erilaisen maan välillä. Niillä molemmilla oli ongelmallinen suhde naapurivaltioonsa – Meksikon tapauksessa Yhdysvaltoihin, Suomella puolestaan Venäjään. Näissä ongelmallisissa suhteissa naapurimaihin on kyse yhteisten rajojen lisäksi jaetusta historiasta, affekteista, perheistä ja tulevaisuudesta. Sekä Meksikossa että Suomessa asutaan sellaisten valtioiden naapureina, joiden johtajilla on ollut imperialistisia tavoitteita kautta historian. Meitä on uhkailtu ja olemme olleet erilaisten interventioiden kohteina. Kontribuutioni paneeliin on reflektoida nykytilannetta tästä näkökulmasta. Haluan lisäksi muistuttaa, että niin Yhdysvalloilla, Venäjällä kuin Euroopalla on merkittävä rooli koloniaalisessa vallankäytössä.

ZAHRA EDALATI: Kiitän kutsusta tähän kiinnostavaan paneeliin ja mahdollisuudesta keskustella upeiden tutkijakollegoiden kanssa. Itse tutkin solidaarisuuden vaikutuksia ylijärjaisissa naisliikkeissä. Keskityn erityisesti naisten oikeuksia ajavaan aktivismiin kotimaassani Iranissa.

Vielä eilen mietin, etten ehkä ole kovinkaan relevantti tämän paneelin aihepiirin näkökulmasta. Sitten mieleni muuttui. Miksi? Voin selittää: Ensinnäkin olen relevantti, koska kotimaani Iran on Irakin ja Afganistanin naapurimaa. Ne molemmat ovat joutuneet ulkomaiden ja Yhdysvaltojen sotilaallisten interventioiden kohteiksi. Siinä missä kyseisiä interventioita on oikeutettu demokratialla ja ihmisoikeuksilla, tällä hetkellä Euroopan sisäistä konfliktia tarkastellaan hyvin erilaisesta näkökulmasta. Euroopan mantereella käytävä sota määritellään rikokseksi ihmisyyttä vastaan – mikä on totta – mutta herättää kysymyksen, miksi se käsitellistetään niin eri tavalla kuin kaksi toisella mantereella vastikään käytyä sotaa.

Kun pohdin tämän paneelin osallistujia ja sen otsikkoa, myös toinen asia tulee mieleen. Vaikka olemme kotoisin eri maanosista, meidät sijoitetaan silti samaan laatikkoon – kategoriaan nimeltä ”globaali Etelä”. Katson, kuten monet muutkin tutkijat, että globaalin kehityksen käytännöt ja sanasto pohjautuvat rasismille ja kolonialismille. Ne rakentavat valheellisia hierarkioita valtioiden välille, pitävät joidenkin elämää arvokkaampana kuin toisten ja antavat mahdollisuuden joillekin ryhmille hyväksikäyttää, riistää ja alistaa toisia. Käsitteen ”globaali Etelä” kautta maita luokitellaan niiden vaurauden, inhimillisen kapasiteetin ja taitojen perusteella matalampiin ja korkeampiin luokkiin. Tällaisia kategorisointeja tulisi mielestäni välttää. Tämän paneelin osallistujat voidaan kuitenkin sijoittaa yhteen luokkaan: meidän kotimaidemme rajojen rikkomista tulkitaan hyvin eri tavalla verrattuna siihen, mitä nyt tapahtuu Euroopan sisällä.

Miten kommentoisit Ukrainan sotaa oman alueesi tai niin kutsutun globaalin Etelän näkökulmasta?

GUTU WAYESSA: Maailman eri alueet ovat yhä riippuvaisempia toisistaan, ja sen vuoksi eri paikoissa tapahtuvilla konflikteilla on yhä laajempia seurauksia. Vaikka Ukrainan sota kytkeytyy tiiviisti Eurooppaan, Euroopan unioniin ja Yhdysvaltoihin, on sitä tarkasteltava myös laajemmassa globaalin turvallisuuden ja rauhan viitekehyksessä.

Ukrainan sodassa on mitä suuremmissa määrin kyse huomiosta ja sen puutteesta. Siihen on kohdistunut huomattavasti enemmän kansainvälistä huomiota kuin globaalin Etelän konflikteihin. Ukrainan sodan alkaminen myös vähensi kiinnostusta globaalissa Etelässä käytäviä sotia kohtaan. En tarkoita, etteikö tuhoisan Ukrainan sodan pitäisi herättää kiinnostusta, mutta sen saaman huomion laajuus herättää monia kysymyksiä. Mitkä muut sodat, erityisesti globaalissa Etelässä, ovat saaneet yhtä paljon huomiota? Usein sodissa tapahtuu kansainvälisesti tunnustettuja hirmutekoja kuten kansanmurhia, sotarikoksia ja rikoksia ihmisyyttä vastaan. Onko näillä kansainvälisillä rikoksilla samanlaisia seuraamuksia kaikilla maailman alueilla? Kiinnitetäänkö niihin yhtä paljon huomiota globaalissa Pohjoisessa kuin globaalissa Etelässä? Kun puhutaan rikoksista *ihmisyyttä* vastaan, taustaoletuksena on yleensä *universaali* ihmisuus. Vaikka sitä voikin pitää käsitteen ideaalisena määrittelytapana, väitän Ukrainan sodan osoittavan, että on olemassa ”ihmisyyksiä” (monikossa) ja ”ihmisyyttä” (yksikössä). Sil-

lä, että tietynlaisiin sotiin tai väkivaltaan keskitytään enemmän kuin toisiin – mitä tapahtuu myös globaalissa Etelässä – on laajempia vaikutuksia, ja niihin täytyy löytää ratkaisuja.

Toinen Ukrainan sodan seuraus – johon ei ole kovin paljon kiinnitetty huomiota – on, että se on normalisoitunut sotaa ja väkivaltaa globaalissa Etelässä. En tarkoita tällä ainoastaan kansainvälisiä toimijoita globaalissa Pohjoisessa vaan myös Etelässä. Diktaattorit ja sodanlietsojat ovat käyttäneet Ukrainan sotaa hyväkseen turvautuessaan väkivaltaan poliittisten vaatimusten hiljentämiseksi sen sijaan, että pyrkisivät neuvottelujen ja dialogin kautta poliittisiin ratkaisuihin. Nämä diktaattorit ovat vedonneet Ukrainan sotaan yrittäessään normalisoida sotaa ja väkivaltaa omilla alueillaan.

BONN JUEGO: Pidän läheisyysperiaatetta tärkeänä tekijänä, koska se liittyy konfliktialueen sijaintiin ja turvallisuushkiin. Kun tarkastelee tiedontuotannon paikantuneisuutta, voi huomata, että niin Yhdysvaltojen kuin Euroopan hegemonista asemaa haastetaan. Olen jokseenkin ymmälläni siitä, miksi niin monet ihmiset, joista osa myös tutkijoita ja aktivisteja, ovat muuttaneet suhtautumistaan Natoon ja sotaan. Siihen voi vaikuttaa sodan läheisyys – ja Putin. Ilman Putinia olisi helpompaa vastustaa Natoa ja olla rauhanaktivisti.

Totuuden sanotaan olevan sodan ensimmäinen uhri. Vaikka korostan, että globaalin Etelän romantisoimista tulee välttää, tiedontuotanto on kuitenkin ollut jo hyvin pitkään eurokeskeistä ja perustunut metodologiseen nationalismiin. Tarvitsemme sille vaihtoehdoksi uudenlaista globaalia tai kosmopoliittista eetosta.

VIOLETA GUTIÉRRES-ZAMORA: Palattuani Meksikosta pari päivää sitten aloin pohtia, miten etäisyys ja läheisyys vaikuttavat näkemyksiimme. Meksikossa monet ihmiset kyselivät minulta Ukrainan sodasta, koska se tuntui heistä niin kaukaiselta. On syytä muistaa, että kahden viime vuosisadan aikana pohjoinen naapurimme on jatkuvasti puuttunut Latinalaisen Amerikan asioihin. Populaarissa mielikuvituksessa Venäjä puolestaan liitetään usein Neuvostoliittoon tai kommunismiin. Tämä miellelyhtymä kytkeytyi koronapandemian aikana siihen, että Venäjä lahjoitti rokotteita Meksikoon ja muihin sellaisiin maihin, jotka eivät saaneet niitä Euroopasta tai Yhdysvalloista niiden hamstratessa rokotteita omaan käyttöönsä. Se ilmeni myös Sputnik-rokotteeseen liittyvissä postauksissa ja meemeissä – Venäjää pidetään edelleenkin kommunistisena, sosialistisena valtiona. Sen vuoksi ei olekaan yllättävää, että populaarissa mielikuvituksessa, etenkin vasemmistopiireissä, Putinin propaganda levisi laajalti RTV:n kautta. Tämä saattaa kuulostaa oudolta, mutta sillä on historiallinen taustansa.

Samaan aikaan vaikuttaa siltä, että Ukraina suhtaudutaan myötämielisesti, koska se nähdään sotilaallisen intervention uhrina, kuten Meksikon ulkoasiainsihteerin sanoi tuomitessaan Venäjän hyökkäyksen Ukraina. Kysymys sotilaallisesta liittoutumattomuudesta liittyy myös niin kutsuttuun Estradan doktriiniin. Meksikon hallitus ja alueen muut hallitukset ovat päättäneet pysyä puolueettomina ja olla osallistumatta Venäjän vastaisiin taloudellisiin pakotteisiin Euroopan ja Yhdysvaltojen vaatimuksista ja painostuksesta huolimatta. Meksiko ja Brasilia ovat myös ehdottaneet rauhansopimusta. On tärkeää muistaa, että Estradan doktriinin ansiosta Meksikon oli mahdollista ylläpitää suhteita Kuubaan kylmän sodan aikana.

ZAHRA EDALATI: Haluaisin muotoilla tämän kysymyksen uudelleen ja kysyä sen eri muodossa: Miten kommentoisit tätä sotaa iranilaisena tutkijana, joka asuu Suomessa? Siihen kysymykseen voin vastata, että minun ymmärtääkseni Iranin kansalaisten näkemykset Ukrainan sodasta poikkeavat huomattavasti Iranin hallituksen näkemyksestä. Iranin hallituksella, Venäjällä ja Kiinalla on kullakin oma paikkansa vallitsevassa maailmanjärjestyksessä, josta saamme tietoa median kautta, vaikka länsimaisen median tarjoama tieto onkin monella tapaa vinoutunutta.

Iranilaisena voin sanoa, että kansallisilla tarinoilla ja muistoilla on valtavan suuri vaikutus siihen, miten ilmiöihin reagoidaan. Venäjä/Neuvostoliitto miehitti Irania maailmansotien aikana, eikä venäläisten harjoittama väkivalta tule poistumaan iranilaisten kollektiivisesta muistista siitäkään huolimatta, että näitä muistoja pyritään Iranissa aktiivisesti häivyttämään. Neuvostoliitto on tavalla tai toisella vaikuttanut Iraniin koko sen historian ajan. Kun Venäjä/Neuvostoliitto miehitti Irania maailmansotien aikana, maassa koettiin kaksi suurta nälänhätää. Kaikki nämä historialliset tapahtumat ja kokemukset vaikuttavat niin minun kuin muidenkin iranilaisten käsityksiin Ukrainan sodasta, ja ne eroavat suuresti hallituksen ja instituutioiden virallisista näkemyksistä.

Pidän Ukrainan sotaa maailmanjärjestyksen koetinkivenä suhteessa sotaan ja sitä pakeneviin ihmisiin. Tämä sota tekee globaalia epätasa-arvoa ja epäoikeudenmukaisuutta näkyväksi. Luin jostakin erään saksalaisen poliitikon sanoneen, että Putin ei ymmärtänyt, että hänen toimiessaan samalla tavoin kuin Yhdysvallat teki Irakissa reaktiot olisivat hyvin erilaisia tapauksessa, jossa autoritaarinen imperiumi hyökkää demokraattista Itä-Euroopan valtiota vastaan. Sen vuoksi olen samoilla linjoilla syyrialaisien kanssa, kun he ihmettelevät, miksi maailma ei reagoinut yhtä aktiivisesti silloin, kun venäläiset hävittäjät pommittivat heidän kotejaan ja miksi syyrialaiset pakolaiset eivät saaneet osakseen samanlaista vieraanvaraisuutta.

Voitko kertoa ajankohtaisista konflikteihin ja kehitykseen liittyvistä asioista omalla alueellasi globaalissa Etelässä?

ZAHRA EDALATI: Monet maat ovat erittäin riippuvaisia Venäjän ja Ukrainan viljasta. Iranissa yksi tämän sodan sivuvaikutus on ollut, että ydinaseneuvottelut lännen kanssa ovat kariutuneet täysin. Pakotteet aiheuttavat jatkuvaa kärsimystä iranilaisille. Iranissa tammikuussa 2023 käydyissä ydinaseneuvotteluissa Venäjän neuvottelija Mikhail Ulyanov sanoi, ettei Venäjä voi osallistua sopimuksen täytäntöönpanoon Yhdysvaltojen asettamien pakotteiden vuoksi. Tällaiset diplomaattiset lausunnot tarkoittavat yhtä asiaa iranilaisille: Olemme edelleen pakotteiden alaisia! Kuten iranilainen tutkija Sima Shaksari (2020) on sanonut, monet iranilaiset ovat kuolleet ”oikeutetun tappamisen politiikan” tahallisenä tuloksena. Tämä on totta – kaikki todisteet puhuvat sen puolesta, että vuosia kestäneet kansainväliset sanktiot ovat tuhonneet iranilaisten kaikki normaalin elämän edellytykset.

Länsimaisen imperialismiin uhriksi joutuneiden maiden suhtautumiseen vaikuttavat vahvasti niin taloudelliset kuin historialliset ja poliittiset tekijät. Siksi esimerkiksi Afrikan valtioiden reaktiot Ukrainan sotaan ovat olleet niin erilaisia verrattuna Euroopan maihin.

VIOLETA GUTIÉRRES-ZAMORA: Monet ihmiset Meksikossa ja muualla Latinalaisessa Amerikassa kokevat Ukrainan sodan etäiseksi ilmiöksi, eivät ehkä niinkään inhimillisen kärsimyksen mutta sodan kulun ja sen tapahtumien näkökulmasta. Latinalaisessa Amerikassa on käynnissä monia vakavia sotilaallisia konflikteja, joiden seurauksena ihmisiä katoaa ja yhteisöt kokevat raakaa väkivaltaa niin maaseuduilla kuin kaupungeissa. Kaikki eivät suhtaudu tähän vakavasti, tai he saavat tietonsa Netflixin sarjoista. Ehkä vielä jonakin päivänä Ukrainan sotaakin seurataan samaan tapaan kuin Narcos-sarjaa (toivottavasti ei). Tämä on esimerkki siitä, mitä Sayak Valencia (2018) kutsuu ”Gore-kapitalismiksi”, uusliberalismin synnyttämäksi tuottoisaksi kuoleman bisnekseksi.

On totta, että järjestelmällinen väkivalta Meksikossa, Guatemalassa, El Salvadorissa, Nicaraguassa, Hondurasissa ja Kolumbiassa liittyy vahvasti huumeiden vastaiseen sotaan. Se on kuitenkin kytköksissä myös ekstraktivistiseen teollisuuteen, kuten kaivostoimintaan ja maanviljelyyn, sekä työvoiman hyväksikäyttöön ja prekarisaatioon esimerkiksi hikipajoissa (esp. *maquilas*), joiden perustamista Nafta-sopimus on helpottanut. Kun ekstraktivismia, järjestäytyneitä rikollisuutta ja niin kutsuttua huumeiden vastaista sota tarkastellaan ilmiönä, niiden väliset tiiviit yhteydet käyvät ilmi. Vaikka nämä konfliktit ovat erittäin merkittäviä Latinalaisessa Amerikassa, ei tule myöskään unohtaa niitä poliittisia konflikteja, jotka liittyvät äärioikeistolaisten ja konservatiivisten puolueiden ja hallitusten suosion kasvuun.

BONN JUEGO: Nationalismi on saanut yhä vahvempaa sijaa Aasiassa monien pitkäkestoisten konfliktien voimistumisen myötä. Esimerkiksi Intia on huolissaan siitä, että Yhdysvaltojen ja Euroopan Venäjälle asettamat pakotteet saattavat ajaa sitä yhä tiiviimpään yhteistyöhön Kiinan kanssa. Lisäksi maailma on unohtanut Myanmarin, joka oli aikoinaan kansainvälisen rauhan- ja kehitysyhteisön ”suosikki”. Samaan aikaan kun Yhdysvallat on saattanut suurimman osan ASEAN-maista Kiinan vaikutusvallan piiristä omaansa, Myanmarin sotilaallinen junta on vahvistanut liittolaisuuttaan Venäjän kanssa. Elämme järjestelmässä, jossa imperiumit kilpailevat keskenään samaan tapaan kuin maailmansotien aikana. Etelän valtioiden tulisi reagoida imperialismiin ja nationalismiin kuten Bandungissa vuonna 1955 – tarvitaan anti-imperialistinen ja vastahegemoninen liitto. Dekolonisaatio tulee ymmärtää ”tulemisen prosessina”, ei ainoastaan olemisena. Historiallinen muutos on määrittelemätöntä ja avointa.

GUTU WAYESSA: Afrikan sarven alueella käydään akuutteja taisteluja. Etiopia on yksi Afrikan sarven valtioista, ja kuten mainitsin ensimmäisen kysymyksen yhteydessä, sillä on pitkäaikaista kokemusta valtion väkivallasta ja sisällissodista. Tällä hetkellä kymmenet erilaiset sotilaalliset joukot taistelevat Etiopian hallitusta vastaan. Ajankohtaisina esimerkkeinä voidaan mainita kaksi intensiivistä konfliktialuetta – Tigray ja Oromia. Kaksi vuotta kestäneen, valtavan humanitaarisen kriisin aiheuttaneen Tigrayn sodan katsotaan ”päättäneen” Etiopian hallituksen ja Tigrayn kansan vapautusrintaman TPLF:n (*Tigray People's Liberation Front*) väliseen rauhansopimukseen, joka solmittiin Pretoriassa, Etelä-Afrikassa 2.11.2022. Sotaan sekaantui ulkomaisia toimijoita, kuten Eritrean joukkoja. Marraskuussa 2020 alkaneessa sodassa kuoli satojatuhansia, joidenkin arvioiden mukaan jopa yli miljoona ihmistä. Belgialaisen Ghentin yliopiston tutkijoiden julkaiseman artikkelin mukaan (Green 2022) sotaan

osallistui noin 350 000–500 000 taistelijaa ja sen seurauksena kuoli 600 000 siviiliä. Artikkelin huomauttaa, että samaan aikaan kun kansainvälinen huomio kiinnittyi Putinin johtamaan sotaan Ukrainassa, Tigrayn kriisi oli maailman suurin konflikti. Ihmiset kärsivät nälänhädästä ja joutuivat seksuaalisen väkivallan ja monien muiden vakavien ihmisoikeusloukkausten uhreiksi. Tigrayn jälleenrakentaminen vaatii valtavia ponnisteluja materiaalien ja ei-materiaalien tuhojen korjaamiseksi.

Sota Oromiassa alkoi jo ennen Tigrayn konfliktia, ja se on muuttanut jatkuvasti muotoaan. Etiopian hallituksen ja Oromon vapautusarmeijan OLA:n (*Oromo Liberation Army*) välistä sotaa on käyty jo runsaat neljä vuotta. Samana päivänä, kun Tigrayn rauhansopimus solmittiin, Etiopian hallitus teki lennokki-iskun pieneen Bilan kaupunkiin, jossa vietin osan omasta lapsuudestani. Iskussa kuoli yli 60 siviiliä (Zelalem & Jelani 2022). Viikkoa myöhemmin 9.11.2022 tehdystä lennokki-iskusta Mendin kaupunkiin, jossa olen myös viettänyt osan lapsuudestani, kuoli kymmenittäin siviilejä. Nämä esimerkit osoittavat miten epävaikalla pohjalla rauha ja kehitys Etiopiassa ovat. Hallituksen informaatiosulun vuoksi Oromian alueelta ei ole mahdollista saada tarkkaa tietoa uhrien lukumäärästä, mutta vähintään kymmenien tuhansien siviilien on arvioitu kuolleen neljän viime vuoden aikana. On erittäin huolestuttavaa, että oikeudet poliittiset vaatimukset tukahdutetaan väkivallan avulla – mikä vain kasvattaa sotilaallisten joukkojen ja taistelijoiden määrää – ja että rauhanomaisia ratkaisuja aletaan etsiä vasta mielivaltaisen tuhoamisen jälkeen.

Tällä hetkellä Etiopiaa koettelevat moniulotteiset ja toistensa kanssa risteävät kriisit, joilla on sekä turvallisuuteen ja geopolitiikkaan liittyviä että yhteiskunnallisia ja taloudellisia ilmenemismuotoja. Etiopian on ratkaistava monia haasteita, jotta rauha voidaan saavuttaa ja maan kehittymistä tukea. Niillä alueilla, joilla sota on päättynyt, oikeudenmukaisuuteen ja jälleenrakentamiseen liittyvät haasteet ovat moninaisia – niillä on sekä materiaalisia että ei-materiaalisia (infrastruktuuriin liittyviä, institutionaalisia, yhteiskunnallisia-kulttuurisia ja psykologisia) ulottuvuuksia. Kestävän rauhan rakentamisessa on myös tärkeää ottaa huomioon, että valtion muodostamisen prosessi on edelleen kesken ja se on monella tapaa kiistanalainen.

Etiopian konflikteissa kamppaillaan niin erilaisista historian tulkinnoista, käynnissä olevien konfliktien määrittelyistä kuin tulevaisuuden visioista. Nykyhetken haasteet ja mahdollisuudet ovat kytköksissä historiallisiin ja poliittis-taloudellisiin olosuhteisiin, eikä tulevaisuutta voida rakentaa ottamatta niitä huomioon. Aktiivisena Etiopian politiikan seuraajana väitän, että kestävä rauha ja kehitystä ei ole mahdollista saavuttaa, ellei vakavien konfliktien ratkaisemista priorisoida.

Miten ja miksi suomalaisten tulisi mielestäsi välittää (enemmän) globaalin Etelän konflikteista?

VIOLETA GUTIÉRRES-ZAMORA: Kyse ei ole ainoastaan huomion lisäämisestä. On myös kriittisesti tarkasteltava, millaista tietoa tuotetaan ja välitetään. On huolestuttavaa, että journalistien ammatillisten periaatteiden vastaisesti jotkut mediat levittävät ennakkoluuloja ruokkivaa ja valheellista tietoa, mikä muokkaa asenteita tiettyjä maita ja niiden kansalaisia, erityisesti

maahanmuuttajia, kohtaan. Vinoutunut ja valheellinen tieto vaikuttavat siihen, miten suomalaiset näkevät maailman ja mitä esimerkiksi maahanmuuttajista tai turvapaikanhakijoista ajatellaan. Tietämättömyys ja välinpitämättömyys maailman konflikteista ja niiden syistä voivat johtaa stereotyyppioihin ja ennakkoluuloihin. Tällaisissa tilanteissa meillä tutkijoilla, mutta myös medialla ja toimittajilla on merkittävä rooli – tietoa tulee etsiä monipuolisista lähteistä ja sitä tulee tarkastella monista eri näkökulmista.

ZAHRA EDALATI: Välittää? Nähdäkseni välittäminen voidaan ymmärtää monella eri tavalla. Itselleni se voisi tarkoittaa esimerkiksi sitä, että kotimaatani ei enää määriteltäisi kolonialistisesti. Valitettavan usein välittäminen tarkoittaa jonkinlaista interventiota. Jos sillä tarkoitetaan esimerkiksi erilaisista taustoista tulevien ihmisten ja humanitaaristen näkökulmien huomioimista, siinä tapauksessa arvostan sitä kyllä. Olen erittäin ilahtunut siitä, että Maahanmuuttovirasto (Migri) on päivittänyt afganistanilaisia turvapaikanhakijoita koskevaa ohjeistustaan. Uusien sääntöjen mukaan kaikille afganistanilaisille naisille ja tytöille on myönnettävä pakolaisstatus. Uudessa ohjeistuksessa myös vähemmistöön kuuluvat shiilaiset hazarat otetaan paremmin huomioon. Mielestäni tämä on myönteinen esimerkki välittämisestä. Välittämisen pitäisi lähteä liikkeelle tällaisista muutoksista, sen pitäisi näkyä rajoilla ja siinä, miten Migrin viranomaiset arvioivat hakemuksia.

Tutkijoina me voimme välittää tutkimukseen osallistuvista henkilöistä, ryhmistä ja yhteisöistä. He eivät ole dataa; he ovat ihmisiä. Meidän on oltava hyvin huolellisia sen suhteen, mitä kirjoitamme heistä. Emme ehkä kykene muuttamaan vallitsevia mediadiskursseja ja niiden sävyjä, mutta voimme käyttää valtaa kappaleissa ja lauseissa, joita kirjoitamme päivittäin akateemisissa töissämme.

GUTU WAYESSA: Maailman eri alueet ovat yhä tiiviimmin keskenään kytköksissä, joten globaalilla Etelällä on yhä enemmän merkitystä Suomelle ja suomalaisille. Suomalaisten tulisi olla kiinnostuneita globaalien Etelän konflikteista niin omien kansallisten intressiensä vuoksi kuin ”jaettuun ihmisyyteen” perustuvista moraalisisista, altruistisista syistä. Tällaiseen arvo-maailmaan liittyy vastuu omista ja yhteisistä intresseistä ja se, että sitoudutaan rakentamaan parempaa maailmaa. Toivon, että Suomi ottaisi globaalien Etelän konfliktien ratkaisemisessa aktiivisemmän roolin. Yksi kiireellisimmistä tehtävistä koskee Etiopian hallituksen ja OLA:n välisiä rauhanneuvotteluja. Vaikka Suomi yrittää etsiä ratkaisuja sotivien osapuolten välille osana Euroopan unionia, se voi edistää niitä myös bilateraalisesti globaalien Etelän maiden kanssa.

Rauhantutkija Johan Galtungin mukaan onnistunut rauhanvälittäminen vaatii syvällistä ja laaja-alaista konfliktien ja niiden taustojen ymmärtämistä, oikeutettujen vaatimusten tunnistamista sovittujen kriteerien pohjalta ja niiden pohjalta neuvoteltavaa ratkaisua (UCTV 2010). Suomi voi jatkaa vuoden 2008 Nobelin rauhanpalkinnon saajan, presidentti Martti Ahtisaaren työtä vahvistaessaan rooliaan kestävästä rauhaa, vakautta ja kehitystä rakentavana rauhanvälittäjänä globaalissa Etelässä.

BONN JUEGO: Haluan rohkaista myös suomalaisia kollegoitani ja kehitystutkijoita pohtimaan tätä kysymystä vakavasti omassa työssään. Äärioikeiston, nationalismin ja populismin pit-

kään kestänyt ja lujittunut suosio uhkaa kansainvälisyyden periaatetta kehitys yhteistyössä. Kehitykseen liittyvää kommunikaatiota ei juurikaan harjoiteta nykyisin. Sen tavoitteena ei ole ainoastaan tiedon välittäminen ja tietoisuuden lisääminen kehittyvien maiden kehityskysymysten globaalista luonteesta vaan myös lahjoittajamaiden kansalaisten käyttäytymisen muuttaminen niin, että ne tukisivat globaalin vastuun, historiallisen oikeudenmukaisuuden ja solidaarisuuden toteutumista.

Meidän tulee myös kannustaa opiskelijoitamme kyseenalaistamaan nationalismia ja sisäänpäin käpertymistä. Heitä tulee rohkaista solidaarisuuteen niin identiteettipolitiikkaan pohjautuvia uusia yhteiskunnallisia liikkeitä kuin vanhempia liikkeitä, kuten työväenliikettä ja rauhanliikettä, kohtaan.

Lähteet

- Green, Mark A. (2022): "Ukraine understandably in focus, but Ethiopia's Tigray conflict is world's largest". *Stubborn Things, A Blog of the Wilson Center*, 22.10.2022. <https://www.wilsoncenter.org/blog-post/ukraine-understandably-focus-ethiopias-tigray-conflict-worlds-largest>, 27.4.2023.
- Gutiérrez-Zamora, Violeta (2021): "The coloniality of neoliberal biopolitics: Mainstreaming gender in community forestry in Oaxaca, Mexico". *Geoforum*, 126, 139–149.
- Gutiérrez-Zamora, Violeta (2023): *Interweaving environmentalities in the heart of mountains: Community forestry in the Sierra Sur of Oaxaca, Mexico*. Väitöskirja. Joensuu: Itä-Suomen yliopisto.
- Gutiérrez-Zamora, Violeta & Mara Hernández Estrada (2020): "Responsibilization and state territorialization: Governing socio-territorial conflicts in community forestry in Mexico". *Forest Policy and Economics*, 116, 102188. DOI: 10.1016/j.forpol.2020.102188.
- Juego, Bonn (2008): "Securitization against democratization: War on terrorism, authoritarian liberalism, and neo-liberalism in post-9/11 Southeast Asia". Teoksessa: K. Brockmann, H. B. Hauck & S. Reigeluth (toim.) *From conflict to regional stability: Linking security and development*. Berliini: German Council on Foreign Relations, 71–81.
- Shakhsari, Sima (2020): *Politics of rightful killing: Civil society, gender, and sexuality in Weblogistan*. Durham: Duke University Press.
- UCTV (2010): *Breaking the cycle of violent conflict with Johan Galtung*. YouTube-video. University of California Television. <https://www.youtube.com/watch?v=16YiLqftppo>, 27.4.2023.
- Valencia, Sayak (2018): *Gore capitalism*. South Pasadena: Semiotext.
- Wayessa, Gutu (2021): "State building and development in Ethiopia: From 'developmental state' to 'prosperity' model". *Northeast African Studies*, 21(2), 83–116.
- Wayessa, Gutu (2022): "Environmental (in)justices of land leases in Ethiopia: Premises, promises, and lived realities". *World Development Perspectives*, 28. DOI: 10.1016/j.wdp.2022.100464.
- Zelalem, Zecharias & Bileh Jelan (2022): "Evidence of drone strikes inside civilian areas in Ethiopia". *New Lines Magazine*, 26.10.2022. <https://newlinesmag.com/reportage/evidence-of-drone-strikes-against-civilian-areas-in-ethiopia/>, 27.4.2023.

Suomen ulkopoliittinen muutos moniulotteisen ulkopoliitiikan viitekehyksen valossa

Vilho Harle¹

Suomen ulkopoliitiikan muutoksesta puhutaan yleensä varsin kapea-alaisena ”linjakysymyksenä”. Tunnetuimmat ulkopoliittikkaa luonnehtivat termit ovat ’Paasikiven linja’ ja myöhemmin ’Paasikiven-Kekkonen linja’. Puhetavan ytimessä on ollut Suomen puolueettomuuspolitiikka ja liittoutumattomuus. Tähän ”linjoista” puhumiseen on sisältynyt paljon erilaisia asioita, joita kuitenkin ei yleensä ole tarkemmin mainittu tai käsitelty. Varsinkin poliittisessa arkipuheessa linjaan viittaaminen on katsottu riittäväksi ja tarkempi erittely tarpeettomaksi. Sama kapea-alaisuus koskee myös keskustelua ulkopoliitiikan muutoksesta silloinkin, kun puhetapa on näennäisesti monisyisempi.

Jatkosodan jälkeen ulkopoliitiikan keskeiseksi kohteeksi muodostui itäsuhteiden hoitaminen ystävyyden ja luottamuksen mukaisesti. Linja määriteltiin pysyttäytymiseksi suurvaltojen eturistiriitojen ulkopuolella. Sittemmin linjakysymys keskittyi puolueettomuuspolitiikan vaalimiseen, minkä tilalle alkoi kehittyä 1990-luvun aikana muita puhetapoja. Presidentti Tarja Halonen alkoi puhua liittoutumattomuudesta. Omalla kaudellaan presidentti Sauli Niinistö astui siitä ison askeleen eteenpäin puhumalla vakauserityksestä, joka salli puolustuspoliittisen yhteistyön ja kumppanuuden pohjoismaiden, Euroopan unionin (EU) ja myös Naton/Yhdysvaltojen kanssa.

Pysyttäytyminen suurvaltojen eturistiriitojen ulkopuolella oli nimensä mukaisesti väline välttää sekaantumisen suurvaltojen eturistiriitoihin sekä ottaa etäisyyttä kylmän sodan vastakkainasetteluun. Puolueettomuuspolitiikan tavoitteena oli mahdollistaa puolueettomuus sodan aikana; pääpaino kuitenkin oli kansainvälisen rauhantilan lujittamisessa sodan mahdollisuutta vähentämällä. Liittoutumattomuuspolitiikan sodanaikaisesta tavoitteesta on vaikea sanoa luotettavasti mitään, koska puheessa asia jäi ratkaistavaksi ”tarvittaessa” (esim. Nato-optiona). Vakauserityksen tehtävänä puolestaan oli rauhanaikainen ”kumppanuus” ja yhteistyö (esim. sotaharjoitukset ja isäntämaasopimus), joka antoi lujan perustan liittoutumiselle sodan aikana ja rakensi Suomesta houkuttelevaa kumppania sotilaalliseen yhteistyöhön.

Monisyisemmästä puhetavastakin on esimerkkejä. Osmo Apunen (2015) tarkasteli ulkopoliitiikan muutosta loisteliaassa artikkelissaan lähinnä korostamalla sodanjälkeisen ulkopoliitiikan julkisen ja salatun totuuden eroa, eli tunnustamalla Venäjän myötäilyyn perustuneen unenkaltaisen valheellisen rauhantilan keinotekoisuuden. Apusen mukaan siinä ei puhuttu avoimesti neuvostomiehityksen ja sen ylivallan uhkasta (ma., 40, 42). Harjoitettiin vaikenemisen politiikkaa, jossa ”salaviihollisuudesta tuli vaikenemisen politiikan kätkeyty tarkoitusperä [...], jota heikommassa asemassa olevan ei sopinut paljastaa tai edes myöntää” (ma., 52). Apunen oli vahvasti itsekriittinen tunnustaen osuutensa valheeseen perustuvan oppirakennelman yhtenä tekijänä. Samalla artikkeli antoi ymmärtää, että oli koettu oleellinen ja tärkeä

1 YTT, emeritusprofessori, <vilho.harle@gmail.com>

muutos: nyt oli aika ja mahdollisuus puhua rehellisesti ja sen todisteena oli oman ”osallisuuden” tunnustamisen välttämättömyys.

Mika Aaltola (2016) puolestaan päätyi toteamaan, että Paasikiven ja Kekkonen ”nimiin yhdistyvä ulkopoliittikan linja oli todellisuuden raadollisuuden sivuuttavaa epänaturalistista huumaa”. Kuvainnollisesti puhuen Suomi oli ollut koelaatikossa asuva rotta, jota ulkopuolinen ”tutkija” hallitsi antamalla palkintoja ja rangaistuksia (ma., 57). Maan johto oli ”ulkopuolisen toimijuuden agentti” (ma., 59). Muutoksen myötä Suomi-rotta oli kuitenkin hypännyt laatikosta vapaisiin maisemiin: ”Toisin kuin kylmän sodan aikana Suomi on ankkuroinut politiikkansa läntisten instituutioiden yhtenäisyyteen ja eheyteen” (ma., 63).

Tapio Juntunen (2016, 70) osallistui ulkopoliitikasta käytävään keskusteluun nostamalla kokonaisvaltaisesti esille ulkopoliittikan *jatkuvuuden ja muutoksen* välisen suhteen. Juntunen katsoi, että Suomen ulkopoliittikka oli elämässä ”mittavaa muutoksen aikaa” (ma., 70). Hän totesi, että muutoksesta oli puhuttu ”maan kansainvälisen statuksen valossa” suhteuttamalla sitä ”institutionaalisiin kytköksiin sekä liittolaissuhteisiin”. Toisin sanoen muutosta oli tarkasteltu ”kysymyksenä sotilaallisesta liittoutumisesta tai liittoutumattomuudesta”. (Ma., 72.) Juntunen pyrki vapautumaan tästä puhetavasta nostamalla esiin ”ohjelmallisen muutoksen” (ma., 73) ajatuksen, siis ulkopoliittisen tavoitteenasettelun muutoksen. Siitä huolimatta hän pysyi tiukasti järjestelmäkeskeisessä tarkastelussa, ilmaisten sen vain jonkin verran erilaisen sanaston avulla ja myös tuomalla esiin, että tietty jatkuvuus säilyy ”linjamuutoksista” huolimatta.

Näiden tarkastelujen ansioita kiistämättä haluan kohdistaa huomion ulkopoliittikan *kokonaisuuteen*. Pyrin siis hahmottamaan ulkopoliittista muutosta kokonaisvaltaisesti. Teen sen soveltamalla kehittämäni moniulotteisen ulkopoliittikan viitekehystä (Harle 2022), joka perustuu englantilaisen koulukunnan kuuluisaan kolmijaotteluun: ’kansainväliseen järjestelmään’, ’kansainväliseen yhteisöön’ ja ’maailmanyhteisöön’. Kysyn, miten ulkopoliittikan areenoiksi katsottavat kansainvälisen toiminnan kentät (’järjestelmä’, ’yhteisö’ ja ’maailmanyhteisö’) ilmenevät Suomen ulkopoliitikassa ja mitä muutosta kullakin ulottuvuudella ja niiden keskinäisissä suhteissa tapahtuu. Tarkastelu on luonnollisesti suppea ja suuntaa antava, kuten tutkimuspuheenvuoron tyyliin sopii.

Tarkastelutapani ei ole kokonaan uusi. Jos ajatellaan vaikkapa puhetta ulkopoliittisen agendan laajentumisesta, kyllä muutoksesta on puhuttu ”linjapuhetta” kokonaisvaltaisemmin jo kauan. Agendan laajentuminen merkitsee astumista ennen muuta maailmanyhteisön ulottuvuuden mutta myös kansainvälisen yhteisön (sääntöjen, normien ja instituutioiden) suuntaan. Moniulotteinen viitekehys esittää tämän avoimesti ja systemaattisesti tyytymättä pelkkään mainintaan agendan kasvusta.

Tarkastelen aluksi Suomen ulkopoliittikan tähänastista kehitystä ja nykyhetken ulkopoliittikan moniulotteista kokonaiskuvaa. Arvioin sen jälkeen tulevia näkymiä. Lopuksi pohdin koko ulkopoliittikan tutkimuksen kehitysmahdollisuuksia valtiokeskeisen tarkastelun ulkopuolella.

Suomen ulkopoliittikka jatkosodan päättymisestä Ukrainan sotaan

Moniulotteinen ulkopoliittikka on kokonaisuus, jossa kaikki liittyy kaikkeen monimuotoisena prosessina. Näin ollen muutoksen tarkastelu olisi varsin vaativa hanke, varsinkin jos valtion

ulkopolitiikan lisäksi kokonaiskuvaan liitettäisiin myös muut toimijat valtion lisäksi sekä samalla ajantasaistettaisiin muutoinkin tietyt avainkäsitteet kuten 'kansainvälinen', 'ulkopoliittinen' ja myös 'poliittinen'. Siihen ei tässä katsauksessa ole mitään mahdollisuuksia. Jopa valtion ulkopoliitiikan osalta on pakko tyytyä viitteelliseen yleiskuvaan, antamaan käsitys siitä, miten moniulotteisen ulkopoliitiikan idea voisi käsitellä ulkopoliitiikan muutosta.

Ulkopolitiikan tutkimuksen ja myös ulkopoliittisen muutoksen tarkastelu on pääsääntöisesti olettanut, että ulkopoliittikka tapahtuu 'kansainvälisessä järjestelmässä', englantilaisen koulukunnan termein siis kansainvälisen järjestelmän ulottuvuudella. Muutos on silloin rajattu tuon ulottuvuuden keskeisiin turvallisuuspoliittisiin kysymyksiin, eturistiriitoihin ja taisteluun vallasta. Oletus ulkopoliitiikan rajoittumisesta vain 'kansainväliseen järjestelmään' on kuitenkin lähtökohtaisesti väärä. Englantilaisen koulukunnan – ja varsinkin sen alkuperäisen klassisen vaiheen – pluralistisen idean mukaan ei ole aina kovaa voima- ja valtapoliittikkaa (kansainvälisessä järjestelmässä), koska ulkopoliitikassa on pakko ottaa huomioon myös kansainvälisen yhteisön ulottuvuuteen (sääntöihin, normeihin ja instituutioihin) liittyviä elementtejä. Sellaisia ovat olleet esimerkiksi suvereniteetti, sopimukset ja niiden noudattaminen, kansainvälinen oikeus, diplomatia, Yhdistyneet kansakunnat (YK) sekä kaupan ja taloudellisen yhteistyön säännöt (mukaan lukien talousintegraatio). Tämän lisäksi maailmanyhteisössä ulkopoliittikka voi perustua vain kaikkien toimijoiden keskinäiseen ja kattavaan *yhteistyöhön* ihmiskunnan suurten ongelmien ratkaisemiseksi.

Jatkosodan jälkeisinä vuosina keskeisin huomio oli suvereniteetin yhdessä johdannaisessa, puolueettomuudessa/liittoutumisessa. Kansainvälisen järjestelmän lisäksi siis myös kansainvälinen yhteisö oli mukana Suomen ulkopoliitikassa. Kysymys ei ollut vain sotilaallisen uhan ongelmasta ja sodan vaarasta, vaan pikemmin rauhanomaisen kanssakäymisen edistämisestä ja siis kansainvälisen yhteisön vahvistamisesta.

Myös sodanjälkeisten vuosien ja pitkälle myös nykypäivän ulkopoliitiikan tutkimus on nojannut kansainvälisen järjestelmän ja kansainvälisen yhteisön yhtälön kartoittamiseen (ks. esim. Apunen 1977; Tarkka 1977). Sen vuoksi kysymys muutoksesta asemoitui luontevasti tuon yhtälön piirissä tapahtuvaan ulkopoliittisen "linjan" muutokseen, siis nimenomaan yhteisölliseen elementtiin.

Ulkopolitiikan kokonaisuus painottui jatkosodan jälkeen kansainväliseen järjestelmään, mutta korosti enemmän kansainvälisen yhteisön (sopimusperusteisuuden ja yhteistyön) kuin kansainvälisen järjestelmän (sotilaallisen turvallisuuden) ulottuvuutta. Suomi ei liittynyt tai voinut liittyä asevaraiseen turvallisuusrakenteeseen, vaan valitsi tiensä irrottautumalla suurvaltojen eturistiriidoista ja korostamalla kansainvälisen yhteisön tarjoamia yhteistyömahdollisuuksia.

Puolueettomuuspolitiikka sai keskeisen aseman muita instituutioita unohtamatta. Yhteistyö oli johtava teema. Ulkopoliittikkaan harvemmin liitetty maailmanyhteisön ulottuvuudella liikkuva sivistysprojekti sai sekin tärkeän roolin Paasikiven ja Kekkonenkin alkukausien ulkopoliitikassa. Siinä Suomen ensisijainen velvollisuus oli tarjota panoksensa ihmiskunnan sivistykselliseen kehitykseen ("Suomi kansakuntana kansakuntien joukossa"). Kekkonen toisen kauden loppuvaiheissa tämä johti myös kehityskysymysten nousuun ulkopoliittiselle agendalle. Näin tapahtunutta ulkopoliittisen agendan laajentumista alettiin tutkia vakavammin

kuitenkin vasta 1970-luvulla (esim. Tuomi 1976). Myös muihin ihmiskuntapolitiikan kysymyksiin kuten luonnonvarojen riittävyteen, ympäristö- ja ihmisoikeuskysymyksiin alettiin kiinnittää kasvavaa huomiota.

Tämä ulkopoliittisen agendan laajentumiseksi sanottu ilmiö alkoi näkyä myös ulkopoliitiikan tutkimuksessa. Paavo Väyrysen väitöskirja *Kansallinen doktriini ja tulevaisuuden ihmiskuntapolitiikka* (1989; alk. ruotsiksi 1988) kartoitti ja paikallisti tämän kehityksen kokonaistuloksen 1980-luvun loppuvaiheilla. Moniulotteisen viitekehyksen kaikki ulottuvuudet olivat esillä Väyrysen työssä, tosin ilman englantilaisen koulukunnan sanastoa – sitähän ei vielä 1980-luvulla Suomessa käytetty. Kaikkien kolmen ulottuvuuden esilläolo Paavo Väyrysen teoksessa ei ole sinänsä yllättävää. Mikä tahansa kokonaisvaltainen ulkopoliitiikan tarkastelu – jollaista doktriinitutkimus edustaa – tavallaan sisältää ne. Jos esimerkiksi Suomen presidenttien koko ulkopoliittista puheaineistoa tarkastellaan, kolme ulottuvuutta on niissä esillä Kekkonen toisen virkakauden lopusta alkaen nykypäivään saakka (Harle 2023b).

Paavo Väyrysen hahmottamassa doktriinissa keskeisenä avaimena oli kansainvälisen järjestelmän ja kansainvälisen yhteisön kokonaisuus, ja siinä ”linjakysymys” sai entiseen tapaan keskeisen aseman. Hahmottunutta moniulotteista kokonaisuutta piti koossa puolueettomuuspolitiikka, joka voidaan ymmärtää kansainvälisen yhteisön instituutioksi tai suvereniiteetin johdannaiseksi. Näin tulkittuna englantilaisen koulukunnan mukainen kansainvälinen yhteisö tai ainakin yksi sen piirteistä osoittautui doktriinin tärkeimmäksi osaksi, siis *kansainvälistä järjestelmää tärkeämmäksi* elementiksi. Joskin Suomessa luotettiin puolueettomuuspolitiikkaan vielä 1990-luvun aikana, sen rooli alkoi heikentyä. Kuten jo sanottu, alettiin siirtyä liittoutumattomuuspolitiikan tielle samalla, kun kansainvälisen yhteisön ja myös maailmanyhteisön elementit alkoivat korostua suurpoliittisen sotilaallisen vastakkainasettelun heikkenemisen, kylmän sodan päättymisen ja Neuvostoliiton romahduksen myötä.

Tarja Halosen virkakausilla (2000–2012) sekä maailmanpoliittinen kehitys että Suomen ulkopoliitiikka etenivät vahvasti samalla tiellä eteenpäin kansainvälistä yhteisöä ja maailmanyhteisöä vahvistaen. Maailmanpolitiikka kansainvälisessä järjestelmässä eli suvantokautta, jossa toki koettiin häiriöitäkin, mutta kylmä sota ja voimakas vastakkainasettelu olivat poissa. Englantilaisen koulukunnan kolmijaossa kansainvälinen yhteisö oli kehittymässä vahvasti maailmanyhteisön suuntaan, ja jopa kansainvälisen yhteisön ja maailmanyhteisön sulautuminen toisiinsa näytti tiettyssä mielessä sekä toivottavalta että mahdolliselta. Kun kehitys oli kaiken kaikkiaan edennyt koulukunnan ennakoimalla ja toivomalla lineaarisella nousulinjalla kansainvälisestä järjestelmästä kansainväliseen yhteisöön, lopullinen harppaus maailmanyhteisöön näytti olevan toteutumassa. Kansainvälinen järjestelmä ja varsinkin sen sotilaallinen elementti oli puolestaan kadonnut tai ainakin vaikutti olevan katoamassa historiaan.

Tässä ilmapiirissä maailmanyhteisön ongelmakenttä sai luontevasti ja vähemmän yllättävästi pääpainon Halosen ulkopoliitikassa. Samoin kansainvälinen yhteisö sekä englantilaisen koulukunnan teoriakäsitteenä että Halosen korostamana *kaikkien valtioiden (YK) ja kaikkien toimijoiden kokonaisuutena*, siis poikkeuksellisen selkeästi esitettyä toimijakäsitteenä. Haloselle ’kansainvälinen yhteisö’ ei ollut vain abstrakti subjekti, jolla passiivilause saatiin näyttämään aktiivilauseelta, vaan selkeästi rajattu toimija(joukko): poliittisessa arkipuheessa kan-

sainvälinen yhteisö esiintyy yleensä kuviteltuna toimijana, joka tekee erilaisia ”hyviä” asioita. Halonen puhui myös kansainvälisen järjestelmän asioista, mutta ei nähnyt sitä enää uhkien päänäyttämönä Paasikiven ja Kekkonen tapaan. Halonen ei puhunut kansainvälisestä järjestelmästä *erillisenä ulottuvuutena*, vaan muisti siinäkin yhteydessä mainita ja korostaa kansainvälisen yhteisön sääntöpohjaisuutta ja maailmanyhteisön kysymyksiä. Halonen oli pitkälti maailmanyhteisön asialla: ei Suomen etuja vastaan, vaan yhteisten etujen puolesta.

Käynnissä ollut muutos heijastui myös tutkimuskirjallisuuteen. Esimerkiksi Tuomas Forsbergin ja Tapani Vaahtorannan (1993) toimittama teos *Johdatus Suomen ulkopoliitiikkaan: Kylmästä sodasta uuteen maailmanjärjestykseen* toi esille ’järjestelmän’ lisäksi myös ’yhteisöön’ ja ’maailmanyhteisöön’ liittyviä asioita, tosin edelleen ilman koulukunnan sanastoa. Perinteisen järjestelmäkeskeisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan lisäksi ovat esillä kansainvälisen yhteisön alueellinen ilmentymä (Länsi-Euroopan integraatio ja lähialuepolitiikka) ja erityisen kiinnostavana lukuna Harto Hakovirran katsaus Suomen ”globaalipoliitiikkaan” (siis ihmiskuntapolitiikkaan tai maailmanyhteisöön). Joskin ulottuvuudet esiintyvät eri luvuissa ja siten irrallaan toisistaan, ne kuitenkin ilmentävät myös ulkopoliitiikan ”kasvua” kansainvälisestä järjestelmästä kahden muun ulottuvuuden suuntaan. Se tulee esille jo kirjan alaotsikossakin.

Jari Luoto (1997) julkaisi tärkeän ja perusteellisen teoksen Suomen ihmisoikeuspolitiikasta. Joskin kirja on temaattisesti rajattu, se liikkuu kaikilla kolmella ulottuvuudella. Valtion rinnalla nähdään myös muiden toimijoiden – järjestöjen, yksittäisten ihmisten ja myös teollisen tutkimuksen vaikutus. Luoto tarkastelee ulkopoliitiikkaa kansainvälisessä järjestelmässä ja kansainvälisessä yhteisössä ja erityisesti maailmanyhteisössä.

Maailmanpolitiikassa tapahtui kuitenkin käänne takaisin kovaan valtopoliitiikkaan vuosina 2014–2015. Osin jo sitä ennen maailmanpolitiikan varsin ruusuinen kuva alkoi murentua. Suuri peli, ”geopolitiikka”, alkoi näkyä entistä vahvemmin. Jo virkakautensa alkuvaiheissa Sauli Niinistö ylpeili sillä, että Suomi oli osannut huolehtia viisaasti ja muita kaukonäköisemmin sotilaallisesta puolustuskyvystään maailmanpolitiikan realiteetit oikein hahmottaen. Hän alkoi puhua vakaudesta ja vakauspolitiikasta, joka tarkoitti sotilaallista yhteistyötä *yhteisen turvallisuuden* eteen – Pohjoismaiden, *EU:n ja Naton* kanssa. Jo tänä aikana järjestelmäulottuvuus ja asevarainen turvallisuus saivat Niinistön visiossa hallitsevan aseman.

Talvella 2021–2022 maailmanpolitiikka siirtyi kertaheitolla, painokkaasti ja lopullisesti takaisin kansainvälisen järjestelmän ulottuvuudelle. Siellä ulkopoliittisesti uudistunut ja turvallisuudestaan huolehtinut Suomi oli jo valmiina odottamassa sekä muita länsimaita että omia pimeydessä eläneitä mutta salaviihollisuutta hautoneita kansalaisiaan, jotka lopultakin saivat puheoikeuden. Venäjän hyökättyä Ukraina helmikuussa 2022 puhe kansainvälisestä yhteisöstä (”sääntöperustaisuudesta”) muuttui varsin hiljaiseksi tai oikeammin valikoivaksi Venäjän kritiikiksi. Maailmanyhteisön suuret ongelmat ovat jääneet sivuun, ja valtiot (ainakin Suomi) näyttäisivät jättävän tätä kenttää enemmän ei-valtiollisten toimijoiden harrastukseksi. Kukaan ei esitä, miten sekä sääntöpohjaisuutta että maailmanyhteisön kokonaisvaltaista yhteistyötä voitaisiin harjoittaa kahtiajakautuneessa tai muulla tavoin suuralueisiin pirstoutuneessa maailmassa (ks. myös Haukkala 2020).

Sotilaallisen turvallisuuden tiellä elämän loppuun saakka?

Kansainvälisen järjestelmän ja sotilaallisen turvallisuuden teema on saanut ehdottoman yliotteen Suomen ulko- ja turvallisuuspoliittisessa keskustelussa. Se näkyy myös ulko- ja turvallisuuspolitiikan elementtien painoarvojen täydellisenä vallankumouksena. Paavo Väyrysen (1989) hahmottaman doktriinin aikoihin turvallisuuspolitiikka (asevarainen turvallisuus/maanpuolustus) oli alistainen ulkopoliitikalle. Mutta jo kauan ennen kevättä 2022 päävastuu oli siirtynyt turvallisuuspolitiikalle. Joka tapauksessa viimeistään keväällä 2022 ulkopoliitiikka sai alistua turvallisuuspolitiikan käskyläiseksi, juoksupojaksi. Puolustusministerin painoarvo nousi ulkoministerin painoarvoa suuremmaksi. Vuoden 2023 alussa puhuttiin hetken aikaa pääministerin tarvitsemasta *turvallisuuspoliittisesta* neuvonantajasta ja jopa *turpo*-yksiköstä. Hanketta perusteltiin Nato-jäsenyyteen liittyvänä uutena tarpeena, mutta samalla sulkeutui pois tarve *ulkopoliittisen* elementin vahvistamisesta. Termin käyttö oli ehkä vain sattumaa, mutta johdonmukaista aikaisemman kehityksen valossa. Samalla hanke hahmotti tulevaisuutta, jossa koko ulko- ja turvallisuuspolitiikka ajelehtii Nato-kanavassa turvallisuuspoliittiseksi soutajaksi puettuna (ks. myös Kähkö 2023).

Jos Suomen nykyinen ulkopoliitiikka haluttaisiin nähdä kokonaisuutena, on selvää, että ainakaan puolueettomuuspolitiikka ei olisi tuota kokonaisuutta koossa pitävä ja ohjaava liima (vrt. Väyrysen 1989). Turvallisuuspolitiikka on tappanut ulkopoliitiikan. Nyt turvallisuuspoliittinen doktriini vyöryy hyökyaaltona eteenpäin ja kaiken yli. Siinä doktriinissa kansainvälinen järjestelmä ja asevarainen turvallisuus hallitsevat kaikkea – samaan tapaan kuin puolueettomuus ulkopoliittisessa doktriinissa teki. Kaikkea ulkopoliittista tekemistä arvioidaan sen valossa, miten toiminnan katsotaan edistävän Suomen sotilaallista turvallisuutta. Samalla YK sekundäärisenä (oikeastaan primäärisenä) instituutiona on korvautunut Natolla, koska EU:n ja Naton yhteys on nyt entistä vahvempi myös turvallisuuspolitiikassa. Voidaan siis sanoa, että Natosta ja samalla myös EU:sta on tullut ylivoimaisesti tärkein primäärisen instituution kaltainen instituutio Suomen ulkopoliitikassa, jopa suvereniteetin instituution korvaaja.

Tulevaisuutta on vielä vaikeampi ennustaa kuin nykyisyyttä, menneisyyttä sentään voidaan hallita ja uudelleenkirjoittaa aina tarpeen mukaan. Ratkaisevaa tietenkin on, miten maailmanpolitiikka kehittyy tulevina vuosikymmeninä. Paluuta entiseen ei varmuudella ole, voimasuhteet ovat muuttumassa ja jo ratkaisevasti muuttuneet. Venäjä on menettänyt suurvallta-asemansa ja suljettu pois ”kansainvälisestä yhteisöstä”. Venäjä on ennenkin romahtanut, mutta noussut sitten taas nopeastikin uudelleen maailmanäyttämölle. Nyt sen paluu on hyvin epätodennäköistä vuosikymmeniin.

Suuraluepoliittisesti muutosta varmasti pohditaan näinä ja tulevina aikoina paljon (esim. Penttilä & Karvinen 2022). Kansainvälinen järjestelmä on muuttunut kolmen suuralueen (Yhdysvallat, Venäjä ja Kiina) maailmasta kahden suuralueen (Yhdysvallat ja Kiina) maailmaksi. Sivustakatsojien, ”sitoutumattomien” maiden määrä näyttää suurelta, mutta sen voi ennakoita supistuvan nopeasti. Suomi tuskin jää ainoaksi ja viimeiseksi valtioksi, joka noudattaa tarkoin Yhdysvaltojen presidentti George W. Bushin vuonna 2001 muotoilemaa jummalallista käskyä: ”jos et ole meidän puolellamme, olet meitä vastaan”. Viisainta on valita

voittajan puoli, spekulatiot sijainnista suuraluepolitiikan välialueilla eivät varmasti houkutele Ukrainan karmeiden kokemusten vuoksi (Harle 2023a).

Suomen asemoituminen tässä kehityksessä on joka tapauksessa täysin selvä. Suomi kuuluu läntiseen suuralueeseen, eikä tälle ole vaihtoehtoa, olipa suuralueita kolme tai kaksi tai vaikka useampikin. Ulkopoliittisen instituutin (UPI) raportti (Mustasilta ym. 2022) Suomen osallisuudesta Afganistanin ”kriisinhallintaan” kertoo omalla tavallaan, mitä tämä merkitsee Suomen ulkopoliitikassa. Raportin voi lukea niin, että Suomi osallistui Afganistanin (*miehitys*) sotaan miellyttääkseen Yhdysvaltoja ja osoittaakseen kyvykkyyttään ”hyvänä natokansalaisena” – vieläpä luokan kilteimpänä oppilaana. Asiaan kuului puhua Natolle (Yhdysvalloille) yhtä ja Suomen kansalaisille toista. Osmo Apusen kuvaama valehtelukulttuuri ei siis rajoittunut vain itänaapuria koskevaan kysymykseen, vaan myös omien kansalaisten sumuttamiseen muissakin asioissa (ks. myös Käihkö 2023).

UPI:n raportin kirjoittajat tuovat ohimennen, mutta myös selvästi esiin sen, että haastattelut saattavat pyrkiä edistämään haastatteluaihana käynnistynyttä jäsenyyskampanjaa Naton suuntaan. Raportissa mainitaan ongelmatomana seikkana sitä, että Suomi osallistuu jatkossa ”läntisen kansainvälisen yhteisön” tekemiin *interventioihin*. Sen Suomi tekee jatkossakin nimenomaan *läntisen* ”kansainvälisen yhteisön” kuuliaisena valtiokansalaisena.

Jos halutaan tältä pohjalta ennakoita tulevaa, niin jatkossa edetään todennäköisesti samoilla linjoilla kuin Afganistanissa. Pohjois-Atlantin sopimus, eli Naton perussopimus, ei siihen tosin velvoita, eikä se myöskään kiellä jäsenmaata harjoittamasta itsenäistä ulkopoliitikkaa. Naton peruskirjan mukaan jäsenvaltio on velvoitettu *puolustautumaan*, jos sen alueelle hyökätään. Muiden jäsenmaiden velvollisuutena on puolestaan *antaa välittömästi apua hyökkäyksen kohteelle* – avun sisällön osalta vapaan harkintansa mukaan. Peruskirja ei velvoita millään tavalla osallistumaan sotilaallisiin interventioihin Nato-alueen ulkopuolella, ellei siellä ole tapahtunut hyökkäykseksi tulkittua iskua jonkun Nato-maan kansalaisia tai (sotilaallista) omaisuutta vastaan. Jos tuollainen isku tapahtuisi, avunantovelvoite laukeaisi, mutta tässäkin tapauksessa velvoite välittömään avunantoon ei estä käyttämästä avun sisällön osalta itsenäistä harkintavaltaa.

Sopimustekstinä Naton peruskirja on joustava. Sen tulkintaan kansallisen edun valossa Suomella on samat mahdollisuudet kuin kaikilla muillakin jäsenillä. Oikea tulkintatapa ei kuitenkaan selviä raastuvanoikeudessa, kansainvälisen oikeuden oppineista koostuvan raadin edessä. Sopimusta sovelletaan reaali maailmassa ja tuon maailman asettamin poliittisin ehdoin. Pienen jäsenmaan harkintavalta on hyvin rajallista – sikäli kuin sitä käytännössä on lainkaan. Pienen jäsenmaan on turha odottaa apua, ellei se tarjoa palveluksiaan ja apuaan muille. On tilanne mikä tahansa, Suomen on osallistuttava niin näyttävästi, tehokkaasti ja nopeasti, että mitään epäilyksiä sen haluista ja kyvyistä ei pääse kytämään. Tästä huolimatta ulkopoliittiselle harkinnalle ja toimintamahdollisuuksille on jatkossakin tilaa – liikkumavaraa – myös Naton jäsenenä. Oli sitä liikkumavaraa myös suomettumisen pahimpina kammovuosina. Eri asia on, onko tälle harkinnalle mitään tilaa suomalaisessa yhteiskunnassa ja ulkopoliittisessa keskustelussa. Tai onko vaihtoehtojen esittäjiä edes olemassa. Kansa, puolueet ja media eivät suosi keskustelua, ne vaativat tiukkoja toimia ja päätöksentekijöiden rohkeutta täyttää jäsenyyden velvollisuudet viimeistä piirtoa myöten.

Keskustelua

Katsaukseni on käsitellyt ulkopoliittista muutosta ja myös jonkin verran ulkopoliitiikan tutkimuksen kehitystä moniulotteisen viitekehyksen valossa. Siinä on tullut esiin, että suurin muutos on tapahtunut pääpainon asettumisessa englantilaisen koulukunnan termein kansainväliseen järjestelmään, erityisesti asevaraiseen turvallisuuteen. Tämä on merkinnyt sekä yhteisöllisen että maailmanyhteisöllisen ulottuvuuden heikentymistä ja sen osana puolueettomuuspolitiikan korvautumista liittoutumisella – eli yhteisöllisen ulottuvuuden sotilaallisella aspektilla. Paljon hellitty ajatus ihmisoikeusperustaisesta ulkopoliitikasta on taantunut liturgiaksi tai on valikoivuudessaan jopa rappeutumassa ideologiseksi ulkopoliitikaksi. Tällaisessa ulkopoliitikassa maailmanyhteisö jakautuu hyviin ja pahoihin voimiin, samoin kuin se on ajoittain jakautunut vallankumouksellisiin ja vastavallankumouksellisiin voimiin.

Tämä katsaus on keskittynyt ja rajoittunut valtiokeskeiseen Suomen ulkopoliittikkaan: siihen, miten moniulotteinen viitekehys voi tuoda ulkopoliittisesta muutoksesta esiin aikaisemmasta keskustelusta sivuutettuja piirteitä. Moniulotteinen viitekehys ei kuitenkaan pakota rajaamaan tarkastelua vain *valtion* ulkopoliittikkaan. Maailma muuttuu koko ajan, eikä ulkopoliittikka pysy millään tavoin paikallaan tai vain valtion käsissä.

Mikään ei estäisi tutkimasta myös muiden toimijoiden kuin valtioiden ulkopoliittikkaa. Siis kansalaisjärjestöjen, liikeyritysten, jopa yksityisten ihmisten kuten esimerkiksi ”asiantuntijoiden” ja median ulkopoliittikkaa. Valtioidenvälisestä ulkopoliitikasta voidaan siirtyä puhumaan rajanvetopoliitikasta, joka kattaisi kaikki toimijat ja niiden tekemät rajanvedot toisiin toimijoihin. (Ks. erityisesti Hellmann ym. 2016; vrt. Luoto 1997.)

Mahdollisuudet ja haasteet kasvavat, jos käsitteiden ’toimijat’ ja ’ulkopoliittinen’ lisäksi lavennetaan myös käsitteet ’kansainvälinen’ ja ’poliittinen’. Silloin koko ulkopoliitiikan tutkimuskenttä muuttuisi, koska ylitettäisiin se *tavanomainen ulkopoliittikka, jota ”ulkopoliitikot tekevät”*. Edessä olisi valtioiden suhteiden sijasta mitä moninaisin suhdeverkosto, suorastaan rihmasto (engl. *assemblage*; ks. Dittmer 2017), jossa liikkuisi suuri määrä erilaisia toimijoita ja jossa poliittinen kamppailu saavuttaisi muotoja, joissa keinotekoinen raja sisä- ja ulkopoliitiikan välillä katoaisi. Se tarkoittaisi maailmamme moninaisuuden tunnustamista ja huomioon ottamista. Sen ei silti tarvitse tarkoittaa perinteisen järjestelmäkeskeisen ja valtiokeskeisen ulkopoliitiikan unohtamista ja sivuuttamista. Ulkopoliittikkaa on jatkossakin syytä tutkia kokonaisuutena ja samalla sen kaikissa, myös perinteisissä, muodoissa. On syytä avata ikkunat ulkopoliittikkaan, mutta samalla ulkopoliitiikan pimeässä huoneessa on avattava ovet maailmaan ja sen moninaisuuteen. Joku sanoisi, että tällä tiellä aletaan tutkia jotakin muuta kuin valtion ulkopoliittikkaa, mutta se on tarkoituskin. Maailma on muuttunut niistä ajoista, jolloin vain valtio hoiti kansalaistensa kansainvälisiä asioita.

Vaikka englantilaista koulukuntaa ei ole syytä kaikin osin seurata orjallisesti hyllyltä valmiita tavaroita poimien, suuntauksen hyvät puolet on pidettävä tallessa. Niistä yksi on juuri moniulotteisuus, koulukunnan teoreettinen ja metodinen pluralismi. Tässä suhteessa Christer Pursiaisen ja Tuomas Forsbergin (2015) teos voi olla oiva apuväline, jos siinä esitellyt teoreettiset ja menetelmälliset lähestymistavat asetetaan hedelmälliseen vuorovaikutukseen sekä keskenään että moniulotteisen ulkopoliitiikan (ja siten myös englantilaisen koulukunnan) kanssa.

Lähteet

- Aaltola, Mika (2016): ”Radikaali inhorealismi ja Suomen ulkopoliittiset opit”. *Kosmopolis*, 46(2), 57–64.
- Apunen, Osmo (1977): *Paasikiven–Kekkonen linja*. Helsinki: Tammi.
- Apunen, Osmo (2015): ”Vaikenemisen politiikkaa: Suomettuminen ja Matti Pulkkinen älymystökritiikki *Romaanibenkilön kuolemassa*”. *Kosmopolis*, 45(4), 40–56.
- Dittmer, Jason (2017): *Diplomatic material – Affect, assemblage, and foreign policy*. Durnham: Duke University Press.
- Forsberg, Tuomas & Tapani Vaahtoranta (toim.) (1993): *Johdatus Suomen ulkopoliittikkaan: Kylmästä sodasta uuteen maailmanjärjestykseen*. Helsinki: Gaudeamus.
- Harle, Vilho (2022): *Moniulotteinen ulkopoliittikka – johdatus ulkopoliittikan tutkimukseen ja pohdintaan*. Helsinki: BoD.
- Harle, Vilho (2023a): ”Kaksinpaisen maailman paluu”. *Kanava*, 3/2023, 12–18.
- Harle, Vilho (2023b): ”Suomen moniulotteinen ulkopoliittikka Paasikiven, Kekkonen, Halosen ja Niinistön puheaineistoissa”, 4.4.2023. <http://www.vilhoarle.fi/artikkelit/suomen-moniulotteinen-ulkopoliittikka-paasikiven-kekkonen-halosen-ja-niiniston-puheaineistoissa/>, 24.4.2023.
- Haukkala, Hiski (2020): *Suuren pelin paluu*. Helsinki: Otava.
- Hellmann, Gunther, Andreas Fahrmeir & Milo Vec (toim.) (2016): *Transformation of foreign policy: Drawing and managing boundaries from antiquity to the present*. Oxford: Oxford University Press.
- Juntunen, Tapio (2016): ”Kun rotta hyppäsi häkistä ulos: Muutoksesta ja jatkuvuudesta Suomen ulkopoliitikassa”. *Kosmopolis*, 46(3), 70–78.
- Käihkö, Ilmari (2023): ”Ilmari Käihkön kolumni: Suomen Afganistan-operaation arviointi nostaa esiin kipeän kysymyksen vastuunpakoilusta”. *Yle*, 17.3.2023. <http://yle.fi/a/74-20020603>, 27.4.2023.
- Luoto, Jari (1997): *Ulkopoliittikka ja ihmisoikeudet*. Helsinki: Gaudeamus.
- Mustasilta, Katariina, Tyyne Karjalainen, Timo R. Stewart & Mathilda Salo (2022): *Suomi Afganistanissa 2001–2021*. Helsinki: UPI.
- Penttilä, Risto E. J. & Jyrki Karvinen (2022): *Suomen pitkä tie Natoon*. Helsinki: Otava.
- Pursiainen, Christer & Tuomas Forsberg (2015): *Ulkopoliittikkaa norsunluutornista*. Tampere: Chan Puma House.
- Tarkka, Jukka (1977): *13. artikla*. Porvoo: WSOY.
- Tuomi, Helena (1976): *Suomi ja kolmas maailma*. Helsinki: Gaudeamus.
- Väyrynen, Paavo (1989/1988): *Suomen ulkopoliittikka – kansallinen doktriini ja tulevaisuuden yhteiskuntapolitiikka*. Helsinki: WSOY.

Kansainvälisen politiikan tarkastelua englantilaisen koulukunnan kautta

Kimmo Elo¹

Vilho Harle (2022): *Moniulotteinen ulkopoliittikka. Johdatus ulkopoliittikan tutkimukseen ja pohdintaan*. Helsinki: Books on Demand, 280 s.

Pitkän uran kansainvälisen politiikan ja valtio-opin professorina tehnyt Vilho Harle tarttuu uusimmassa teoksessaan ulkopoliittikan tutkimukseen, joka hänen mukaansa on jäänyt kansainvälisen politiikan ja suhteiden tutkimuksen varjoon. Tekijän omin sanoin ilmaistuna ”teoksen tarkoituksena on hahmottaa ulkopoliittikan tutkimukselle uutta viitekehystä” (s. 84), joka rakentuu vahvasti niin kutsutun englantilaisen koulukunnan (engl. *English School*) pohjalle. Kirjan kirjoittamista näyttää myös motivoineen jonkinlainen halu tieteellisesti rehabilitoida ulkopoliittikan tutkimusta, joka olisi Harlen mukaan menettänyt suosiotaan viimeisten vuosikymmenten aikana (s. 12).

Kirja jakaantuu neljään osaan, joista ensimmäisessä rakennetaan se viitekehys, jota hyödynnetään ja jonkin verran jatkokehitetään teoksen kolmessa muussa osassa. Harle perustelee nojautumistaan juuri englantilaiseen koulukuntaan perin mielenkiintoisesti esittämällä, että ”koulukuntaa ei ole juurikaan sovellettu ulkopoliittikan tutkimukseen” (s. 10). Tämä synnyttää kirjan lukijassa tietyn jännitteen ja odotushorisontin, koska loogisesti ajatellen tälle soveltamattomuudelle voisi ajatella olevan myös luontevat ja loogiset syyt, jotka liittyisivät koulukunnan esittämien (teoreettisten) näkemysten sovellettavuuteen juuri ulkopoliittikan tutkimuksen kentässä. Vaikka ensimmäisessä osassa englantilainen koulukunta esitellään, tieteelliselle oppikirjalle tyypillisesti, perusteellisesti ja kriittisesti keskustellen ja sen keskeiset analyttiset tasot – kansainvälinen järjestelmä, kansainvälinen yhteisö ja maailmanyhteisö – selkeästi kuvaten, olisin mielelläni nähnyt vahvempaa vuoropuhelua muiden ulkopoliittikan – ja miksei myös kansainvälisen politiikan – teorioiden kanssa, koska tällöin englantilaisen koulukunnan tuottama analyttinen lisäarvo olisi kirkastunut vielä selkeämmin.

Teoksen toisessa osassa Harle siirtyy tarkastelemaan kahden englantilaisen koulukunnan keskeisen analyttisen käsitteen – kansainvälisen yhteisön ja maailmanyhteisön – käyttöä 1900-luvun alkuvuosikymmeninä. Tämä, mielestäni vahvasti käsite-, mutta myös aatehistoriallinen osuus toki taustoittaa ensimmäisen osan tarkastelua, jonka ajallinen fokus on pääosin toisen maailmansodan jälkeisessä ajassa, mutta jää silti varsin irralliseksi. Ainakin itselleni jäi hieman epäselväksi, oliko tämän osan tarkoitus jollakin tavoin tieteellisesti rehabilitoida suomalaistaustaisia ajattelijoita vai osoittaa englantilaisen koulukunnan ajattelun perustuvan jo 1900-luvun alussa esitettyihin näkemyksiin. Jos kyse on jälkimmäisestä, asetelma olisi toiminut hedelmällisemmin, jos se olisi integroitu ensimmäisessä osassa tehtyyn tarkasteluun.

Kolmas osa tekee jälleen selkeän hyppäyksen, kun Harle siirtyy analysoimaan kahden Suomen presidentin, Tarja Halosen ja Sauli Niinistön, puheita teoksessa kehitellyn ulkopoli-

1 VTT, dosentti, erikoistutkija, Turun yliopisto, <kimmo.elo@utu.fi>

tiikan tutkimuksen viitekehyksen kautta. Tällainen selkeästi erotettu analyysi sopii mielestäni hyvin tieteelliseen oppikirjaan, etenkin kun analyysi jäsenyy selkeästi viitekehyksen logiikkaa noudattaen. Analyysissä nousee esille monia kiinnostavia piirteitä kummankin presidentin puheista, minkä lisäksi se tuo selvästi esille analysoiduissa puheissa piilevät painotuserot sekä erot ulkopoliittisissa peruslinjoissa. Olisin mielelläni lukenut vielä enemmän perusteluja sille, miksi Harle päätyi juuri näihin kahteen presidenttiin ja valitsemaan juuri analysoidut puheet. Yhtä mielelläni olisin nähnyt puheanalyysin peilaamista Suomen ulkopoliittikan tutkimuskirjallisuuteen, mikä olisi auttanut lukijaa hahmottamaan presidenttien puheiden sijoittumista osaksi ulkopoliittikkamme pitkää kaarta.

Neljännessä osassa Harle siirtyy maailmanyhteisön problematiikkaan. Maailmanyhteisö on samalla englantilaisen koulukunnan kolmas, ja samalla epämääräisimmin hahmottuva analyysitaso. Vaikka osa linkittyy ensimmäisen osan teoreettiseen viitekehykseen, osaa lukiessa ainakin itselleni syntyy vaikutelma, että se on päätetty lisätä jo varsin valmiiseen käsikirjoi-tukseen Venäjän 24.2.2022 aloittaman brutaalien hyökkäyssodan jälkeen. Sinänsä tässä ei ole mitään moitittavaa, pikemminkin päinvastoin, kertoohan se kirjoittajan kyvystä adaptoida tekstiä muuttuneessa tilanteessa, minkä lisäksi tämä osa myös osoittaa, että englantilaisen koulukunnan työkalupakista löytyy välineitä myös tällaisen kansainvälisenpoliittisen muu-toksen käsitteellistämiseen ja tekemiseen ymmärrettäväksi.

Analyttisestä jäntevyydestään ja temaattisesta laajuudestaan huolimatta teos jättää hie-man hiomattoman ja viimeistelemättömän kuvan. Minulle lukijana tämä näkyi etenkin kahdella tapaa. Ensinnäkin siirtyminen teoksen osasta toiseen ei ole sujuvaa, mikä selittyy osien substanssieroilla. Teoksen toinen osa tavallaan katkaisee yhteyden ensimmäisen osan ja enemmän tapaustutkimusta muistuttavien osien kolme ja neljä välillä. Toiseksi teoksen kirjoitustyyliä ja argumentaatiota on runsaasti vaihtelua ja usein syntyy vaikutelma, että teosta on koostettu – tutkimustyölle luonteenomaisesti – useista erillisistä teksteistä. Aiemman tutkimuksen melko epäsystemaattinen käyttö oman argumentaation tukena ja haastajana tekee tekstistä monin paikoin kirjallisuuskatsausmaista, minkä lisäksi esimerkkianalyysit olisivat kaivanneet systematisointia ja tulkintojen kriittistä reflektointia. Tähän viimeistelemättömään vaikutelmaan on saattanut vaikuttaa myös kirjan julkaisutapa (Book on Demand -omakustanne), jolloin puuttumaan on jäänyt ammattikustantajan toteuttama editointi. Rivien välistä on myös luettavissa Venäjän hyökkäyssodan tuottama aikapaine saada teos nopeasti lukijoiden käsiin, jolloin valittu julkaisutapa on ollut aikataloudellisesti optimaalinen valinta.

Kokonaisuutena tarkastellen Vilho Harle avaa teoksellaan mielenkiintoisia ja ehdottomasti lukemisenarvoisia näkökulmia ulkopoliittikan tutkimukseen aikana, jolloin ainakin omasta mielestäni selkeät jakolinjat politiikan eri tasojen välillä paikallisesta alueellisen ja ylikansallisen kautta globaalille tasolle saakka ovat liudentuneet ja osin limittyneet. Tällainen kehitys haastaa myös tutkijat etsimään uusia tapoja ja analyttisiä välineitä purkaa, jäsentää, käsitteellistää sekä koota uudelleen ympäröivää todellisuutta, jotta pystyisimme tulevaisuudessa erottamaan olennaisen epäolennaisesta. Vilho Harlen esittelemä englantilaisen koulukunnan työkalupakki tarjoaa lukuisia työkaluja, joihin myös muiden kuin puhtaasti ulkopoliittikasta kiinnostuneiden tutkijoiden kannattaa tutustua.

Sosiologinen katsaus EU-eliitin työelämään

Teemu Rantanen¹

Risto Heiskala, Jari Aro, Olli Herranen & Riku Viitamäki (2022): *Suomen kolmas tasavalta. Hallitsemistapa EU-aikakaudella*. Helsinki: Gaudeamus, 460 s.

Euroopan unionista (EU) ei puhuta Suomessa tarpeeksi paljon eikä oikealla tavalla, kertovat Risto Heiskala, Jari Aro, Olli Herranen ja Riku Viitamäki motiivikseen kirjoittaa kirjansa *Suomen kolmas tasavalta – Hallitsemistapa EU-aikakaudella*. Kirjoittajat katsovat, että liittyminen EU:n jäsenvaltioksi vuonna 1995 siirsi Suomen toisen maailmansodan jälkeisestä toisesta tasavallasta ratkaisevasti erilaiseen, kolmanteen tasavaltaan. Tätä kolmatta tasavaltaa leimaa kirjoittajien mukaan ulko- ja sisäpolitiikan väliin syntynyt kolmas politiikan ja hallinnon kenttä, jonka uutta hallitsemistapaa ja toimijoita he lähtevät kirjassaan tarkastelemaan. Kirjan tavoitteena voidaan siis nähdä toisaalta julkisen keskustelun pohjana toimivan EU-ymmärryksen parantaminen, toisaalta unioniin liittyvän uuden hallitsemistavan sekä poliittis-hallinnollisen kentän analysointi. Ensiksi mainitussa kirja mielestäni onnistuu, vaikka toisen osalta sen tuoma uusi tieto jääkin vähäisemmäksi.

Aikaisemman tutkimuskirjallisuuden, jota tosin on hyödynnetty melko maltillisesti, ja politiikkadokumenttien lisäksi kirjoittajat käyttävät tarkastelussaan kolmea keräämäänsä uutta alkuperäisaineistoa. Poliittis-hallinnollisen eliitin syvähaastattelut (50 kappaletta) ja CV:t koulutus- ja uratietoineen (460 kappaletta) avaavat kirjoittajien ”Suomen eurooppalaiseksi valtioaateliksi” kutsuman ryhmän piirteitä, habitusta ja näkemyksiä. Kolmas tutkimuksessa käytetty uusi alkuperäisaineisto on koostettu suomalaisissa uutismedioissa vuonna 2019 julkaistuihin EU-aiheisiin julkaisuihin kirjoitetuista lukijakommenteista (2001 kappaletta). Sen avulla kirjoittajat pyrkivät eliittiin keskittyvän tarkastelunsa vastapainoksi tuomaan esiin kansalaisten käsityksiä unionista.

Aineistoista ehdottomasti kiinnostavin osa ovat syvähaastattelut, jotka kartoittavat miten poliittis-hallinnollinen eliitti näkee hallitsemistavan, oman roolinsa sekä toimintansa kontekstin EU-politiikassa. Tätä näkökulmaa EU-politiikan sosiaaliseen maailmaan taustoitavat ja tukevat kerätyt koulutus- ja uratiedot. Haastatteluaineisto on nähdäkseni riittävä monipuoliseen eliitin näkemysten tarkasteluun, ja siitä nousee esiin sekä näkemysten yhteneväisyyksiä että kiinnostavia yksityiskohtia.

Siinä missä kirja tarjoaa hyvän katsauksen suomalaisen EU-eliitin sosiaaliseen maailmaan ja heidän tapaansa katsoa unionia, jää kolmannen alkuperäisaineiston käsittely tämän varjoon. Kansalaismielipiteen tarkastelu on haluttu nostaa kirjassa eliitin näkemysten rinnalle, mutta on kyseenalaista, kuinka riittävän kuvan valittujen verkkojulkaisujen kommenttiosiot tähän tarjoavat. Kirjan tekijät katsovat, että kansalaiskeskustelun tarkastelu on tarpeellinen lisäys teokseen, jotta sitä ei määrittäisi ainoastaan EU-eliitin näkökulma. Selkeä keskitty-

1 VTM, yliopisto-opettaja, väitöskirjatutkija, Turun yliopisto, <ttrant@utu.fi>

nen nimenomaan eliitin näkökulmaan olisi mielestäni kuitenkin ollut myös aivan perusteltu rajausta hallitsemistavan tutkimukselle. Jää kyseenalaiseksi, edustavatko uutisten lukijakommentit kovinkaan kattavasti EU-poliittisen kansalaiskeskustelun puheavaruutta ja kuinka paljon lisäarvoa niiden lähinnä yhteen lukuun keskittynyt tarkastelu tuo.

Käsittelyssään kirja jakautuu neljään osaan. Ensimmäisessä osassa esitellään se historiallinen ja institutionaalinen kehys, johon myöhemmät osat asettuvat. Johdantoa seuraavissa kahdessa luvussa käydään läpi eurooppalaisen integraation sekä Suomen valtiollisten instituutioiden ja yhteiskunnan kehityksen pääpiirteet. Sekä EU:ta että Suomen valtiota tarkastellaan myös Michael Mannin historiallisen sosiologian lähestymistapaa seuraillen ideologisten, taloudellisten, sotilaallisten ja poliittisten valtaresurssien erottelun kautta. Unionin kohdalla ratkaisu toimii selkeänä, joskin hiukan jähmeänä esityksenä unionin keskeisistä piirteistä. Jaottelu ei myöskään tavoita monia niistä keskeisistä EU:n ominaispiirteistä, joita unionia käsittelevä valtateoreettinen keskustelu on aikaisemmin nostanut esiin, kuten vaikkapa normatiivisen vallan näkökulmaa (ks. Manners 2002; 2006; Forsberg 2011) tai regulaatiovallan ideologista ja taloudellista valtaa monipuolisempaa kirjoa (ks. Bradford 2020). Se kuitenkin tarjoaa etenkin aihetta ennestään tuntemattomalle lukijalle selkeän jäsenystävän unionin toiminnasta.

Neljännessä luvussa siirrytään vielä tarkastelemaan tarkemmin suomalaista poliittis-hallinnollisen eliitin koostumusta ja kehitystä. Luku jatkaa aluksi vielä historiallista pohjustusta käymällä läpi suomalaisen eliitin sosiologista kehitystä autonomiasta nykypäivään. Sosiaalisen taustan tarkastelu luo lukijalle hyvät lähtökohdat ymmärtää suomalaisten eliittien aseman taustaa. EU:n osalta luku palaa vielä uudelleen kuvaamaan unionin hallintorakennetta, ennen kuin pääsee vuorostaan EU-valtaeliitin sosiologiseen kuvaukseen. Neljännessä luvussa kirjoittajat esittelevät myös keräämänsä EU-päätöksenteossa keskeisesti mukana olevien suomalaisten poliitikkojen ja virkailijoiden CV-aineiston. Tämä aineisto antaa eliitin jäsenten koulutus- ja työtaustoista kuvan, joka asettaa suomalaiset osaksi laajempaa, melko samankaltaista EU-eliittiä, nostaen esiin sellaisia mielenkiintoisia havaintoja kuten Helsingin yliopiston aseman eliitin kouluttajana sekä maanpuolustuskurssin kansallisena erityispiirteenä. Syvämmisemmin näihin piirteisiin ei tämän kirjan puitteissa kuitenkaan päästä perehtymään.

Kirjan toisessa osassa perehdytään EU-vaikuttajien työhön, pääosin kerätyn haastatteluaineiston avulla. Viidennessä luvussa käsitellään sitä, miten haastatellut kuvaavat työtään ja sen sosiaalista maailmaa. Haastattelumateriaali kertoo ennen muuta siitä, mitä EU-eliitti arvostaa ja millaisin elementein EU:n julkisuus kuvaa rakennetaan: ahkeruus, asiantuntemus ja asiakeskeisyys nostetaan keskeisiksi teemoiksi kuvauksissa Brysselin työarjesta. Kiinnostava sosiologinen piirre on se, miten vaikutusmahdollisuudet ja valta nousevat palkkaa ja arvostusta keskeisemmiksi motivaatioiksi työuralle unionissa. Myös virkahenkilöstö kokee tärkeämmäksi olla vaikuttamassa maailmaan kuin hankkimassa hyvinvointia itselleen ja perheelleen.

Seuraavat kolme lukua käyvät läpi EU-päätöksentekoa eri tasoilla: Suomen kantojen muotoilua ja ajamista unionin päätöksentekoon, parlamentin työskentelyä sekä komission toimintaa. Haastattelumateriaalista nostetaan esiin monia kiinnostavia havaintoja, kuten millaiset taktiikat nähdään tehokkaiksi edistää Suomen tavoitteita unionin päätöksentekoprosessissa ja miten 'kansallisen edun' kaltaiset käsitteet näyttäytyvät eri tavalla esimerkiksi

parlamentin ja neuvoston toiminnan näkökulmasta. Erityisen kiinnostavaa on myös haastateltujen kuvaus siitä, miten politiikkaan valikoituu merkittäviä teemoja EU-eliitin piirin sosiaalisista virtauksista ilman sitä, että jokin liike tai poliittinen puolue niitä agendalle aktiivisesti nostaisi. Kaiken kaikkiaan luvut avaavat EU-politiikan maailmaa siinä toimivien näkökulmasta erittäin hyvin. Samalla läpikäydään myös instituutioiden työskentelytapoja ja toimintakulttuuria ja esitellään selkeästi sellaisia suurelle yleisölle usein vieraksi jääviä prosesseja kuten vaikkapa Suomen EU-asioiden yhteensovittamisen järjestelmä.

Kolmannen osan avaavassa yhdeksännessä luvussa tarkastellaan haastateltujen näkemyksiä EU:n tulevaisuudesta ja kyvystä vastata maailmaa koetteleviin ongelmiin. Haastattelujen perusteella EU-vaikuttajat jakavat hyvin yhdenmukaisesti sellaisia taustaoletuksia kuten käsitys EU:sta eräänlaisena hyvänä suurvaltana, maailmanpolitiikan näkeminen suurvaltavetoisten klustereiden määrittämän suuruuden ekonomian kautta sekä unionin sisäisen kiinteyden nostaminen sen ulkoisen toimintakyvyn keskeisimmäksi edellytykseksi. Nämä näkemykset vastaavat yllättävänkin pitkälti sekä EU:n omissa dokumenteissa tapahtuvaa määrittelyä että unionia käsittelevän akateemisen kirjallisuuden ajatuksia. Esimerkiksi tapa, jolla unionin harteille sovitellaan hyvän suurvallan viittaa, ammentaa suoraan François Duchênen (1972) siviilivallan ja Ian Mannersin (2002) normatiivisen vallan Euroopan ideaalimalleista.

Haasteen tässä ihanteellisessa kuvassa EU:n toiminnasta muodostaa kuitenkin unionin sisäinen hajaannus, joka kytketään sekä jäsenvaltioiden liialliseen kansallisten intressien ajamiseen että laajentumisen myötä unioniin otettuihin niin sanottuihin ongelmamaihin, oikeusvaltiokriisiin ja populismin nousuun. Kirjoittajat määrittelevätkin unionin 'perusdilemmaksi' tasapainoilun arvoistaan kiinni pitämisen ja toimintakyvyn säilyttämisen välillä. Tässä tasapainoilussa omista arvoista lipeäminen lisäksi sisäistä hajaannusta mutta pidättäytyminen arvoperustassa heikentäisi ulkoista toimintakykyä.

Kymmenennessä luvussa tätä unionin perusdilemmaa peilataan koronapandemian hoitoon ja tätä kautta tarkastellaan EU:n 'hyvän suurvallan' itseymmärryksen toteutumista sekä kriisien vaikutuksia unioniin ja eurooppalaiseen integraatioon. Ennen pandemiaa kerätyn haastatteluaineiston soveltamisessa tähän on tiettyjä haasteita, vaikka haastattelujen jäsenyykset koskevatkin kriisien ja EU-integraation välistä suhdetta yleisellä tasolla. Haastatteluaineiston rajallista käytettävyyttä koronapandemian käsittelyyn on pyritty täydentämään toisaalta eurooppalaisen pandemian aikaisen kriisipolitiikan kuvailulla, toisaalta ottamalla tarkasteluun mukaan keväällä 2021 käyty poliittinen keskustelu eduskunnassa koskien eurooppalaista elpymisvälinettä. Koronakriisin kaltaista ajankohtaisaihetta voi olla vaikea sivuuttaa, mutta tässä tapauksessa kirjan aineisto ei anna sen käsittelylle oikein edellytyksiä ja koko koronapandemian tarkastelu jää jossain määrin pinnalliseksi sekä muusta kirjasta irralliseksi.

Yhdennessätoista luvussa siirrytään tarkastelemaan EU:n näyttäytymistä kansalaisten sosiaalisissa maailmoissa uutisten lukijakommenttien kautta, pyrkien näin tuomaan tarkasteluun mukaan myös EU-kriittistä näkökulmaa eliitin EU-myönteiseksi osoittautuneen ajattelun vastapainoksi. Kuten edellinen luku, tämäkin luku jää muusta kirjasta irralliseksi ja itsessään suppeaksi aiheensa käsittelyksi. Vaikka uutisten lukijakommentit ovatkin vain osa laajempaa ja monipuolisempaa kansalaiskeskustelua, niihin valikoituneet kansalaisten

EU-käsitykset tarjoavat kuitenkin vertailukohdan eliitin EU-käsityksille. Tämä vertailu myös vahvistaa haastatteluaineiston antamaa kuvaa siitä, miten yhdenmukaista eliitin EU-ajattelu on polarisoituneeseen kansalaiskeskusteluun nähden, mikä on olennainen, joskin yllätyksentön havainto. Todennäköisesti tukeutuminen kansalaisten EU-kuvaan ja -asenteisiin laajemmin paneutuneeseen tutkimuskirjallisuuteen olisi silti ajanut luvun asian.

Kirjan päättävän neljännen osan muodostavat kaksi lukua, joista ensimmäisessä katsotaan vielä EU:ta ja sen integraatiota sosiologisten yhteiskuntateorioiden valossa ja toisessa esitetään yhteenveto kirjan havainnoista sekä joitakin näkemyksiä unionin luonteesta, uudistamistarpeista sekä sille mahdollisista tulevaisuusskenaarioista. Sosiologisen tarkastelun lähtökohta on integraatiokirjallisuuden valtavirrasta poikkeavana sinänsä lupaava, mutta ei lopulta tuo juurikaan uusia havaintoja aikaisempaan EU-kirjallisuuteen ja sen pohdinnat jäävät muusta kirjasta irrallisiksi. Esitetyt tulevaisuusskenaariot ja pohdinnat unionin demokratia-haasteista ovat puolestaan nekin pitkälti tuttuja laajemmasta integraatiokeskustelusta.

Kaiken kaikkiaan kirja on kiinnostava esitys suomalaisen poliittis-hallinnollisen eliitin sosiaalisesta kulttuurista. Sen kautta tekijät avaavat hyvin niitä näkökulmia ja ajattelutapoja, jotka kehystävät ja ohjaavat niin Suomen EU-politiikkaa kuin hallintotyötä Brysselissäkin. Tässä sosiaalisen maailman kuvauksessa kirja on myös vahvimmillaan, tukeutuessaan eliitin haastatteluihin. Kirjan ehkä selkein heikkous on tarpeeton aihepiiriin laajentaminen ja katsaukset kysymyksiin, joita ei kuitenkaan kirjan puitteissa saada perusteellisesti tarkasteltua. Haastatteluaineistoon perustuvat luvut tarjoavat kiinnostavaa kokonaisnäkemystä, mutta eliitin kokemusmaailman tarkastelusta erkaantuvat luvut jäävät paikoitellen hyvin irrallisiksi.

Luontevimmin teos asettuikin osaksi virkahenkilöstön ja poliittisen eliitin sosiaalisuutta tarkastelevaa EU-tutkimuskirjallisuutta, ja nimenomaan tähän aihepiiriin keskittyessään tarjoaa jäsenneiltyä ja kiinnostavaa uutta tietoa lukijalleen. Eliittien tulkintojen EU-politiikasta rinnalla teos onnistuu myös esittelemään monia niistä käytännön toimintamalleista ja hallintorakenteista, jotka jäävät usein tavalliselle kansalaiselle epäselviksi. Tässä teos vastaa tekijöidensä tavoitteeseen täydentää laajemman yleisön EU-tietoutta. Teos onkin hyödyllistä luettavaa EU-politiikan teosta kiinnostuneelle kansalaiselle. Helposti lähestyttävästi kirjoitettuna se avaa unionin hallinnon usein vaikeatajuista maailmaa akateemiseen EU-kirjallisuuden tutustumattomalle lukijalle.

Lähteet

- Bradford, Anu (2020): *The Brussels effect: How the European Union rules the world*. Oxford: Oxford University Press.
- Duchêne, François (1972): "Europe's role in world peace". Teoksessa: R. Mayne (toim.) *Europe tomorrow: Sixteen Europeans look ahead*. Lontoo: Fontana, 32–47.
- Forsberg, Tuomas (2011): "Normative power Europe, once again: A conceptual analysis of an ideal type". *Journal of Common Market Studies*, 49(6), 1183–1204.
- Manners, Ian (2002): "Normative power Europe: A contradiction in terms?". *Journal of Common Market Studies*, 40(2), 235–258.
- Manners, Ian (2006): "Normative power Europe reconsidered: Beyond the crossroads". *Journal of European Public Policy*, 13(2), 182–199.

Holorefleksiivisyydellä kohti globaalia keynesiläisyyttä

Mikael Wigell¹

Heikki Patomäki (2022): *The Three Fields of Global Political Economy*. Lontoo: Routledge, 147 s.

Kansainvälinen poliittinen talous on viime vuosina kokenut muodonmuutoksen taloudellisen valtakamppailun kiihtyessä suurvaltojen välillä. Taloudelliset keinot ovat yhä selkeämmin tulleet keskeiseksi osaksi suurvaltojen strategista vallankäyttöä. Investointeja seulotaan nykyään usein ulkomaisten sijoitusten estämiseksi tai niiden ehdollistamiseksi poliittisista ja erityisesti turvallisuussyistä. Kansallisilla turvallisuusnäkökohdilla perustellaan kansainvälisen kaupan rajoituksia. Vientivalvontaa tehostetaan keskeisten teknologioiden saatavuuden rajoittamiseksi kilpailijoilta. Pääsyä kriittiseen rahoitusinfrastruktuuriin, kuten SWIFT-järjestelmään ja Yhdysvaltain dollarin selvitysjärjestelmään, käytetään strategisten neuvotte- lujen vipuvartena. Poliittis-taloudellisilla syillä perustellaan myös uusia tiede- ja tutkimus- yhteistyön rajoituksia, datan- ja digitaalisen alustatalouden lokalisatiosäännöksiä sekä valta- via uusia teollistamistukipaketteja, kuten Yhdysvaltojen *Chips Act*- ja IRA-ohjelmia.

Nähtävästi yhä vahvempia nationalistisia piirteitä omaava taloudellinen realismi on siis tekemässä merkittävää paluuta kansainvälisessä taloudessa. Taloudellisella realismilla on juu- rensa merkantilismissä, joka hallitsi talousajattelua ja taloussuhteita Euroopassa noin vuosina 1500–1700. Vasta 1700-luvulta lähtien, liberalismiin nousun myötä, talousrealismi sai kilpai- lijan ja talousliberalismista tulikin näihin päiviin saakka vallitseva talousajattelun katsanto- kanta. Ilmaantui myös joukko muita näkökulmia, kuten erilaisia strukturalismin muunnel- mia, joista suurin osa perustuu marxilaiseen ajatteluun.

Robert Gilpinin mukaan nämä katsantokannat – realismi/nationalismi, liberalismi ja marxismi – ovat käytännössä poliittisen talouden vaihtoehtoisia ideologioita. Tätä Gilpinin jaottelua on sittemmin käytetty perustana monissa kansainvälisen poliittisen talouden op- pikirjoissa, joskin on myös katsantokantoja, joita on vaikea sijoittaa tähän jaotteluun, kuten erilaiset ympäristöä painottavat talousajattelun muodot tai konstruktivismi yhtenä verrattain uutena poliittisen talouden teoreettisena koulukuntana.

Kirjassaan *The Three Fields of Global Political Economy* Helsingin yliopiston maailmanpo- litiikan professori Heikki Patomäki ottaa tämän Gilpinin jaottelun perustaksi omalle tul- kinnalleen poliittisen talouden historiallisesta kehityksestä. Patomäki rekonstruoi Gilpinin klassisen jaottelun kolmeksi poliittisen talouden (kilpailu)kentäksi (engl. *field*) – ’liberaali or- todoksia’ (*orthodox liberalism*), ’kriisistä oppiminen’ (*crisis to learning*) ja ’kansallis-valtiollinen strateginen näkemys’ (*strategic short-sighted reasons*). Lähestymistapa on hegeliläinen, jossa teesiä seuraa antiteesi. Patomäki luo täten uuden holistisemmän katsantokannan globaaliin poliittisen talouden kehitykseen, jossa kokonaisuus – hänen termejään käyttäen ’hololiike’

1 PhD, tutkimusjohtaja, Ulkopoliittinen instituutti, <mikael.wigell@fiia.fi>

(engl. *holomovement*) – muodostuu kolmesta vuorovaikutuksessa olevasta kentästä ja niiden sisäisistä 'koodeista', jotka kilvoittelevat diskursiivisesta tilasta määritellä ortodoksiaa.

Patomäki kutsuu lähestymistapaansa 'kenttäteoriaksi' (engl. *field theory*), jossa kausaliteetti on tavanomaista moniulotteisempi sisältäen 'fantasia-tyyppisiä selitysmalleja' ja kvanttifysiikasta lainattuja mielikuvia. Tavoite ei ainoastaan ole tämän kenttäteorian avulla tehdä historiallista selkoa kolmen eri poliittisen talouden kentän muodostumisesta ja vuorovaikutteisesta kehittämisestä vaan vaikuttaa hololiikkeeseen ja siten globaalin poliittisen talouden muodostumiseen tulevaisuudessa globaalin keynesiläisyyden piirtein.

Keskeiseksi käsitteeksi Patomäelle muodostuukin 'holorefleksiivisyys'. Patomäen mukaan kokonaisuuden dynamiikkaa voidaan tutkia vain sisältä käsin osallistavalla tavalla. Siten tulevaisuuden odotukset ovat refleksiivisiä ja mahdollisesti itseään muuttavia. Tekemällä hololiikkeestä refleksiivisen poliittisen talouden toimijoista tulee tietoisempia poliittisen talouden kausaliteeteista ja tapahtuu kollektiivista oppimista. Oppimisprosesseilla kohti laadullisesti korkeampia refleksiivisyyden tasoja on Patomäen mukaan mahdollisuus synnyttää uudenlaista globaalia transformatiivista toimijuutta, jonka myötä syntyy antiteesi taloudelliselle nationalismille. Patomäki arvioikin paljolti 2020-luvun ja sen jälkeistä maailmantaloudellista tilannetta ja maailmanhistorian tavoitteellisia prosesseja näiden oppimisprosessien kautta.

Viime vuosien kehityskulut kansainvälisessä järjestelmässä ovat suosineet taloudellisen realismin paluuta. Patomäki käy siis tätä valtavirtaa vastaan. Hänen kirjansa pyrkii luomaan globaalia keynesiläisyyden ohjelmaa uudenglaisesta talousyhteistyöstä. Ohjelma on korostetusti idealistinen, anti-nationalistinen ja jälki-keynesiläinen.

Kansainvälistä taloutta on yhä vaikeampi ymmärtää pelkästä taloustieteestä käsin ottamatta huomioon poliittisia toimijoita ja heidän päämääriänsä. Tarvitaankin poikkitieteellistä analyysia, joka on poliittisen talouden ominaisarvo ja vahvuus. Tieteellisenä katsantokantana kansainvälisessä poliittisessa taloudessa on nimenomaan kysymys politiikan ja talouden sovittelemisesta yhteen, jotta globaaleja dynamiikkoja, erityisesti markkinoiden ja valtioiden vuorovaikutusta, voidaan lähestyä kattavammasta perspektiivistä.

Patomäen teos on tässä mielessä käsitteellisesti ja metodologisesti innovatiivinen ja omaperäinen. Se luo tervetulleen jännitteen valtavirtaistuvan talousrealismin kanssa ja siten mahdollisuuden dialektiselle oppimisprosessille ja korjausliikkeelle, joka parhaimmessa tapauksessa luo puitteet kestävämmälle talousajattelulle.

Ohjeita kirjoittajille

Käsikirjoitukset lähetetään toimitukselle OJS-järjestelmän kautta osoitteessa journal.fi/kosmopolis Word-, Wp- tai RTF-muodossa (Times New Roman 12 pt., riviväli 1,5). Tekstiä ei tavuteta tai palstoiteta. Molemmiin puolin anonyymien vertaisarvioinnin jouhevoittamiseksi tekstissä on vältettävä sanamuotoja tai viittauksia, jotka paljastaisivat kirjoittajan henkilöllisyyden. Kirjoittaja tarkistaa myös, ettei tekijän tietoja jää esimerkiksi ylä- tai alatunnisteeseen tai dokumentin ominaisuuksiin.

Käsikirjoituksen lisäksi järjestelmään jätetään erillinen tiedosto, josta käy ilmi kirjoittajan nimi, arvo, ammatti, toimipaikka, kirjeenvaihto-osoite, puhelinnumero ja sähköpostiosoite.

Artikkeleiksi ja näkökulmiksi tarkoitettuihin käsikirjoituksiin on liitettävä omalle sivulle 100–150 sanan pituinen suomen- ja englanninkielinen tiivistelmä sekä englanninkielinen otsikko. Abstraktien alle liitetään avainsanat (3–5 kpl) aakkosjärjestyksessä suomeksi ja englanniksi.

Mahdolliset kuvat ja taulukot tulee laatia erillisille papereille puhtaaksi piirrettyinä tai toimittaa sopivassa elektronisessa tiedostomuodossa. Ne tulee otsikoida ja numeroida juoksevasti (Kuva 1, Taulukko 1, Kartta 1 jne.). Excel-kaavioista tulisi toimittaa myös alkuperäinen xls-tiedosto datoineen. Skannatut ym. kuvat toivotaan mahdollisimman korkearesoluutioisina tiff- tai jpg-tiedostoina. Tekstin yhteydessä on osoitettava kunkin kuvan ja taulukon paikka. Kuvien ja taulukoiden mahdollisesta käytöstä tulee keskustella etukäteen päätoimittajien kanssa.

Selittävät viitteet numeroidaan juoksevasti ja sijoitetaan tekstiin alaviitteiksi. Pitkiä alaviitteitä tulisi välttää.

Lähdeluettelo tulee omalle sivulle tekstin loppuun, otsikolla Lähteet. Luettelo laaditaan tekijän sukunimen mukaisessa aakkosjärjestyksessä.

Viitteiden ja lähteiden merkintä

Lähdeviitteet sijoitetaan tekstin sisään sulkeisiin. Kirjallisuusviitteissä ensimmäiseksi tulee kirjoittajan sukunimi, sitten kirjoituksen julkaisuvuosi ja lopuksi viittauksen sivunumerot (Giddens 1979, 76–77). Mikäli tekstillä on kaksi kirjoittajaa mainitaan molempien sukunimet (Agnew & Corbridge 1995, 15–23) ja useamman kirjoittajan tapauksissa merkitään ensimmäinen nimi ja ym. (ks. Hall ym. 1978). Viitattaessa kahteen tai useampaan lähteeseen sijoitetaan lähteet tärkeysjärjestykseen (Giddens 1979; Hall ym. 1978; ks. myös Alasuutari 1984). Lähteet erotetaan toisistaan puolipisteellä.

Lähdeluetteloon merkitään vastaavasti kirjoittajan sukunimi, etunimi, julkaisuvuosi suluissa, julkaisun nimi kursivoituna (huom. pienet alkukirjaimet), mahdollinen julkaisusarja sekä kustannuspaikka (suomeksi) ja kustantaja. Käytettäessä muuta kuin teoksen alkuperäistä laitosta tehdään tekstinsisäinen viittaus käytettyyn laitokseen ja teoksen alkuperäiset julkaisutiedot sisällytetään lähdeluetteloon (esim. Wittgenstein 1999). Teoksiin viitattaessa käytetään siis näitä muotoiluja:

Alasuutari, Pertti (toim.) (1984): *Keskustelua laadullisesta sosiaalitutkimuksesta*. Yhteiskuntatieteiden tutkimuslaitos, Sarja C 28. Tampere: Tampereen yliopisto.

Agnew, John & Stuart Corbridge (1995): *Mastering space: Hegemony, territory and international political economy*. Lontoo & New York: Routledge.

Giddens, Anthony (1979): *Central problems in social theory*. Lontoo: Macmillan.

Hall, Stuart, Charles Critcher, Tony Jefferson, John Clark & Brian Roberts (1978): *Policing the crisis. Mugging, the state, and law and order*. Lontoo: Macmillan Press.

Wittgenstein, Ludwig (1999/1958): *Sininen ja ruskea kirja. Filosofisten tutkimusten esitutkimuksia (1933–1935)*. Suom. H. Nyman. Helsinki: WSOY.

Tieteellisen tutkielman merkitseminen lähdeluetteloon:

Kukkula, Tanja (2007): *Mikä tekee uskonnosta painostavan? Tutkimus uskonnollisen painostuksen kokemuksesta kokijan näkökulmasta*. Uskontotieteen pro gradu -tutkielma, kulttuurien tutkimuksen laitos, julkaisematon. Turku: Turun yliopisto.

Artikkeliin viitattaessa mainitaan kirjoittaja, julkaisuvuosi ja sivunumero (Gergen 1977, 318; Wallerstein 1990, 63). Jos sanoma- tai aikakauslehden artikkelin tai uutinen kirjoittajaa ei ole annettu, merkitään viittaukseen julkaisun nimi ja julkaisuvuosi (*Newsweek* 1965). Ilmestymispäivämäärä on syytä mainita vain, jos sillä on asiayhteyden kannalta erityistä merkitystä (ks. *Helsingin Sanomat* 23.2.2005).

Lähdeluetteloon merkitään kirjoittajan sukunimi, etunimi, julkaisuvuosi suluissa, artikkelin nimi lainausmerkeissä, lehden/kirjan nimi kursivoituna, vuosikerta ja ilmestymisnumero suluissa sekä artikkelin sivut. Sanoma- ja aikakauslehdistä merkitään ensin julkaisun nimi (kursiivilla), julkaisuvuosi (suluissa), artikkelin/uutisen otsikko, ilmestymispäivämäärä ja mahdolliset sivu- tai osionumerot:

Gergen, Kenneth (1977): "Social psychology as history". *Journal of Personality and Social Psychology*, 26(1), 309–320.

Helsingin Sanomat (2005): "Chirac ja Bush olivat eri mieltä EU:n ja Naton roolijaosta". 23.2.2005, A11.

Newsweek (1965): "Yankee go home". 16.8.1965, 23–26.

Wallerstein, Immanuel (1990): "Culture is the world-system: A reply to Boyne". Teoksessa: M. Featherstone (toim.) *Global culture*. Lontoo: Sage, 63–65.

Mikäli viitataan välittömästi edellä viitattuun teokseen, merkintä mainittu teos (mt.) tai mainittu artikkeli (ma.) riittää.

Internet-lähteeseen viitattaessa mainitaan dokumentin kirjoittaja (Jisi 1995; Cotter 2018), tuottaja (White House 2004a; 2004b) tai (näiden puuttuessa) dokumentin nimi (ks. Terrorism Research Center) sekä vuosiluku.

Lähdeluetteloon merkitään dokumentin kirjoittaja/tuottaja, vuosiluku, dokumentin nimi kursivoituna, mahdollinen "tuottamispäivämäärä", http-osoite ja vierailupäivämäärä:

Cotter, Holland (2018): "An enthralling show of Afro-Atlantic history illuminates Brazil". *The New York Times*, 12.10.2018. <https://nyti.ms/2CcU0yH>, 15.10.2018.

Jisi, Wang (1995): *Conflit de civilisations: Fondement theorique et significations pratiques*. <http://conflits.org/Numeros/19WAN2.html>, 31.8.2000.

Terrorism Research Centre. <http://www.terrorism.com>, 11.9.2001.

White House (2004a): State of the union address, 20.1.2004. <http://whitehouse.gov/stateoftheunion/2004/>, 1.3.2005.

White House (2004b): President Bush's radio address, 21.2.2004. <http://whitehouse.gov/news/releases/2004/2/20040221.html>, 1.3.2005.

Jos luettelossa esiintyy saman kirjoittajan/tuottajan samana vuonna julkaisemia kirjoituksia, merkitään vuosiluvun jälkeen kirjain: (1990a), (1990b), jne.

Artikkeleiden kirjoittajille lähetetään kaksi kappaletta lehteä, muille kirjoittajille yksi. Erillispainoksia ei ole mahdollista jakaa.